

Zarządzenie nr 29
Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych
z dnia 14. czerwiec 2016r.

w sprawie (1) oceny procesu stanowienia obszarów Natura 2000 obejmujących grunty w zarządzie Lasów Państwowych oraz oceny planów zadań ochronnych dla tych obszarów, (2) sporządzania planów urzędzenia lasu pełniących również funkcje planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 oraz (3) ustalenia systemu okresowej powszechnej inwentaryzacji gatunków roślin, zwierząt i innych organizmów oraz parametryzacji wybranych cech biotopów, mających znaczenie dla oceny stanu lasów oraz prognozowania zmian w ekosystemach leśnych
znak: ZP.720.3.2016

Na podstawie art. 33 ust. 1 ustawy o lasach¹ (zwanej dalej także ustawą) w związku z § 6 Statutu Lasów Państwowych², w wykonaniu zadań, wynikających z obowiązków Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych, określonych m.in. w art. 33 ust.3. pkt. 1 a , pkt.3- 4 i pkt. 8 oraz w art. 56 ust. 2 ustawy³ – mając na względzie :

- 1) *przepis art. 13 a ust. 1 ustawy, stanowiący, że w celu realizacji trwale zrównoważonej gospodarki leśnej Lasy Państwowe obowiązane są do inicjowania, koordynowania i prowadzenia okresowej oceny stanu lasów i zasobów leśnych oraz prognozowania zmian w ekosystemach leśnych, sporządzania okresowych wielkoobszarowych inwentaryzacji stanu lasów oraz aktualizacji stanu zasobów leśnych, a także prowadzenia banku danych o zasobach leśnych i stanie lasów;*
- 2) *przepis art. 58 ust. 2 ustawy o lasach, stanowiący m.in. , że środki związane z funduszem leśnym mogą być przeznaczane na wspólne przedsięwzięcia jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych oraz na prace związane z oceną i prognozowaniem stanu lasów i zasobów leśnych;*
- 3) *przepis § 4 ust.1. rozporządzenia z Rady Ministrów z dnia 6 grudnia 1994. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe (Dz. U. Nr 134, poz. 692) stanowiący, że w Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych, regionalnych dyrekcjach Lasów Państwowych oraz w nadleśnictwach jest m.in. prowadzona działalność administracyjna⁴;*
- 4) *studium, stanowiące załącznik nr 1 do niniejszego zarządzenia -*

zarządzam, co następuje:

¹ Przepis art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1153, z 2015 r. poz. 349, 671, 1322., z 2016 r. poz.422) stanowi, że „Lasami Państwowymi kieruje Dyrektor Generalny (Lasów Państwowych) przy pomocy dyrektorów regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych t.j.. inicjuje, koordynuje oraz nadzoruje działalność dyrektorów regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych oraz kierowników innych jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych o zasięgu krajowym;

² Statut Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe został nadany zarządzeniem nr 50 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 18. maja 1994 r. § 6 Statutu Lasów Państwowych stanowi, że w wykonaniu zadań określonych przez ustawę (o lasach) oraz przez przepisy wykonawcze do ustawy, a także innych przepisów prawnych. Dyrektor Generalny wydaje zarządzenia i decyzje obowiązujące w Lasach Państwowych. pkt.4 organizuje planowanie urzędzeniowe w lasach i prognozowanie w leśnictwie

³ Powołane przepisy ustawy o lasach stanowią, że Dyrektor Generalny Lasów Państwowych: (1) „inicjuje, koordynuje oraz nadzoruje działalność dyrektorów regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych oraz kierowników innych jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych o zasięgu krajowym” (art. 33 ust.3.pkt.1a), (2), „inicjuje, organizuje oraz koordynuje przedsięwzięcia na rzecz ochrony lasów, racjonalnej gospodarki leśnej i rozwoju leśnictwa” (art. 33 ust.3. pkt. 3); „organizuje planowanie urzędzeniowe w lasach i prognozowanie w leśnictwie (art. 33 ust.3. pkt.4) , „organizuje wspólne przedsięwzięcia jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych” (art. 33 ust.3 pkt.8), dysponuje środkami, związanych z funduszem leśnym (art. 56 ust.2).

⁴ Powołany przepis uprawnia i zobowiązuje Lasy Państwowe do prowadzenia działalności polegającej na wspomaganiu oraz wyręczaniu administracji publicznej.

Postanowienia ogólne

§ 1.

Zarządzenie ustala szczegółowy sposób sporządzania planów urządzenia lasu pełniących również funkcje planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000, a ponadto ustanawia obowiązek przeprowadzania w Lasach Państwowych:

- 1) okresowej powszechnej inwentaryzacji gatunków roślin, zwierząt i innych organizmów oraz parametryzacji wybranych cech biotopów, zwanej dalej inwentaryzacją wskaźnikową;
- 2) oceny procesu stanowiącego obszarów Natura 2000 obejmujących grunty w zarządzie Lasów Państwowych oraz systematycznej oceny planów zadań ochronnych dla tych obszarów.

§ 2.

1. Integralną częścią zarządzenia jest jego załącznik nr 1.
2. Załącznik, o którym mowa w ust.1. należy traktować jako:
 - 1) źródło wiedzy na temat:
 - a) znaczenia, w jakim w zarządzeniu zostały użyte m.in. takie pojęcia, jak:
 - obszary Natura 2000,
 - przedmioty ochrony w obszarach Natura 2000 (siedliska przyrodnicze, gatunki i ich siedliska),
 - plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000,
 - krajobraz (pierwotny, naturalny, kulturowy, zurbanizowany, zurbanizowany częściowo zindustrializowany, zindustrializowany, ruderalny, pokłeskowy, podlegający quasi naturalizacji),
 - naturalna różnorodność biologiczna,
 - biologiczna naturalność krajobrazu,
 - łańcuch przemiany, wymiany, przekształcania oraz przekształcania materii, energii i informacji w ekosystemach leśnych i ekosystemach funkcjonalnie powiązanych z ekosystemami leśnymi,
 - potencjalna roślinność naturalna,
 - gatunki wskaźnikowe (gatunki końcowych ogniw łańcucha, zwane też gatunkami końca łańcucha, gatunki końca łańcucha krajobrazowe, gatunki typowe dla zespołów leśnych, zwane też w tekście jako gatunki wierne, gatunki starych lasów, gatunki o szczególnych funkcjach wskaźnikowych),
 - studia archiwalne,
 - b) podstaw prawnych i aktów niewładczych stanowiących planów zadań ochronnych obszarów Natura 2000,
 - 2) omówienie i uzasadnienie postanowień zarządzenia,
 - 3) uszczegółowienie, skonkretyzowanie oraz uzupełnienie postanowień zarządzenia,

§ 3.

1. Celem zasadniczym inwentaryzacji wskaźnikowej [11]⁵ jest systematyczna ocena gospodarki leśnej w nadleśnictwach w aspekcie jej wpływu na stopień zbieżności

⁵ przywołania, umieszczone w tekście zarządzenia w nawiasie kwadratowym, stanowią oznaczenia wersetów, które w załączniku nr 1 odnoszą się do określonej jednostki redakcyjnej lub części jednostki

faktycznej różnorodności biologicznej lasów, będących w zarządzie nadleśnictw, z różnorodnością naturalną.

2. Celami uzupełniającymi inwentaryzacji wskaźnikowej w szczególności są:
 - 1) wspomaganie oceny procesu stanowiącego tych z obszarów Natura 2000, które na terytorium Polski obejmują (głównie) grunty w zarządzie Lasów Państwowych (w tym oceny pod kątem kwestii, czy utworzenie poszczególnych obszarów było uzasadnione faktycznym występowaniem w nich przedmiotów ochrony, ze względu na które zostały one ustanowione);
 - 2) wspomaganie oceny istniejących planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 (w tym oceny pod kątem kwestii, czy, w świetle inwentaryzacji wskaźnikowej, poszczególne plany zadań ochronnych, o ile w ogóle odnoszą się do prawidłowo zidentyfikowanych przedmiotów ochrony, prawidłowo diagnozują stan ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków naturalnych i ich siedlisk);
 - 3) wspomaganie oceny istniejących planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 (w tym oceny pod kątem kwestii, czy w świetle inwentaryzacji wskaźnikowej poszczególne plany zadań ochronnych, o ile w ogóle odnoszą się do prawidłowo zidentyfikowanych przedmiotów ochrony, prawidłowo diagnozują stan ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków naturalnych i ich siedlisk);
 - 4) dostarczanie wiarygodnych informacji o występowaniu przedmiotów ochrony w obszarach Natura 2000 obejmowanych projektami planów urządzenia lasu lub projektami aneksów do planów urządzenia lasu- wyczerpującymi funkcję planów zadań ochronnych (z następczym wykorzystaniem wyników inwentaryzacji wskaźnikowej do poprawnej diagnozy co do potrzeby podjęcia w odniesieniu do nich określonych działań ochronnych wykraczających poza ramy trwale zrównoważonej wielofunkcyjnej gospodarki leśnej).

Inwentaryzacja wskaźnikowa – generalia

§ 4.

1. Inwentaryzacja wskaźnikowa stanowi wspólne przedsięwzięcie jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych realizowane w ramach prac związanych z oceną i prognozowaniem stanu lasów i zasobów leśnych [12],
2. Realizacja inwentaryzacji wskaźnikowej jest przejawem wspomagania administracji rządowej w wypełnianiu jej obowiązków w zakresie gromadzenia wiedzy o kształtowaniu się różnorodności biologicznej w ekosystemach leśnych.
3. W zakresie ustalonym w zarządzeniu realizowanie inwentaryzacji wskaźnikowej podlega finansowaniu z wykorzystaniem środków związanych z funduszem leśnym.

§ 5.

1. W odniesieniu do wyodrębnionych terytorialnie zgrupowań nadleśnictw inwentaryzacja wskaźnikowa podlega każdorazowo konkretyzacji na drodze decyzji zarządczej Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych [13].
2. W decyzji, o której mowa w ust. 1., ustala się w szczególności:
 - 1) nadleśnictwa do objęcia inwentaryzacją wskaźnikową (zgrupowania nadleśnictw);
 - 2) szczegółową metodykę inwentaryzacji wskaźnikowej;
 - 3) częstotliwość inwentaryzacji wskaźnikowej [36], z zastrzeżeniem, że przedmiotowa inwentaryzacja powinna być przeprowadzana

- a) nie rzadziej niż co 3 lata,
- b) każdorazowo z zachowaniem metodyki, o której mowa w pkt. 2.

§ 6.

1. W danym roku kalendarzowym, z zastrzeżeniem § 5, inwentaryzacja wskaźnikowa jest prowadzona przez:
 - 1) Dyрекcyję Generalną Lasów Państwowych;
 - 2) określone regionalne dyrekcje Lasów Państwowych;
 - 3) nadleśnictwa, tworzące zgrupowania, o których mowa w § 5 ust.2. pkt.2;
 - 4) nadleśnictwa oraz inne jednostki organizacyjne Lasów Państwowych – świadczące usługi wewnątrzinstytucjonalne w zakresie inwentaryzacji wskaźnikowej;
 - 5) instytucje naukowe lub ich konsorcja - działające jako usługodawcy zewnętrzni;
 - 6) inni usługodawcy zewnętrzni.
2. Ogólny podział obowiązków w Lasach Państwowych związanych z inwentaryzacją wskaźnikową ustalono w załączniku nr 1 [14].
3. Instytucje naukowe lub ich konsorcja oraz inni usługodawcy, o których mowa w ust. 1 pkt. 6, wykonują w ramach inwentaryzacji wskaźnikowej usługi zewnętrzne na rzecz Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych lub na rzecz innych jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych [15], polegające w szczególności na:
 - 1) inwentaryzacji części osobników gatunków wskaźnikowych;
 - 2) instruktażu przedwykonawczym adresowanym do członków Zespołu Inwentaryzacyjnego;
 - 3) identyfikacji obiektów dziedzictwa kulturowego w obrębie lasów objętych inwentaryzacją wskaźnikową;
 - 4) wykonywaniu specjalistycznych analiz glebowych;
 - 5) informatyzowaniu inwentaryzacji wskaźnikowej;
 - 6) innych działaniach objętych umową między wyżej wymienionymi instytucjami naukowymi lub ich konsorcjami oraz innymi usługodawcami zewnętrznymi a Dyrekcją Generalną Lasów Państwowych lub innymi jednostkami organizacyjnymi Lasów Państwowych .

§ 7.

1. W ramach danego zgrupowania nadleśnictw:
 - 1) terenem prac inwentaryzacyjnych są:
 - a) lasy i inne grunty w zarządzie poszczególnych nadleśnictw;
 - b) obszary leśne stanowiące odniesienie referencyjne w stosunku do lasów i gruntów, o których mowa w lit. a) – w każdym przypadku, w jakim będzie to możliwe [26];
 - 2) w uzasadnionych przypadkach, terenem prac inwentaryzacyjnych mogą być grunty niebędące w zarządzie Lasów Państwowych, a także grunty niewchodzące w skład obszarów, o których mowa w pkt. 1 lit. b) [17].
2. Co do zasady funkcję obszarów referencyjnych powinny pełnić lasy i inne grunty w we władaniu parków narodowych [27]; z braku parków narodowych w należytej bliskości w stosunku do danego zgrupowania nadleśnictw – rolę obszarów referencyjnych mogą wypełniać rezerваты przyrody lub inne tereny, chyba że decyzja zarządcza, o której mowa w § 5 nie przewiduje wyznaczenia obszaru referencyjnego [28].

§ 8.

Jeżeli jest to szczególnie uzasadnione, w tym jeżeli wiąże się to z wypełnianiem woli ministra właściwego do spraw środowiska stworzenia możliwości porównania wpływu realizacji różnych scenariuszy gospodarki leśnej na kształtowanie się różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych - dla wyodrębnionych terytorialnie części obszaru w zarządzie nadleśnictw danego ich zgrupowania, obejmowanego inwentaryzacją wskaźnikową, mogą być ustalone w drodze decyzji zarządczej Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych szczególne zasady gospodarki leśnej, w tym ograniczające działalność gospodarczą w lasach [29].

§ 9.

W pełnym wymiarze działań [16] przedmiotem inwentaryzacji wskaźnikowej oraz związanego z nią poboru materiału empirycznego oraz studiów archiwalnych są:

- 1) roślinność leśna, w takim m.in. zakresie, w jakim jest to potrzebne do:
 - a) wykonania zdjęć fitosocjologicznych,
 - b) zidentyfikowania gatunków roślin wskaźnikowych, wchodzących w skład runa leśnego,
- 2) poszczególne warstwy lasu, w takim zakresie, w jakim jest to potrzebne do:
 - a) określenia cech taksacyjnych drzewostanów,
a także
 - b) pozyskania innych informacji o lesie -
- wymaganych odpowiednio przy ocenie różnorodności biologicznej, identyfikowaniu występowania obiektów dziedzictwa kulturowego, szacowaniu zawartości węgla organicznego w poszczególnych wydzieleniach leśnych oraz odtwarzaniu historii gospodarczej obszarów leśnych,
- 3) gatunki organizmów, w tym ptaków, wypełniających funkcje wskaźnikowe ze względu na wymagania biotyczne oraz pełnienie roli końcowych ogniw w łańcuchach przemiany, wymiany oraz przekształcania materii, energii i informacji w ekosystemach leśnych i ekosystemach funkcjonalnie powiązanych z ekosystemami leśnymi (tworzących zintegrowany przestrzennie funkcjonalny układ biotyczny),
- 4) gatunki chrząszczy z rodziny biegaczowatych,
- 5) gatunki organizmów o szczególnych funkcjach wskaźnikowych [24].

§ 10.

1. W wykonaniu inwentaryzacji wskaźnikowej biologiczna naturalność krajobrazów, obejmujących:
 - 1) grunty w zarządzie nadleśnictw danego ich zgrupowania – z ewentualnym podziałem na części, o których mowa w § 8;
 - 2) grunty stanowiące obszary referencyjne, o którym mowa w § 7 ust. 2
- jest oceniana poprzez wnioskowanie scharakteryzowane na Ryc. 2 załącznika 1 [18].
2. Wnioskowanie, o którym mowa w ust.1, przeprowadza się odrębnie dla:

- 1) obszarów danego zgrupowania nadleśnictw objętych trwale zrównoważoną gospodarką leśną,
- 2) obszarów danego zgrupowania nadleśnictwa objętych szczególnymi zasadami gospodarki leśnej, o których mowa w § 8, jeżeli w ramach danego zgrupowania nadleśnictwa obszary takie zostaną wyodrębnione,
- 3) obszarów referencyjnych, jeżeli obszary takie zostaną wyznaczone w odniesieniu dla danego zgrupowania nadleśnictw.

§ 11.

1. Podstawową terytorialnie jednostką prowadzenia inwentaryzacji i związanego z nią poboru materiału empirycznego oraz studiów archiwalnych jest odpowiednio [19]:
 - 1) cały teren poszczególnych nadleśnictw danego zgrupowania nadleśnictw;
 - 2) wydzielenie leśne;
lub
 - 3) powierzchnia kołowa w ramach wydzielenia leśnego.
2. Teren poszczególnych nadleśnictw [20] danego zgrupowania stanowi podstawową terytorialnie jednostkę prowadzenia inwentaryzacji w odniesieniu do:
 - 1) gatunków ptaków oraz innych organizmów końca łańcucha – jeżeli są to gatunki krajobrazowe (t.j. korzystające w trakcie swojego życia z wielu ekosystemów, stanowiące części składowe krajobrazu);
 - 2) wstępnej identyfikacji obiektów dziedzictwa kulturowego;
 - 3) studium archiwalnego – w zakresie, w jakim wiąże się to z odtwarzaniem historii gospodarczej danego nadleśnictwa.
3. Wydzielenia leśne stanowią [21] podstawowe terytorialnie jednostki inwentaryzacyjne:
 - 1) przy określaniu części cech taksacyjnych drzewostanów i innych warstw lasu ,
 - 2) przy inwentaryzacji gatunków organizmów o szczególnych funkcjach wskaźnikowych,
 - 3) przy uzupełnianiu wiedzy o wydzieleniu leśnym uzyskiwanej (uzyskanej) na podstawie działań w ramach powierzchni kołowych,
 - 4) przy identyfikacji, w tym w ramach konkretyzacji wyżej wymienionej identyfikacji wstępnej, występowania na terenie obszarów leśnych obiektów dziedzictwa kulturowego,
 - 5) przy odtwarzaniu historii gospodarczej poszczególnych wydzieleń leśnych.
4. Powierzchnie kołowe, wyodrębniane po jednej w ramach każdego z wydzieleń leśnych, o których mowa w ust.3., stanowią [22] podstawowe terytorialnie jednostki inwentaryzacyjne:
 - 1) przy filmowym i fotograficznym utrwalaniu numerycznym wyglądu roślinności leśnej danego wydzielenia leśnego w ujęciu panoramicznym,
 - 2) przy wykonywaniu zdjęcia fitosocjologicznego w okresie:
 - a) wiosennym,
 - b) letnim;
 - 3) przy określaniu:
 - a) składu gatunkowego drzewostanu żywego, jak i drzew martwych – w podziale na:
 - stojące.
 - leżące,
 - stanowiącego złomy;
 - b) struktury pierśnic lub średnic drzew martwych,

- c) struktury wysokości lub długości drzew,
- 4) przy uszczegóławianiu charakterystyki poszczególnych warstw lasu,
- 5) przy określaniu ilości drewna martwego,
- 6) przy szacowaniu potencjalnej pojemności nisz ekologicznych, o których mowa w § 21;
- 7) przy określaniu średniej biologicznej masy biegaczowatych z zastosowaniem pułapek Barbera;
- 8) przy określaniu charakterystyki ścioly leśnej dokonywanej na podstawie jej opisu oraz wyników analiz laboratoryjnych pobranych próbek ;
- 9) przy określaniu charakterystyki gleby, w tym przy określaniu zawartości węgla w glebie – dokonywanej na podstawie analiz laboratoryjnych jej próbek,

§ 12.

Na materiały, sprzęt i inne urządzenia potrzebne do prowadzenia prac inwentaryzacyjnych oraz poboru materiału empirycznego powinny składać się:

- 1) paliki drewniane służące za pacholki wyznaczające w terenie środki powierzchni kołowych;
- 2) urządzenia do pomiaru odległości od środka powierzchni kołowej oraz pomiaru wysokości drzew;
- 3) elektroniczne rejestratory podręczne wyposażone w:
 - a) odbiorniki GPS,
 - b) kamerki filmowe,
 - c) nadajniki, pozwalające na zdalne lub przewodowe wysyłanie danych do serwerów stacjonarnych;
- 4) cyfrowe aparaty fotograficzne;
- 5) średnicomierze dendrometryczne;
- 6) świdry glebowe, szpadle oraz inne elementy zestawów do poboru prób glebowych oraz prób ścioly;
- 7) zestawy składające się na pułapki Barbera;
- 8) pułapki żywołowne,
- 9) inne urządzenia i inny sprzęt – stosownie do szczegółowego wykazu tego sprzętu i urządzeń, ujmowanego w decyzji, o której mowa w § 5.

Inwentaryzacja wskaźnikowa – prace terenowe

§ 13.

- 1. Przed rozpoczęciem prac terenowych, należy określić współrzędne punktów oznaczających w terenie środki powierzchni kołowych.
- 2. Punkty, o których mowa w ust.1, powinny być rozmieszczone w sposób równomierny – tak, aby na mapowym zobrazowaniu, o którym mowa w ust.1., punkty te wyznaczały naroża wirtualnej siatki kwadratów.

§ 14.

- 1. Na potrzeby prac terenowych, prowadzonych w szczególności w obrębie powierzchni kołowych, spośród członków Zespołu Inwentaryzacyjnego wyodrębnia się drużyny inwentaryzacyjne, zwane dalej drużynami, obejmujące:
 - 1) jedno stanowisko fitosocjologiczne;

- 2) jedno stanowisko taksatorskie;
- 3) jedno stanowisko pomocy technicznej.
2. Każda drużyna jest obowiązana prowadzić dziennik robót – stosownie do decyzji, o której mowa w § 5.

§ 15.

1. W odniesieniu do danej powierzchni kołowej - osoby, będące członkami danej drużyny, w ramach działań wstępnych:
 - 1) za pomocą odbiorników GPS, o których mowa w § 12 pkt. 2 lit. a, są obowiązani do zlokalizowania w terenie miejsca, będącego środkiem danej powierzchni kołowej;
 - 2) miejsce to należy trwale oznaczyć w terenie poprzez:
 - a) zabicie pachołka drewnianego,
 - b) naniesienie na korowinę co najmniej trzech drzew, usytuowanych najbliżej w stosunku do ww. pachołka, znaku wykonywanego za pomocą farby,
 - c) utrwalenie dokumentacyjne azymutu oraz odległości od pnia każdego z drzew do pachołka.
2. Stosownie do szczegółowych dyspozycji postępowania, zawartych w decyzji, o której mowa w § 5, osoby, będące członkami danej drużyny, są upoważnieni do przesuwania miejsca usytuowania środka danej powierzchni kołowej w stosunku do środka zaprojektowanego w wykonaniu § 13, jeżeli jest to w sposób oczywisty uzasadnione, w szczególności jeżeli jest to uzasadnione stwierdzeniem na gruncie, że kameralnie zaprojektowany środek powierzchni kołowej musiałby być usytuowany :
 - 1) na granicy dwóch lub większej liczby wydzieł leśnych,
 - 2) w pasie drogi, zwłaszcza o trwałej nawierzchni bitumicznej,
 - 3) w zasięgu niedawno przeprowadzonych prac gospodarczych w lesie o skutkach istotnych dla oceny wyjściowej różnorodności biologicznej w danym wydzieleniu leśnym (t. j. różnorodności charakteryzującej pierwszą edycję prac inwentaryzacyjnych).
3. Osoby, będące członkami drużyny, są obowiązane utrwalić dokumentacyjnie każdorazową zmianę współrzędnych środka danej powierzchni kołowej.

§ 16.

1. Środek powierzchni kołowej stanowi miejsce, z którego powinno być dokonywane filmowe utrwalanie, w ujęciu panoramicznym, wyglądu płatu roślinności leśnej danego wydzienia leśnego [35].
2. Utrwalanie, o którym mowa w ust. 1, następuje z wykorzystaniem rejestratora, o którym mowa w § 12 pkt.2.
3. Oprócz filmowego utrwalania wyglądu płatu roślinności leśnej w ujęciu panoramicznym – wygląd roślinności leśnej jest również utrwalany za pomocą fotograficznego aparatu cyfrowego (por. załącznik nr 3).

§ 17.

1. Celem zdjęć fitosocjologicznych, o których mowa w § 11 ust. 4. pkt. 2, powinno być:
 - 1) zidentyfikowanie zespołu roślinnego w obrębie danego wydzienia leśnego;

- 2) ustalenie relacji między faktycznym zbiorowiskiem roślinnym w danym wydzieleniu leśnym a najbliższym mu pod względem charakterystyki [22 a] potencjalnym zespołem leśnym;
- 3) ustalenie [22 b] :
 - a) czy w danym wydzieleniu leśnym występują osobniki roślin wskaźnikowych,
 - b) jaka jest szczegółowa charakterystyka roślin wskaźnikowych z podziałem na:
 - rośliny wierne [23],
 - gatunki starych lasów [23 a].
2. Instytucje lub konsorcja instytucji, o których mowa w § 6 ust.1. pkt. 5, powinny być na drodze umowy zobowiązane do udzielania drużynom bieżącej konsultacji w zakresie identyfikacji gatunkowej roślinności leśnej - w razie takiej potrzeby.
3. Dane (informacje) będące wynikiem zdjęć fitosocjologicznych powinny być wprowadzane bezpośrednio do pamięci rejestratora, o którym mowa w § 12 pkt.2.

§ 18.

1. Każde – ze znajdujących się w obrębie danej powierzchni kołowej - drzewo stojące lub stanowiące złom podlega scharakteryzowaniu pod względem:
 - 1) przynależności gatunkowej;
 - 2) pierśnicy (dla złomów – średnicy);
 - 3) wysokości;
 - 4) miejsca, w którym nastąpiło przerwanie ciągłości pnia;
 - 5) żywotności (z podziałem podstawowym na drzewa żywe i martwe);
 - 6) stopnia rozkładu drewna martwego;
 - 7) innych cech – stosownie do decyzji, o której mowa w § 5,
 przy czym przez drzewo należy tu rozumieć również krzewy o pierśnicy powyżej 7 cm;
2. Każde – ze znajdujących się w obrębie danej powierzchni kołowej – drzewo leżące (lub każda pozostałość po takim drzewie) podlega działaniu w celu scharakteryzowania pod względem:
 - 1) przynależności gatunkowej;
 - 2) średnicy;
 - 3) długości;
 - 4) charakterystyki drewna martwego;
 - 5) innych cech – stosowanie do decyzji, o której mowa w § 5.
3. Poszczególne warstwy lasu w obrębie każdej powierzchni kołowej podlegają działaniom w celu uszczegółowienia ich charakterystyki. Cechy poszczególnych warstw lasu (ścioly, warstw fitocenozy), składające się na to uszczegółowienie, jak również sposób dokonywania tego uszczegółowienia stanowią przedmiot decyzji, o której mowa w § 5.
4. Dane (informacje) będące wynikiem działań, o których mowa w ust. 1 – 3, powinny być docelowo wprowadzane do pamięci rejestratora, o którym mowa w § 12 pkt.2.

§ 19.

1. W obrębie danej powierzchni [34] kołowej następuje:
 - 1) pobór próbek ścioly;
 - 2) pobór prób glebowych.

2. Próby ściółki powinny być pobierane z pola powierzchni, wyznaczonego za pomocą szablonu, mającego formę ramki umieszczanej na gruncie; materiał organiczny ściółki jest umieszczany w pojemnikach.
3. Próby gleby należy pobierać z zachowaniem jej struktury - w sposób określony szczegółowo w decyzji, o której mowa w § 5.
4. Każda z próbek ściółki lub próbek glebowych powinna być indywidualizowana za pomocą etykiety, zawierającej opis danej próby.
5. Próby, o których mowa w ust. 2 i 3, staraniem określonych nadleśnictw, powinny być sukcesywnie dostarczane do certyfikowanego laboratorium gleboznawczego, będącego jednym z usługodawców zewnętrznych, o których mowa w § 6 ust.2 pkt. 5 i 6., lub wchodzącego w skład takiego usługodawcy, przy czym decyzja, o której mowa w § 5, może przewidywać korzystanie z dwóch lub większej liczby certyfikowanych laboratoriów gleboznawczych.

§ 20.

1. W obrębie każdej powierzchni kołowej osoby, będące członkami drużyny, umieszczają po jednej pułapce Barbera, służącej m.in. do odłowu chrząszczy z rodziny biegaczowatych.
2. Pułapki podlegają okresowemu opróżnianiu; materiał empiryczny z opróżnianych pułapek Barbera jest dostarczany, po jednoznacznym jego opisie, do stanowisk diagnostycznych, o których mowa w § 27.
3. Szczegółowy opis działań, związanych z funkcjonowaniem pułapek Barbera, stanowi przedmiot decyzji, o której mowa w § 5.

§ 21.

1. Informacje, będące wynikiem działania drużyn, powinny pozwalać na oszacowanie, w ramach poszczególnych wydzieleń leśnych, potencjalnej pojemności nisz ekologicznych, przy czym przez potencjalną pojemność nisz ekologicznych należy rozumieć odpowiednio zindywidualizowaną (zwymiarowaną) liczbę miejsc, będących mikro- biotopami, których charakterystyka wskazuje na możliwość bytowania w nich organizmów o szczególnych funkcjach wskaźnikowych [24].
2. W następstwie zindywidualizowania (zwymiarowania), o którym mowa w ust.1, powinna być zapewniana możliwość przeliczania:
 - 1) danych o liczebności oraz innych cechach organizmów o szczególnych funkcjach wskaźnikowych ustalonych dla określonego fragmentu danego wydziałenia leśnego
na
 - 2) dane o liczebności oraz innych cechach organizmów o szczególnych funkcjach wskaźnikowych w całym wydziale leśnym.
3. Szczegółowy sposób szacowania potencjalnej pojemności nisz ekologicznych każdorazowo ustala decyzja, o której mowa w § 5, przy czym należy tu kierować się następującym przykładowym tokiem postępowania:
 - 1) przy inwentaryzowaniu zgniotka cynobrowego jako organizmu o szczególnych funkcjach wskaźnikowych w każdym z wydziałeni leśnych, związanych z daną powierzchnią kołową, typowaniu podlega w drodze oględzin eksperckich dziesięć drzew stojących lub leżących, mogących stanowić nisze ekologiczne w odniesieniu do tego gatunku;

- 2) w miejscach na tych drzewach, najbardziej charakterystycznych ze względu na wymagania biotyczne zgniotka cynobrowego, następuje odspojenie korowiny – tak, aby pole powierzchni zewnętrznej części pnia każdego z tych drzew wynosiło 1 m^2 ;
- 3) po każdym takim odsłonięciu następuje ustalenie liczby larw lub postaci imago zgniotka cynobrowego, jeżeli powierzchnia odsłonięta istotnie okazuje się miejscem bytowania osobników tego gatunku;
- 4) w następstwie działań, o których mowa w pkt. 1 – 3, ustalana jest liczebność postaci larwalnych lub dojrzałych zgniotka cynobrowego w przeliczeniu na 10 m^2 powierzchni zewnętrznej pnia, stanowiących potencjalne jego nisze ekologiczne;
- 5) podczas prac na powierzchni kołowej, związanej z danym wydzieleniem, następuje oszacowanie pola powierzchni zewnętrznej, będącej potencjalnym miejscem bytowania zgniotka cynobrowego; jest to dokonywane poprzez identyfikację drzew martwych o określonym stopniu rozkładu drewna w obrębie danej powierzchni kołowej oraz określonym stopniu pokrycie korowiną, której wygląd wskazuje na możliwość bytowania pod nią ww. zgniotka;
- 6) ustalając wartości wielkości: „pole powierzchni zewnętrznej pnia z korowiną, o której mowa w pkt.5 : pole powierzchni kołowej x pole powierzchni wydzielenia leśnego”, otrzymuje się oszacowaną poszukiwaną wartość potencjalnej pojemności nisz ekologicznych spełniających wymagania biotyczne zgniotka cynobrowego;
- 7) ustalając wartość wielkości: „liczba postaci larwalnych lub imago zgniotka cynobrowego na zinwentaryzowanej powierzchni zewnętrznej pnia z odspojoną korowiną : 10 m^2 x wartość potencjalnej pojemności nisz ekologicznych w danym wydzieleniu wyrażona w m^2 ”, otrzymuje się oszacowaną maksymalną liczbę postaci larwalnych lub postaci imago zgniotka cynobrowego w danym wydzieleniu leśnym, przy czym dana ta wymaga oczywiście dalszych analiz uprawdopodobniających.

§ 22.

1. Prace prowadzone przez drużyny powinny podlegać wrywkowej weryfikacji dokonywanej *post factum* przez instytucje lub konsorcja instytucji, o których mowa w § 6 ust.1. pkt. 5.
2. Szczegóły weryfikacji, o której mowa w ust.1.:
 - 1) utrwała się w decyzji, o której mowa w § 5;
 - 2) powinny być przedmiotem umowy pomiędzy Dyrekcją Generalną Lasów Państwowych a tymi instytucjami lub ich konsorcjami.

§ 23.

1. Inwentaryzację organizmów końca łańcucha oraz inwentaryzację organizmów o szczególnych funkcjach wskaźnikowych wykonuje się zgodnie z umową pomiędzy Dyrekcją Generalną Lasów Państwowych a instytucją naukową lub konsorcjum instytucji naukowych, o których mowa w § 6 ust. 1 pkt. 5.
2. Szczegóły inwentaryzacji, o której mowa w ust.1., w tym listę organizmów wskaźnikowych oraz sposób prowadzenia tej inwentaryzacji, utrwała się w decyzji, o której mowa w § 5.

§ 24.

1. Mając na względzie, że w danym roku kalendarzowym prace inwentaryzacyjne są rozciągnięte w czasie, wykazując przy tym najwyższą koncentrację w okresie wczesnowiosennym oraz późnoletnim lub wczesnojesiennym – do zakończenia tych prac w promieniu stu metrów, licząc od środka każdej z powierzchni kołowych, wprowadza się obowiązek wstrzymywania się od prac gospodarczych, chyba że są one podyktowane sytuacjami nadzwyczajnymi.
2. Wszelkie prace gospodarcze prowadzone w wydzieleniach leśnych, w których usytuowane są powierzchnie kołowe należy utrzymywać w ramach Systemu Informatycznego Lasów Państwowych (SILP) ze szczególną starannością.

§ 25.

1. W celu rozstrzygnięcia, czy i w jakim zakresie ekosystemy współtworzące krajobraz, związany ze zgrupowaniem nadleśnictw objętych inwentaryzacją wskaźnikową, stanowił w przeszłości przedmiot działalności ludzkiej, w każdym uzasadnionym przypadku w ramach inwentaryzacji wskaźnikowej należy dokonać identyfikacji materialnych obiektów dziedzictwa kulturowego, znajdujących się na powierzchni ziemskiej lub pod powierzchnią ziemską gruntów, stanowiących teren działań inwentaryzacyjnych [30].
2. Przedmiotem identyfikacji, o której mowa w ust.1., powinny być [30 a] w szczególności:
 - 1) pozostałości cmentarzysk;
 - 2) pozostałości osad ludzkich, w tym budynków oraz ślady działalności ludzkiej, np. ślady rolniczego użytkowania ziemi w przeszłości;
 - 3) pozostałości różnych budowli i innych materialnych efektów minionych technologii;
 - 4) fragmenty lasu, świadczące w sposób szczególny o minionych sposobach prowadzenia gospodarki leśnej;
 - 5) drzewa kapliczkowe;
 - 6) różne obiekty, będące świadkami wydarzeń historycznych oraz tradycji leśnych;
 - 7) inne dobra materialne i niematerialne, w tym:
 - a) krzyże śródleśne,
 - b) kurhany,
 - c) pozostałe prawdopodobne stanowiska archeologiczne.
3. Szczegółowy sposób identyfikacji wyżej wymienionych obiektów dziedzictwa kulturowego powinien być przedmiotem decyzji, o której mowa w § 5 [31].

Inwentaryzacja wskaźnikowa – prace kameralne, przetwarzania danych, raportowanie oraz wnioskowanie o stopniu naturalności biologicznej w lasach objętych inwentaryzacją wskaźnikową

§ 26.

1. W celu oceny wpływu przeszłej aktywności ludzkiej w lasach, obejmowanych inwentaryzacją wskaźnikową, na kształtowanie się w nich różnorodności biologicznej – na podstawie m.in.:
 - 1) ewidencji zdarzeń gospodarczych stanowiącej zasób Systemu Informatycznego Lasów Państwowych,

- 2) zapisów we wszelkiej dostępnej dokumentacji archiwalnej, w tym w dawnych planach urządzania lasu,
 - 3) innych źródeł wiedzy,
następuje odtworzenie historii gospodarczej poszczególnych wydzieleń leśnych, oddziałów, leśnictw, obrębów i nadleśnictw danego ich zgrupowania (studia archiwalne) [32].
2. Szczegółowy sposób prowadzenia studiów archiwalnych powinien być przedmiotem decyzji, o której mowa w § 5. [33].

§ 27.

1. W celu:
 - 1) ustalenia wartości wskaźnika SBO w poszczególnych wydzieleniach leśnych danego zgrupowania nadleśnictw
oraz
 - 2) oznaczenia gatunków chrząszczy z rodziny biegaczowatych [25]
materiał empiryczny gromadzący się w pułapkach Barbera podlega badaniom laboratoryjnym prowadzonym przez stanowiska diagnostyczne, wyodrębniane w ramach instytutów naukowych lub ich konsorcjach, o których mowa w § 6 ust.1. pkt. 5.
2. Wartość wskaźnika SBO służy do ustalania fazy rozwojowej poszczególnych ekosystemów, związanych z wydzieleniami leśnymi, objętymi inwentaryzacją wskaźnikową, t. j. do ustalenia stadium sukcesyjnego danego wyodrębnionego terytorialnie ekosystemu.
3. Oznaczanie gatunków chrząszczy z rodziny biegaczowatych służy identyfikacji występowania tych z tych gatunków, które pełnią szczególne funkcje wskaźnikowe.

§ 28.

1. Dane utrwalane:
 - 1) w pamięci rejestratorów, o których mowa w § 12 pkt. 2;
 - 2) na raptularzach i innych urządzeniach ewidencyjnych, prowadzonych w wykonaniu zarządzenia przez instytucje naukowe lub konsorcja instytucji naukowych, o których mowa w § 6 ust.1. pkt. 5 – zarówno w trakcie terenowych, jak i kameralnych -
- podlegają przeniesieniu do bazy danych SILP.
2. Szczegółowa procedura przetwarzania danych, o których mowa w ust.1., będzie przedmiotem odrębnego zarządzenia Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych

§ 29.

1. Przetwarzanie danych, o którym mowa w § 28 ust.2., służy opracowaniu, po zakończeniu każdej rocznej edycji inwentaryzacji wskaźnikowej dotyczącej danego zgrupowania nadleśnictw, sprawozdań (raportów), przedkładanych w wersji ostatecznej ministrowi właściwemu ds. środowiska celem ich oceny w trybie nadzoru nad Lasami Państwowymi [37].
2. Projekty sprawozdań (raportów), o których mowa w ust.1., podlegają zaopiniowaniu [38]
przez:

- 1) zespół doradczo – pomocniczy Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych ds. różnorodności biologicznej na obszarze Lasów Państwowych, powołany zarządzeniem nr 10 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 18 lutego 2016 w sprawie powołania stałych zespołów osłony naukowej (znak: OR.003.2.2016);
- 2) Forum Ekologiczne, o którym mowa w zarządzeniu nr 2 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 28 stycznia 2016 r (znak GP 0.0070.1.2016).

§ 30.

Wyniki inwentaryzacji wskaźnikowej w części dotyczącej identyfikacji obiektów dziedzictwa kulturowego oraz wyniki studiów archiwalnych stanowią jedną z przesłanek do formułowania w sprawozdaniach (raportach), o których mowa w § 29, ocen co do pierwotności lub naturalności krajobrazu, obejmującego wydzielenia leśne, będące przedmiotem tej inwentaryzacji [39].

§ 31.

Na podstawie cech taksacyjnych poszczególnych wydzieleni leśnych oraz wyników analiz glebowych, a także analiz ścioty – dla każdego wydzielenia leśnego, objętego inwentaryzacją wskaźnikową, z wykorzystaniem odpowiedniego modelu matematycznego, jest ustalana zawartość węgla organicznego w poszczególnych warstwach lasu oraz łącznie we wszystkich tych warstwach [40].

§ 32.

1. W sprawozdaniach (raportach), o których mowa w § 29, w formie map, tabel, wykresów i opisów tekstowych prezentuje się [41]:
 - 1) zidentyfikowane gatunki wskaźnikowe - łącznie z ich liczebnością, rozmieszczeniem przestrzennym i innymi atrybutami;
 - 2) zmianę występowania oraz atrybutów w funkcji czasu (chyba że jest to pierwsze sprawozdanie dla danego zgrupowania nadleśnictw);
 - 3) związek charakterystyki gatunków wskaźnikowych oraz jej zmienność w funkcji czasu z:
 - a) przeszłością gospodarczą,
 - b) aktualnym programem działań,
 - c) specyfiką wydzielenia leśnego, związaną na przykład z zawartością martwego drewna, jego zmiennością w funkcji czasu czy w powiązaniu z zawartością węgla organicznego w poszczególnych warstwach lasu (także łączną zawartością węgla we wszystkich tych warstwach/ oraz w powiązaniu ze zmiennością tej zawartości w funkcji czasu).
2. Częścią składową ww. sprawozdań (raportów) [42] powinny być konkluzje m.in. co do:
 - 1) stopnia naturalności biologicznej krajobrazów, związanych z lasami, wchodzącymi w skład poszczególnych zgrupowań nadleśnictw, objętych inwentaryzacją wskaźnikową (występowanie gatunków wskaźnikowych, ich liczebność i inne atrybuty, w tym w funkcji czasu – w porównaniu do analogicznych danych dotyczących obszarów referencyjnych, także w porównaniu do poglądów naukowych na temat wzorców różnorodności naturalnej);

- 2) wpływu dodatkowej akumulacji węgla w następstwie tzw. działań dodatkowych w leśnictwie na stopień naturalności biologicznej krajobrazów „leśnych” (czy realizacja koncepcji leśnych gospodarstw węglowych wpływa na podniesienie czy obniżenie stopnia naturalności biologicznej krajobrazów „leśnych”).

§ 33.

W miarę powstawania kolejnych sprawozdań (raportów), o których mowa w § 29. – na ich podstawie są sporządzane kolejne wersje raportu zbiorczego. Postanowienia § 29 - 33 stosuje się odpowiednio.

§ 34.

Wyniki inwentaryzacji wskaźnikowej powinny być wykorzystywane do doskonalenia modelu matematycznego, o którym mowa w § 31.

§ 35.

Sprawozdania (raporty) oraz kolejne wersje raportu zbiorczego, o których mowa w postanowieniach poprzedzających, są sporządzane przez Dyрекcję Generalną Lasów Państwowych.

Inwentaryzacja wskaźnikowa – działania rozwojowe

§ 36.

1. Lasy Państwowe [43] wraz z wprowadzeniem do praktyki gospodarczej systemu inwentaryzacji wskaźnikowej – przystąpią do tworzenia podstaw do jego dalszej profesjonalizacji poprzez zlecenie oraz aktywny udział w realizacji tematów badawczych:
 - 1) tematu badawczego skutkującego na etapie prac wdrożeniowo – pilotażowych zainstalowaniem na przykładzie jednego choćby nadleśnictwa systemu urządzeń, służących do ciągłej inwentaryzacji bogactwa przyrodniczego, w tym systemu automatycznego rejestrowania osobników gatunków wskaźnikowych, przy czym temat ten powinien być elementem kompleksowego zlecenia badawczego, zmierzającego, na etapie prac pilotażowo – rozwojowych, do uzbrojenia przykładowego nadleśnictwa w urządzenia rejestrujące i pomiarowe, w tym rejestrujące obciążenie kompleksów leśnych pobytami wypoczynkowymi, rekreacyjnymi czy turystycznymi;
 - 2) tematu badawczego mającego na celu wprowadzenie do praktyki gospodarczej systemu identyfikowania gatunków wskaźnikowych na podstawie analizy śladów genetycznych (markerów genetycznych), w tym z wykorzystaniem próbek glebowych pobieranych w ramach inwentaryzacji wskaźnikowej do oznaczania z wykorzystaniem metod genetycznych gatunków grzybów jako wskaźników naturalności biologicznej krajobrazu „leśnego”;
 - 3) tematu badawczego pozwalającego na zainstalowanie w Lasach Państwowych systemu identyfikacji genetycznej rodzimości drzew tworzących drzewostany, w tym drzewostany uchodzące za część składową krajobrazów pierwotnych;
 - 4) tematu badawczego mającego na celu opracowanie oraz zainstalowanie w ramach SILP interaktywnego klucza służącego do rozpoznawania gatunków roślin i

- zwierząt, w tym w aspekcie inwentaryzacji bogactwa przyrodniczego w lasach (przy czym powinna to być część składowa zdecydowanie bardziej zintegrowanego tematu badawczego, uwzględniająca takie m.in. zagadnienia, jak identyfikowanie organizmów stwarzających potencjalnie zagrożenie biotyczne dla ciągłości i trwałości ekosystemów leśnych czy identyfikacja uszkodzeń i chorób).
2. Rozwój systemu inwentaryzacji wskaźnikowej powinien również polegać na:
- 1) zainstalowaniu w ramach SILP Portalu „Inwentaryzacja makroskalowa”;
 - 2) powiększeniu obszaru działalności Leśnego Banku Genów o działania w zakresie realizacji projektów introdukcji oraz reintrodukcji roślin i zwierząt w celu podnoszenia stopnia naturalności biologicznej krajobrazów leśnych (z uwzględnieniem przechowywania w niskich temperaturach materiału rozmnożeniowego gatunków naturalnych).

Postępowanie przy opracowywaniu projektów planów zadań ochronnych w formie planów urządzenia lasu lub aneksów do planów urządzenia lasu – uszczegółowienie niektórych działań

Postanowienia wstępne

§ 37.

W każdym przypadku, uzasadnionym dużym udziałem lasów, znajdujących się w zarządzie Lasów Państwowych, w ogólnym areale danego obszaru Natura 2000, obowiązek ustalenia zadań ochronnych dla tego obszaru powinien być wypełniany m.in. poprzez sporządzanie przez Lasy Państwowe - w wykonaniu stosowanych przepisów zawartych w ustawie o ochronie przyrody oraz po każdorazowym zawiadomieniu o takim zamiarze ministra właściwego ds. środowiska - dokumentacji, wyczerpującej znamiona planów zadań ochronnych, zwanej dalej dokumentacją przyrodniczą [44].

§ 38.

Dokumentacja przyrodnicza podlega przekazaniu do jednostki wykonawstwa urządzeniowego celem uwzględnienia odpowiednio w projekcie nowo tworzonego planu urządzenia lasu lub w aneksie do istniejącego planu urządzenia lasu, przy czym szczegółowy sposób współdziałania Lasów Państwowych z jednostkami wykonawstwa urządzeniowego każdorazowo powinna regulować umowa pomiędzy właściwym dyrektorem regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych a daną jednostką wykonawstwa urządzeniowego [45].

§ 39.

Sporządzanie dokumentacji przyrodniczych powinno być poprzedzone w danym nadleśnictwie inwentaryzacją wskaźnikową, o której mowa w § 4 -36, przy czym w takim przypadku inwentaryzacja wskaźnikowa (w ramach danego obszaru Natura 2000) powinna być uzupełniona o identyfikację i ustalenie gatunków naturalnych, jakie potencjalnie powinny być związane z siedliskami przyrodniczymi ustalonymi w ramach inwentaryzacji wskaźnikowej. [46]

§ 40.

Sporządzanie dokumentacji przyrodniczej dla danego obszaru Natura 2000, powinno przebiegać zgodnie z praktycznymi uwagami, jakie w wykonaniu zarządzenia zostaną utrwalone, w odniesieniu do poszczególnych działań z tym związanych, w kolumnie 3 Tab. 1 załącznika nr 1 [47].

§ 41.

Sporządzanie dokumentacji przyrodniczej podlega finansowaniu z wykorzystaniem środków związanych z funduszem leśnym, przy czym każdorazowo podstawą inicjującą oraz konkretyzującą wykonywanie tej dokumentacji powinna być decyzja zarządcza odpowiedniego dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych. [48]

Ustalenie przedmiotów ochrony w ramach danego obszaru Natura 2000

§ 42.

Ustalenie ostatecznej listy siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i organizmów zwierzęcych, nie wyłączając awifauny, które wraz z ich siedliskami powinny być przedmiotem ochrony w ramach danego obszaru Natura 2000, powinno następować z uwzględnieniem [49]:

- 1) wyników ogólnopolskiej inwentaryzacji bogactwa przyrodniczego lasów będących w zarządzie Lasów Państwowych, jaką podmiot ten przeprowadził w latach 2006 - 2007;
- 2) danych zawartych w programie ochrony przyrody, stanowiącym część składową ekspirującego lub aneksowanego planu urządzenia lasu danego nadleśnictwa;
- 3) danych gromadzonych przez poszczególne nadleśnictwa w ramach permanentnej aktualizacji wiedzy o bogactwie przyrodniczym na gruntach będących w bezpośrednim zarządzie tychże nadleśnictw;
- 4) danych o przedmiotach ochrony utrwalonych na temat danego obszaru Natura 2000 w Standardowym Formularzu Danych o Obszarze Natura 2000;
- 5) danych zawartych w dokumentacji przekazanej na temat danego obszaru Natura 2000 do Komisji Europejskiej w ramach procedury akceptacyjnej;
- 6) wszelkich innych dostępnych danych wskazujących na możliwość występowania siedlisk przyrodniczych oraz gatunków naturowych w ramach danego obszaru Natura 2000,
- 7) informacji potwierdzających lub korygujących przedmioty ochrony do objęcia dokumentacją przyrodniczą w świetle inwentaryzacji wskaźnikowej w danym nadleśnictwie, dla którego jest sporządzana dokumentacja przyrodnicza.

§ 42a.

1. Projektowana lista przedmiotów ochrony, związana z danym obszarem Natura 2000, z zachowaniem drogi służbowej, jest podawana do wiadomości ministra właściwego ds. środowiska z wnioskiem o poddanie jej listy nadzorowi prewencyjnemu [50].
2. Z braku zastrzeżeń ze strony ministra właściwego ds. środowiska – uznaje się, że lista przedmiotów ochrony w ramach danego obszaru Natura 2000 została ustalona.

Ocena stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz stanu ochrony gatunków i ochrony siedlisk będących przedmiotem ochrony w ramach obszaru Natura 2000

§ 43.

1. Dokumentację przyrodniczą sporządza właściwy nadleśniczy, z uwzględnieniem poradników monitoringu przyrodniczego opracowanych przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, zwanych dalej poradnikami [51].
2. Przy sporządzaniu dokumentacji przyrodniczej nadleśniczowie:
 - 1) wzorują się na przepisach prawnych, regulujących proces sporządzania planów zadań ochronnych [52]
oraz
 - 2) zachowują procedury utrwalone w załączniku nr 1 na ryc. 4 – 11 [53]

Ustalenie działań ochronnych dla poszczególnych przedmiotów ochrony

§ 44.

Nadleśniczowie [54] - po zaistnieniu ustalenia, o którym mowa w § 42 pkt. 2. - doprowadzają do rozstrzygnięcia co do potrzeby zaprojektowania działań ochronnych w każdym przypadku, w którym wzorowanie się na przepisach, o których mowa w § 43 ust.2. pkt.1 , oraz posiłkowanie się poradnikami, skutkuje w wykonaniu procedur, o których mowa w § 43 ust.2. pkt.2, oceną mówiącą o złym lub niewłaściwym stanie ochrony danego przedmiotu ochrony.

§ 45.

W wykonaniu § 44 nadleśniczowie, z zachowaniem drogi służbowej, występują z wnioskiem do ministra właściwego ds. środowiska o poddanie nadzorowi prewencyjnemu zamiaru uznania dotychczasowej działalności gospodarczej na gruntach, wchodzących z skład danego obszaru Natura 2000, za należycie służącej ochronie przedmiotów ochrony w ramach obszaru Natura 2000 – w każdym przypadku, w którym inwentaryzacja wskaźnikowa uzasadnia zdaniem nadleśniczego w sposób jednoznaczny, że pejoratywna ocena stanu ochrony przedmiotów ochrony, dokonana przy posiłkowaniu się poradnikami, jest w sposób oczywisty nieprawdziwa, gdyż w świetle inwentaryzacji wskaźnikowej krajobraz „leśny” w nadleśnictwie cechuje się różnorodnością zbliżoną do różnorodności naturalnej [55].

§ 46.

Nadleśniczy projektuje działania ochronne dla przedmiotów ochrony tego wymagających z uwzględnieniem wniosku, o którym mowa w § 45 oraz ewentualnego stanowiska ministra właściwego ds. środowiska w reakcji na ten wniosek [56].

Części składowe dokumentacji przyrodniczej

§ 47.

Na dokumentację przyrodniczą składają się [57]:

- 1) dokumentacja służąca ustaleniu listy przedmiotów ochrony w ramach danego obszaru Natura 2000;
- 2) projekt listy przedmiotów ochrony w ramach danego obszaru Natura 2000;
- 3) wystąpienie nadleśniczego, z zachowaniem drogi służbowej, z wnioskiem o poddanie projektowanej listy przedmiotów ochrony nadzorowi prewencyjnemu ze strony ministra właściwego ds. środowiska;
- 4) ewentualne stanowisko ministra właściwego ds. środowiska w reakcji na wniosek, o którym mowa w pkt. 3;
- 5) ustalona lista przedmiotów ochrony w ramach danego obszaru Natura 2000;
- 6) dokumentacja oceny stanu ochrony przedmiotów ochrony wykonana z zachowaniem procedur utrwalonych w załączniku nr 1 na ryc. 4 – 11 przy wzorowaniu się na przepisach, o których mowa w § 43 ust.2. pkt.1 , oraz posiłkowaniu się poradcami;
- 7) ocena naturalności biologicznej wykonana w realizacji inwentaryzacji wskaźnikowej;
- 8) ewentualne wystąpienie nadleśniczego z zachowaniem drogi służbowej z wnioskiem o uznanie w ramach nadzoru prewencyjnego dotychczasowej działalności gospodarczej w nadleśnictwie za działalność służącą utrzymaniu należytego stopnia naturalności biologicznej krajobrazu „leśnego” nadleśnictwa;
- 9) ewentualne stanowisko ministra właściwego ds. środowiska na wniosek, o którym mowa w pkt. 8;
- 10) projekt działań ochronnych prowadzonych metodami gospodarki leśnej ustalony przez nadleśniczego dla przedmiotów ochrony w obszarze Natura 2000.

Postępowanie z dokumentacją przyrodniczą

§ 48.

Zgodnie z zarządzeniem dokumentacja przyrodnicza będzie przekazywana przez nadleśniczego jednostce wykonawstwa urządzeniowego celem odpowiedniego uwzględnienia w pracach nad planem urządzenia lasu lub aneksem do planu urządzenia lasu [58].

§ 49.

Relacje umowne między Lasami Państwowymi a jednostką wykonawstwa urządzeniowego należy układać w ten sposób, aby na tej jednostce spoczywał obowiązek dokonywania uzgodnień i wykonywania innych działań, koniecznych do tego, aby plan urządzenia lasu stanowił substytut planu zadań ochronnych [59].

Ocena procesu stanowienia tych z obszarów Natura 2000, które na terytorium Polski obejmują (głównie) grunty w zarządzie Lasów Państwowych oraz ocena istniejących planów zadań ochronnych dla tych obszarów

§ 50.

1. Ustala się obowiązek doprowadzania w Lasach Państwowych do retrospektywnej oceny generalnej procesu ustanowienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej sieci

obszarów Natura 2000 – w tym w zakresie, w którym sieć ta obejmuje obszary obejmujące w przeważającej części grunty znajdujące się w zarządzie Lasów Państwowych.

2. Obszary, o których mowa w ust.1, ustali Dyrektor Generalny Lasów Państwowych [60]

§ 51.

Ocena generalna, o której mowa w § 50, powinna polegać [61] na sporządzeniu (celem przekazania ministrowi właściwemu ds. środowiska) raportu oceny generalnej, zawierającego odpowiedź na następujące dwa pytania:

- 1) czy i które z wyżej wymienionych obszarów Natura 2000 nie spełniają kryteriów, scharakteryzowanych w wersecie nr 1 do załącznika 1,
a także
- 2) czy i w których z wyżej wymienionych obszarów Natura 2000 nie występowały i nie występują siedliska przyrodnicze oraz gatunki i ich siedliska, które miały być lub mogą być przedmiotem ochrony w ramach tych obszarów.

§ 52.

Projekt raportu oceny generalnej [62], na podstawie:

- 1) uzyskanych wyników inwentaryzacji wskaźnikowej,
- 2) wyników inwentaryzacji siedlisk przyrodniczych oraz gatunków i ich siedlisk – wybranych dla próby z wykazu przedmiotów ochrony, związanych z danymi obszarami Natura 2000,
- 3) ankietyzacji nadleśnictw
oraz
- 4) wszelkich innych dostępnych lub możliwych do uzyskania informacji,
w terminie do końca roku 2016 sporządzi wydział właściwy w DGLP ds. ochrony przyrody.

§ 53.

W odniesieniu do obszarów Natura 2000, obejmujących głównie grunty, znajdujące się w zarządzie Lasów Państwowych, przedmiotem oceny powinien być ponadto [63] proces stanowienia planów zadań ochronnych dla tychże obszarów.

§ 54.

1. Pierwszy raport oceniający plany zadań ochronnych powinien być sporządzony do końca roku 2016. Kolejne raporty powinny być sporządzane corocznie [64].
2. Projekty [65] raportów oceniających plany zadań ochronnych będą sporządzane przez wydział właściwy w DGLP ds. ochrony przyrody na podstawie i z wykorzystaniem:
 - 1) zatwierdzonych notatek służbowych, o których mowa w wersecie [2] – [8] załącznika nr 1 do zarządzenia,
 - 2) stwierdzonych niezgodności między faktycznie występującymi siedliskami przyrodniczymi oraz gatunkami naturalnymi i ich siedliskami a danymi zawartymi w Standardowym Formularzu Danych o Obszarze Natura 2000,
a ewentualnie także na podstawie:
 - 3) ewentualnych ewidentnych rozbieżności między planem zadań ochronnych a oceną naturalności biologicznej danego krajobrazu „leśnego”.

Postanowienia końcowe

§ 55.

Wiedza, gromadzona przez instytucje naukowe lub ich konsorcja, o których mowa w § 6 ust.1. pkt. 5, a także gromadzona w siłach własnych przez Lasy Państwowe podlega – stosownie do treści zawartej umowy – opracowaniu do postaci profesjonalnych dokumentacji naukowych.

§ 56.

1. Do czasu zmian zarządzenia, dokonywanych na drodze jego nowelizacji, może być ono konkretyzowane, aktualizowane, interpretowane, jak również modyfikowane na drodze notatek służbowych, zatwierdzanych przez Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych, sporządzanych w szczególności po uwzględnieniu opinii oraz sugestii ww. Forum Ekologicznego oraz zespołu doradczo – pomocniczego Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych ds. różnorodności biologicznej na obszarze Lasów Państwowych.
2. Notatki, o których mowa w ust.1, podlegają upublicznieniu na zasadach, na jakich upublicznia się akty sprawstwa kierowniczego Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych.

§ 57.

Traci moc zarządzenie nr 31 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 19 lipca 2006 r. w sprawie ustalenia systemu okresowej powszechnej inwentaryzacji gatunków roślin, zwierząt, innych organizmów i siedlisk przyrodniczych, mających znaczenie wskaźnikowe przy ocenie stanu lasów oraz prognozowania zmian w ekosystemach leśnych.

§ 58.

Potwierdza się, że do czasu wydania niniejszego zarządzenia działania inwentaryzacyjne na terenie Puszczy Białowieskiej były wykonane przez Lasy Państwowe w myśl jego postanowień.

§ 59.

Niniejsze zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania i ma znaczenie potwierdzające w odniesieniu do działań inwentaryzacyjnych, przeprowadzonych przez Lasy Państwowe w roku 2016 do czasu jego wydania .

**DYREKTOR GENERALNY
LASÓW PAŃSTWOWYCH**

dr inż. Konrad Tomaszewski

STUDIUM
WIEDZY PROPEDEUTYCZNEJ
na temat obszarów Natura 2000
oraz
PODSTAWY PRAWNE I FORMALNE

zarządzenia Dyrektora Generalnego w sprawie (1) oceny procesu stanowienia obszarów Natura 2000 obejmujących grunty w zarządzie Lasów Państwowych oraz oceny planów zadań ochronnych dla tych obszarów, (2) sporządzania planów urządzenia lasu, wyczerpujących znamiona planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 oraz (3) ustalenia systemu okresowej powszechnej inwentaryzacji, gatunków roślin, zwierząt oraz innych organizmów oraz parametryzacji wybranych cech biotopów mających znaczenie dla oceny stanu lasów oraz prognozowania zmian w ekosystemach leśnych (zwanego dalej zarządzeniem) -

- wraz z omówieniem i konkretyzacją niektórych z postanowień tegoż zarządzenia

1. Uwagi wstępne na temat procesu stanowienia obszarów Natura 2000 oraz przedmiotów ochrony realizowanej metodami obszarów Natura 2000

Przystąpienie Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej zrodziło m.in. obowiązek uwzględnienia w polskim prawodawstwie dwóch istotnych dyrektyw:

- 1) dyrektywy Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz. Urz. WE L 103 z 25.04.1979, str. 1, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 1, str. 98, z późn. zm.), później dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (określa kryteria do wyznaczania ostoi dla gatunków ptaków zagrożonych wyginięciem),
- 2) dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz. Urz. WE L 206 z 22.07.1992, str. 7, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 2, str. 102, z późn. zm.),

Istotność tych dyrektyw wiąże się przede wszystkim z tym, że usankcjonowane prawnie zasady wprowadzenia do praktyki oraz następnie, także usankcjonowanie prawnie, nadzorowanie prawidłowości wykonywania postanowień tych dyrektyw w trakcie aktywności wytwórczej różnych jednostek organizacyjnych oraz osób fizycznych nacechowane są niespotykanym w innych aktach prawnych subiektywizmem oraz przywiązaniem niespotykanego w innych aktach prawnych znaczenia rozstrzygającego do tzw. wiedzy eksperckiej – podczas gdy urzeczywistnianie przedmiotowych dyrektyw, w imię tzw. interesu Wspólnoty dotyczącego ochrony przyrody, prowadzi w wielu przypadkach do bardzo daleko idącego ingerowania w sposób realizowania polityki rozwoju suwerennych państw oraz do bardzo poważnego wpływania na działalność wytwórczą samorządnych, samodzielnych i samofinansujących się podmiotów gospodarki narodowej tudzież gospodarstw domowych.

W ramach polskiego porządku prawnego - wdrożenie ww. dyrektyw zostało dokonane w ustawie z dnia z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. W zakresie tego wdrożenia - wykonanie przepisów tejże ustawy wymagało ustanowienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej części europejskiej sieci obszarów Natura 2000, służącej ochronie następujących elementów przyrody: siedlisk przyrodniczych, określonych gatunków roślin i organizmów zwierzęcych oraz siedlisk tych gatunków.

Obszary Natura 2000 dzielą się na specjalne obszary ochrony siedlisk (dalej również SOOS) oraz obszary specjalnej ochrony ptaków (dalej również OSOP). Aktualnie proces stanowienia na terytorium Polski polskiej części europejskiej sieci obszarów Natura 2000 praktycznie został zakończony.

Zgodnie z polskim porządkiem prawnym – obszary specjalnej ochrony ptaków są legalizowane na podstawie rozporządzeń Ministra Środowiska. Na datę sporządzenia niniejszego załącznika zalegalizowanie obszarów specjalnej ochrony ptaków nastąpiło na mocy rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz.U.2011, Nr 25, poz. 133, Nr 67, poz.358; 2012 poz.358). oraz rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 30 marca 2012 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. 2012 poz. 358). Natomiast specjalne obszary ochrony siedlisk są wprowadzane do polskiego porządku prawnego w drodze decyzji unijnych.

Aktualny wykaz wszystkich SOOS oraz OSOP zawiera **aneks nr 1** do niniejszego załącznika. Istotna część obszarów Natura 2000 obejmuje grunty znajdujące się w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe (dalej również Lasy Państwowe).

Jak wspomniano powyżej - w ramach obszarów Natura 2000 przedmiotami ochrony są siedliska przyrodnicze lub/i : (1) gatunki roślin, (2) gatunki zwierząt bez awifauny oraz (3) gatunki ptaków, a także (4) siedliska tych gatunków roślin, zwierząt i ptaków.

Lista siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt (bez awifauny), która powinna podlegać ochronie w formie europejskiej sieci obszarów Natura 2000, została określona (zob. aneks nr 1 do niniejszego załącznika) w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. w sprawie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także kryteriów wyboru obszarów kwalifikujących się do uznania lub wyznaczenia jako obszary Natura 2000 (t. j. Dz. U. 2014, poz. 1713). Natomiast lista ptaków, dla których ochrony na terytorium Polski tworzy się OSOP' (zob. aneks do niniejszego załącznika) została określona w rozporządzeniu ze stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz.U. Nr 25, poz.123) - z późniejszymi zmianami w Obwieszczeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 marca 2011 r (Dz. U. 2011, Nr 67, poz.358).

[1]

Z przywołanego rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 13 kwietnia 2010 r. z późniejszymi zmianami wynika, że obszary Natura 2000 powinny być na terytorium Polski stanowione przy spełnieniu wielu kryteriów. I tak z § 5. ww. rozporządzenia można wywieść, że :

- 1) przy wyborze obszarów kwalifikujących się do uznania za obszary mające znaczenie dla Wspólnoty oraz kwalifikujących się do ich wyznaczenia jako SOOS' y powinny być spełnione następujące kryteria:
 - a) w ramach obszaru powinien występować co najmniej jeden typ siedliska przyrodniczego wymieniony w załączniku nr 1 do rozporządzenia, przy czym powołany załącznik nr 1 stanowi listę typów siedlisk przyrodniczych będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, które wymagają ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000 (ze wskazaniem typów siedlisk przyrodniczych o znaczeniu priorytetowym),
 - b) przy wyborze obszaru należy przy tym uwzględnić odpowiedzi na następujące pytania:
 - czy typ siedliska przyrodniczego ma znaczenie priorytetowe dla Wspólnoty?,

- czy wybór danego obszaru będzie sprzyjał objęciu ochroną danego typu siedliska przyrodniczego z baceniem na pełną jego zmienności ?
 - czy wybór danego obszaru będzie prowadził do należytej reprezentatywności przedmiotu ochrony w kontekście całkowitej wielkości krajowych zasobów danego typu siedliska przyrodniczego i ich rozmieszczenia na terytorium kraju?,
 - jaka jest podatność danego typu siedliska przyrodniczego na proces degradacji?,
 - jakie będzie znaczenie projektowanego obszaru Natura 2000 dla zachowania typu siedliska przyrodniczego w kraju, w kontekście: (1) stopnia reprezentatywności i wykształcenia siedliska przyrodniczego na obszarze, (2) pola powierzchni zajmowanej przez siedlisko przyrodnicze na obszarze w stosunku do całkowitego pola powierzchni tego typu siedliska przyrodniczego na obszarze kraju, (3) stanu zachowania struktury i funkcji siedliska przyrodniczego na obszarze lub możliwości jego renaturyzacji, (4) istniejących i potencjalnych zagrożeń powodujących utratę wartości przyrodniczych siedliska?;
- c) w ramach obszaru powinny występować gatunki wymienione w załączniku nr 2 i 3 do rozporządzenia, przy czym przywołane załączniki obejmują odpowiednio: (1) listę gatunków zwierząt będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty ze wskazaniem tych, które wymagają ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000 oraz gatunków zwierząt o znaczeniu priorytetowym oraz (2) listę gatunków roślin, będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, ze wskazaniem tych, które wymagają ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000 oraz gatunków roślin o znaczeniu priorytetowym;
- d) przy wyborze obszaru należy przy tym uwzględnić odpowiedzi na następujące pytania:
- czy gatunek ma znaczenie priorytetowe dla Wspólnoty?,
 - czy projektując obszar bierze się pod uwagę rozmieszczenie danego gatunku na obszarze kraju?
 - jakie jest znaczenie obszaru dla zachowania gatunków roślin i zwierząt w kraju (przy wzięciu na takie okoliczności, jak: (1) wielkość i zagęszczenie lokalnej populacji gatunku w stosunku do populacji krajowej, (2) stan zachowania cech siedliska ważnych dla gatunku oraz możliwość renaturalizacji zdegradowanych siedlisk gatunku, (3) stopień izolacji lokalnej populacji gatunku w stosunku do naturalnego zasięgu gatunku, (4) istniejące i potencjalne zagrożenia dla lokalnej populacji gatunku i jego siedliska powodujące utratę ich wartości przyrodniczych)?,
 - jakie jest znaczenie obszaru dla przemieszczania się gatunków (przy wzięciu na takie okoliczności, jak: (1) położenie obszaru na trasie wędrówek innych gatunków niż wymienione w załącznikach nr 2 i 3 do rozporządzenia, (2) funkcjonowanie obszaru jako korytarza ekologicznego łączącego inne obszary istotne dla ochrony siedlisk gatunków, w szczególności gatunków priorytetowych, wymienionych w załącznikach nr 2 i 3 do rozporządzenia?
- e) pole powierzchni obszaru powinno umożliwiać ono skuteczne i trwałe zachowanie siedlisk przyrodniczych i gatunków, dla których obszar ten ma być wyznaczony (przy uwzględnianiu odpowiedzi na następujące pytania: (1) czy pole powierzchni obszaru uwzględnia reprezentatywne występowanie wszystkich stwierdzonych na obszarze siedlisk przyrodniczych ?, (2) czy pole powierzchni obszaru obejmuje całą przestrzeń życiową, rozmnażających się lokalnych populacji gatunków lub kluczowe dla ich ochrony miejsca występowania, w szczególności miejsca rozrodu, zerowiska, zimowiska i miejsca odpoczynku także w czasie migracji?);
- f) obszar powinien zapewniać współwystępowanie typów siedlisk przyrodniczych i gatunków wymienionych w załącznikach 1-3 do rozporządzenia,
- g) obszar powinien zapewniać jego powiązanie z innymi obszarami ważnymi dla ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych wymienionych w załączniku nr 1 do rozporządzenia, w szczególności z innymi obszarami Natura 2000 lub innymi formami ochrony przyrody.
- 2) przy wyborze obszarów kwalifikujących się do wyznaczenia jako OSOP' y powinny być spełnione następujące kryteria:

- a) w ramach obszaru powinny występować gatunki ptaków, o których mowa w ww. Obwieszczeniu Prezesa Rady Ministrów;
- b) w odniesieniu do gatunków ptaków powinny być spełnione następujące warunki:
- w ramach obszaru powinno być stwierdzone regularne występowanie co najmniej 1 % krajowej lęgowej populacji gatunku;
lub
 - w ramach obszaru powinno być stwierdzone regularne występowanie co najmniej 1 % przelotnej populacji gatunku wędrownego;
lub
 - w ramach obszaru powinno mieć miejsce : (1) regularne występowanie 20 000 osobników jednego lub wielu gatunków wędrownych ptaków wodno – błotnych podczas wędrówek (lub zimowania) lub (2) regularne występowanie co najmniej 10 000 par jednego lub wielu wędrownych gatunków ptaków morskich,
lub
 - w ramach obszaru powinno mieć miejsce regularne występowanie co najmniej: (1) 5000 bocianów białych lub (2) 3000 żurawi, lub (3) 3000 ptaków drapieżnych w ciągu całego okresu migracji wiosennej lub jesiennej,
lub
 - obszar należy do jednego z 10 najważniejszych krajowych obszarów gniazdowania gatunków zagrożonych na obszarze państw członkowskich UE (lub obszar charakteryzuje się regularnym występowaniem gatunku zagrożonego w skali globalnej)
- c) pole powierzchni obszaru powinno zapewniać trwałe występowanie populacji gatunków oraz obejmować przestrzeń życiową stabilnych, rozmnażających się lokalnych populacji gatunków, dla których ochrony obszar ten ma być wyznaczony, lub dany obszar powinien stanowić kluczowe dla ochrony tych gatunków miejsca ich występowania;
- d) przy wyborze obszaru należy ważyć na jego znaczenie dla przemieszczania się ptaków ujętych w ww. Obwieszczeniu Prezesa Rady Ministrów, w szczególności zaś na jego położenia na trasie przelotu gatunków wędrownych.

Utrwalony powyżej wywód na temat kryteriów prawnych stanowienia na terenie kraju polskiej części europejskiej sieci Natura 2000, niewątpliwie stanowi dobrą podstawę do oceny, czy i w jakim zakresie kryteria te zostały spełnione (w odniesieniu do obszarów Natura 2000 obejmujących grunty znajdujące się głównie w zarządzie Lasów Państwowych.)

Dokonanie takiej oceny jest niewątpliwie podstawowym warunkiem należytego wywiązania się Lasów Państwowych z obowiązków wynikających z planu zadań ochronnych dotyczących poszczególnych obszarów Natura 2000.

Plan zadań ochronnych, o którym mowa w zdaniu poprzedzającym, stanowi aktualnie podstawowy instrument administracyjno – prawny służący realizowaniu ochrony przyrody w Polsce z wykorzystaniem do tego sieci obszarów Natura 2000.

2. Przepis art. 28 ustawy o ochronie przyrody jako zasadnicza podstawa prawna sporządzania projektu planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000.

Regulacje dotyczące planu zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 zostały zawarte w art. 28 ustawy o ochronie przyrody.

Przepis art. 28 ustawy o ochronie przyrody w swoim ustępie pierwszym stanowi, że „dla obszaru Natura 2000 sprawujący nadzór nad obszarem sporządza projekt planu zadań ochronnych na okres 10 lat; pierwszy projekt sporządza się w terminie 6 lat od dnia zatwierdzenia obszaru przez Komisję

Europejską jako obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty lub od dnia wyznaczenia obszaru specjalnej ochrony ptaków”.

Według wiarygodnych informacji praktycznie wszystkie obszary Natura 2000, obejmujące grunty w zarządzie Lasów Państwowych, zostały odpowiednio zatwierdzone – jednak dla istotnej części tych obszarów nie zostały jeszcze opracowane projekty planów zadań ochronnych (pomimo upływu dla wszystkich obszarów Natura 2000 w Polsce okresu sześciu lat, licząc od daty ustanowienia poszczególnych obszarów).

[2]

W realizacji zarządzenia wydział właściwy w Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych (dalej również DGLP) ds. ochrony przyrody został zobowiązany do przekazania w formie notatki służbowej, do końca roku 2016, informacji będących odpowiedziami na następujące pytania:

Pytanie 1: Ile obszarów (obejmujących w przeważającej części grunty w zarządzie LP) zostało zatwierdzonych przez Komisję Europejską jako obszary mające znaczenie dla Wspólnoty ?.

Pytanie 2: Ile obszarów (obejmujących w przeważającej części grunty w zarządzie LP) zostało wyznaczonych jako obszary specjalnej ochrony ptaków ?

Pytanie 3: W stosunku do jakich i ilu obszarów, o których mowa w pytaniu 1 oraz 2 upłynął okres sześciu lat, licząc odpowiednio od daty zatwierdzenia obszaru lub wyznaczenia obszaru ?.

Pytanie 4: Dla ilu i jakich obszarów, o których mowa w Pytaniu 1 oraz w Pytaniu 2, został sporządzony projekt planu zadań ochronnych ?.

Pytanie 5: Dla ilu i jakich obszarów, o których mowa w Pytaniu 1 i Pytaniu 2, nie został sporządzony projekt planu zadań ochronnych (pomimo upływu sześciu lat, licząc od daty ich zatwierdzenia lub wyznaczenia – odpowiednio)?

Przepis art. 28 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody, stanowi, że „dla proponowanego obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty, znajdującego się na liście, o której mowa w art. 27 ust. 3 pkt 1, sprawujący nadzór może sporządzić projekt planu zadań ochronnych na okres 10 lat. (przy czym powołany przepis art. 27 ust.3. pkt.1 stanowi, że minister właściwy do spraw środowiska, po uzyskaniu zgody Rady Ministrów, przekazuje Komisji Europejskiej: 1) listę proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty)”.

Według wiarygodnych informacji – przepis art. 28 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody (przynajmniej w odniesieniu do obszarów Natura 2000, obejmujących grunty w zarządzie Lasów Państwowych) jest praktycznie przepisem martwym.

[3]

Niemniej z ostrożności - w realizacji zarządzenia wydział właściwy w DGLP ds. ochrony przyrody został zobowiązany do przekazania do końca roku 2016 w formie notatki służbowej informacji, będących odpowiedziami na następujące pytania:

Pytanie 6: jak wygląda lista proponowanych obszarów mających znaczenia dla Wspólnoty przekazana Komisji Europejskiej w wykonaniu art. 27 ust.3. pkt.1 ustawy o ochronie przyrody (chodzi o obszary obejmujące w przeważającej części grunty w zarządzie LP – niezatwierdzone przez Komisję Europejską lub niewyznaczone jako obszary specjalnej ochrony ptaków)?

Pytanie 7: dla ilu i jakich obszarów, o których mowa w Pytaniu 6, skorzystano z możliwości sporządzenia projektu planu zadań ochronnych?

Przepis art. 28 ust. 3 ustawy o ochronie przyrody stanowi, że „sporządzający projekt planu zadań ochronnych, o którym mowa w ust. 1, umożliwi zainteresowanym osobom i podmiotom prowadzącym działalność w obrębie siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000, udział w pracach związanych ze sporządzaniem tego projektu”.

[4]

W realizacji zarządzenia wydział właściwy w DGLP ds. ochrony przyrody został zobowiązany do przekazania do końca roku 2016 w formie notatki służbowej informacji, będących odpowiedziami na następujące pytania:

Pytanie 8: Czy i w jaki sposób zapewniano udział Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe w pracach związanych ze sporządzaniem projektów planów zadań ochronnych w odniesieniu do wyznaczonych obszarów Natura 2000, gdy przeważająca część gruntów w granicach tych obszarów Natura 2000 to grunty w zarządzie Lasów Państwowych?

Pytanie 9: Czy i w jaki sposób zapewniano i zapewniany jest udział Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe w pracach związanych ze sporządzaniem projektów planów zadań ochronnych w odniesieniu do proponowanych obszarów Natura 2000 (lecz jeszcze niewyznaczonych), gdy przeważająca część gruntów w granicach obszarów Natura 2000 to grunty w zarządzie Lasów Państwowych?

Przepis art. 28 ust. 4 ustawy o ochronie przyrody stanowi, że „sporządzający projekt planu zadań ochronnych, o którym mowa w ust. 1, zapewnia możliwość udziału społeczeństwa, na zasadach i w trybie określonym w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, w postępowaniu, którego przedmiotem jest sporządzenie projektu”.

W powołanej ustawie z dnia 3 października 2008 r udziałowi społeczeństwa w ochronie środowiska został poświęcony Dział III, którego treść przywołuje się w obramowaniu poniżej:

DZIAŁ III
Udział społeczeństwa w ochronie środowiska
Rozdział 1
Przepisy ogólne
Art. 29. Każdy ma prawo składania uwag i wniosków w postępowaniu wymagającym udziału społeczeństwa.
Art. 30. Organy administracji właściwe do wydania decyzji lub opracowania projektów dokumentów, w przypadku których przepisy niniejszej ustawy lub innych ustaw wymagają zapewnienia możliwości udziału społeczeństwa, zapewniają możliwość udziału społeczeństwa odpowiednio przed wydaniem tych decyzji lub ich zmianą oraz przed przyjęciem tych dokumentów lub ich zmianą.
Art. 31. Do prowadzenia postępowań wymagających udziału społeczeństwa przepisy art. 16–20 stosuje się odpowiednio. (powołane przepisy regulują odmowę udostępnienia informacji)
Art. 32. Do uwag i wniosków zgłaszanych w ramach postępowania wymagającego udziału społeczeństwa nie stosuje się przepisów działy VIII Kodeksu postępowania administracyjnego.
Rozdział 2
Udział społeczeństwa w podejmowaniu decyzji
(uwaga: nie dotyczy projektów planów zadań ochronnych, albowiem nie są one wprowadzane decyzją)
Rozdział 3
Udział społeczeństwa w opracowywaniu dokumentów
Art. 39. 1. Organ opracowujący projekt dokumentu wymagającego udziału społeczeństwa, bez zbędnej zwłoki, podaje do publicznej wiadomości informację o: 1) przystąpieniu do opracowywania projektu dokumentu i o jego przedmiocie; 2) możliwościach zapoznania się z niezbędną dokumentacją sprawy oraz o miejscu, w którym jest ona wyłożona do wglądu; 3) możliwości składania uwag i wniosków; 4) sposobie i miejscu składania uwag i wniosków, wskazując jednocześnie co najmniej 21-dniowy termin ich składania; 5) organie właściwym do rozpatrzenia uwag i wniosków; 6) postępowaniu w sprawie transgranicznego oddziaływania na środowisko, jeżeli jest prowadzone. 2. Do niezbędnej dokumentacji sprawy, o której mowa w ust. 1 pkt 2, należą: 1) założenia lub projekt dokumentu; 2) wymagane przez przepisy załączniki oraz stanowiska innych organów, jeżeli stanowiska są dostępne w terminie składania uwag i wniosków.
Art. 40. Uwagi i wnioski mogą być wnoszone: 1) w formie pisemnej; 2) ustnie do protokołu; 3) za pomocą środków komunikacji elektronicznej bez konieczności opatrywania ich bezpiecznym podpisem elektronicznym, o którym mowa w ustawie z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym.
Art. 41. Uwagi lub wnioski złożone po upływie terminu, o którym mowa w art. 39 ust. 1 pkt 4, pozostawia się bez rozpatrzenia.
Art. 42. Organ opracowujący projekt dokumentu wymagającego udziału społeczeństwa: 1) rozpatruje uwagi i wnioski; 2) dołącza do przyjętego dokumentu uzasadnienie zawierające informacje o udziale społeczeństwa w postępowaniu oraz o tym, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione uwagi i wnioski zgłoszone w związku z udziałem społeczeństwa.
Art. 43. Organ opracowujący projekt dokumentu wymagającego udziału społeczeństwa podaje do publicznej wiadomości informację o przyjęciu dokumentu i o możliwościach zapoznania się z jego treścią oraz: 1) uzasadnieniem, o którym mowa w art. 42 pkt 2; 2) podsumowaniem, o którym mowa w art. 55 ust. 3 – w przypadku dokumentów, o których mowa w art. 46 i 47. <i>(art. 55 ust.3 → Do przyjętego dokumentu załącza się pisemnie podsumowanie zawierające uzasadnienie wyboru przyjętego dokumentu w odniesieniu do rozpatrywanych rozwiązań alternatywnych, a także informację, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione: 1) ustalenia zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko; 2) opinie właściwych organów, o których mowa w art. 57 i 58; /Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska, regionalny dyrektor ochrony</i>

środowiska, dyrektor urzędu morskiego, Główny Inspektor sanitarny, państwowy wojewódzki inspektor sanitarny, państwowy powiatowy inspektor sanitarny; art. 46 i 47 → projekty dokumentów wymagających strategicznej oceny oddziaływania na środowisko)

3) zgłoszone uwagi i wnioski;

4) wyniki postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko, jeżeli zostało przeprowadzone;

5) propozycje dotyczące metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu.

Rozdział 4

Uprawnienia organizacji ekologicznych

Art. 44. 1. Organizacje ekologiczne, które powołując się na swoje cele statutowe, zgłoszą chęć uczestniczenia w określonym postępowaniu wymagającym udziału społeczeństwa, uczestniczą w nim na prawach strony, jeżeli prowadzą działalność statutową w zakresie ochrony środowiska lub ochrony przyrody, przez minimum 12 miesięcy przed dniem wszczęcia tego postępowania. Przepisu art. 31 § 4 Kodeksu postępowania administracyjnego nie stosuje się.

2. Organizacji ekologicznej służy prawo wniesienia odwołania od decyzji wydanej w postępowaniu wymagającym udziału społeczeństwa, jeżeli jest to uzasadnione celami statutowymi tej organizacji, także w przypadku, gdy nie brała ona udziału w określonym postępowaniu wymagającym udziału społeczeństwa prowadzonym przez organ pierwszej instancji;

wniesienie odwołania jest równoznaczne ze zgłoszeniem chęci uczestniczenia w takim postępowaniu. W postępowaniu odwoławczym organizacja uczestniczy na prawach strony.

3. Organizacji ekologicznej służy skarga do sądu administracyjnego od decyzji wydanej w postępowaniu wymagającym udziału społeczeństwa, jeżeli jest to uzasadnione celami statutowymi tej organizacji, także w przypadku, gdy nie brała ona udziału w określonym postępowaniu wymagającym udziału społeczeństwa.

4. Na postanowienie o odmowie dopuszczenia do udziału w postępowaniu organizacji ekologicznej służy zażalenie.

Art. 45. 1. Organizacje ekologiczne, jednostki pomocnicze samorządu gminnego, samorząd pracowniczy, jednostki ochotniczych straży pożarnych oraz związki zawodowe mogą współdziałać w dziedzinie ochrony środowiska z organami administracji.

2. Związki zawodowe i samorządy pracownicze mogą powoływać zakładowe komisje ochrony środowiska oraz społecznych inspektorów ochrony środowiska w celu organizowania i przeprowadzania społecznej kontroli ochrony środowiska na terenie zakładu pracy.

3. Organy administracji mogą udzielać pomocy organizacjom ekologicznym w ich działalności w dziedzinie ochrony środowiska.

[5]

W realizacji zarządzenia wydział właściwy w DGLP ds. ochrony przyrody został zobowiązany do przekazania do końca roku 2016 w formie notatki służbowej udzielenia odpowiedzi na następujące pytania, dotyczące obszarów Natura 2000 z przeważającym udziałem gruntów w zarządzie Lasów Państwowych :

Pytanie 10: czy, w jakim zakresie społeczeństwo, w tym organizacje ekologiczne, brały udział w sporządzaniu projektów planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 zatwierdzonych przez Komisję Europejską lub dla wyznaczonych obszarów specjalnej ochrony ptaków ?

Pytanie 11: czy, w jakim zakresie społeczeństwo, w tym organizacje ekologiczne, brały udział w sporządzaniu projektów planów zadań ochronnych dla proponowanych obszarów Natura 2000 – skoro przepisy prawa tego nie przewidują?

Pytanie 12 (przy okazji): czy przywołane powyżej (utrwalone w obramowaniu) przepisy prawne mogą być wykorzystane do wejścia organizacji ekologicznych na drogę postępowania administracyjnego lub/oraz na drogę administracyjno – prawną w odniesieniu do zatwierdzonego aneksu do planu urządzenia lasu?

Przepis art. 28 ustawy o ochronie przyrody w ust. 5, i 8 - 9 stanowi, że:

- 1) „regionalny dyrektor ochrony środowiska ustanawia, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000, kierując się koniecznością utrzymania i przywracania do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000. Plan zadań ochronnych może być zmieniony, jeżeli wynika to z potrzeb ochrony tych siedlisk przyrodniczych lub gatunków roślin i zwierząt”;
- 2) „plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 położonego na terenie więcej niż jednego województwa ustanawiają wspólnie, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, regionalni dyrektorzy ochrony środowiska, na których obszarze działania znajdują się części tego obszaru”.
- 3) „w przypadku dokonywania zmiany planu zadań ochronnych stosuje się przepisy ust. 3 i 4.

[6]

W realizacji zarządzenia wydział właściwy w DGLP ds. ochrony przyrody został zobowiązany do przekazywania raz do roku w formie notatki służbowej informacji, będących odpowiedziami na następujące pytania:

Pytanie 13. Dla ilu zatwierdzonych lub wyznaczonych obszarów Natura 2000 (chodzi o obszary, które w większości obejmują grunty znajdujące się w zarządzie Lasów Państwowych) plany zadań ochronnych zostały ustanowione w drodze aktu prawa miejscowego?

Pytanie 14: Jaki to jest odsetek ogólnej liczby zatwierdzonych lub wyznaczonych obszarów Natura 2000 (chodzi o obszary, które w większości obejmują grunty znajdujące się w zarządzie Lasów Państwowych)?

Pytanie 15: Dla ilu proponowanych (lecz jeszcze niezatwierdzonych lub niewyznaczonych) obszarów Natura 2000 (chodzi o obszary, które w większości obejmują grunty znajdujące się w zarządzie Lasów Państwowych) plany zadań ochronnych zostały ustanowione w drodze aktu prawa miejscowego?

Pytanie 16: Jaki to jest odsetek ogólnej liczby proponowanych (lecz jeszcze niezatwierdzonych lub niewyznaczonych) obszarów Natura 2000 (chodzi o obszary, które w większości obejmują grunty znajdujące się w zarządzie Lasów Państwowych)?

Przepis art. 28 ust. 10 ustawy o ochronie przyrody stanowi, że „plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 zawiera:

- 1) opis granic obszaru i mapę obszaru Natura 2000;
- 2) identyfikację istniejących i potencjalnych zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk będących przedmiotami ochrony;
- 3) cele działań ochronnych;
- 4) określenie działań ochronnych ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie i obszarów ich wdrażania, w tym w szczególności działań dotyczących:
 - a) ochrony czynnej siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk,
 - b) monitoringu stanu przedmiotów ochrony oraz monitoringu realizacji celów, o których mowa w pkt 3,
 - c) uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony;
- 5) wskazania do zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, planach zagospodarowania przestrzennego województw oraz planach zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych, jeżeli są niezbędne dla utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000;
- 6) wskazania terminu sporządzenia, w razie potrzeby, planu ochrony dla części lub całości obszaru”.

[6a]

W realizacji zarządzenia wydział właściwy w DGLP ds. ochrony przyrody został zobowiązany do przekazania do końca roku 2016 w formie notatki służbowej informacji, będącej odpowiedzią na następujące pytania:

Pytanie 17: Jaka jest ogólna ocena ustanowionych planów zadań ochronnych z dyspozycjami ust.10 art. 28 ustawy

Przepis art. 28 ust. 11 stanowi, że planu zadań ochronnych nie sporządza się dla obszaru Natura 2000 lub jego części.

- 1) dla którego ustanowiono plan ochrony, o którym mowa w art. 29;
- 2) pokrywającego się w całości lub w części z obszarem parku narodowego, rezerwatu przyrody lub parku krajobrazowego, dla których ustanowiono plan ochrony uwzględniający zakres, o którym mowa w ust. 10;
- 3) pokrywającego się w całości lub w części z obszarem parku narodowego lub rezerwatu przyrody, dla których ustanowiono zadania ochronne uwzględniające zakres, o którym mowa w ust. 10;
- 3a) pokrywającego się w całości lub w części z obszarem będącym w zarządzie nadleśnictwa, dla którego ustanowiony plan urządzenia lasu uwzględnia zakres, o którym mowa w ust. 10;
- 4) znajdującego się w obszarach morskich.

11a. Projekt planu urządzenia lasu, o którym mowa w ust. 11 pkt 3a, wymaga uzgodnienia z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska w zakresie zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 lub jego części pokrywającego się w całości lub w części z obszarem będącym w zarządzie nadleśnictwa.

- 11b. Uzgodnienia, o których mowa w ust. 11a, dokonuje się w drodze postanowienia, na które przysługuje zażalenie do ministra właściwego do spraw środowiska. W przypadku niezajęcia stanowiska przez organ uzgadniający w terminie 30 dni od dnia doręczenia wystąpienia o uzgodnienie – uzgodnienie uważa się za dokonane.
- 11c. Minister właściwy do spraw środowiska rozpatrując zażalenie zasięga opinii właściwej regionalnej rady ochrony przyrody. Zajęcie stanowiska następuje w terminie 30 dni.
- 11d. W przypadku, gdy projekt planu urządzenia lasu, o którym mowa w ust. 11 pkt 3a, obejmuje obszar Natura 2000 lub jego część, położony na obszarze dwóch albo więcej województw do uzgodnienia, o którym mowa w ust. 11a, stosuje się odpowiednio art. 57 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

[7]

W realizacji zarządzenia wydział właściwy w DGLP ds. ochrony przyrody został zobowiązany do przekazywania raz do roku informacji w formie notatki służbowej, będącej odpowiedzią na następujące pytanie:

Pytanie 18: Ile planów urządzenia lasu wyczerpuje znamiona planów zadań ochronnych (na dzień sporządzania notatki)

Przepis art. 28. ust. 12. stanowi, że akt prawa miejscowego w formie zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska, o którym mowa w ust. 5, traci moc w przypadku ustanowienia planu ochrony, o którym mowa w art. 29.

[8]

W realizacji zarządzenia wydział właściwy w DGLP ds. ochrony przyrody został zobowiązany do przekazywania raz do roku w formie notatki służbowej informacji, będącej odpowiedzią na następujące pytanie:

Pytanie 19: Ile planów ochrony dla obszarów Natura 2000 sporządzono na datę notatki ?

11. Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 jako szczegółowa podstawa prawna do ustalenia w Lasach Państwowych procedury kreowania planu urządzenia lasu zawierającego programy ochrony przyrody do funkcji substytutu prawnego planu zadań ochronnych

W przepisie art. 28.ust. 13 ustawy o ochronie przyrody zawarto delegację, zobowiązującą Ministra Środowiska do określenia w drodze rozporządzenia, dla obszaru Natura 2000:

- 1) trybu sporządzania projektu planu zadań ochronnych,
- 2) zakresu prac koniecznych dla sporządzenia projektu planu zadań ochronnych,
- 3) trybu dokonywania zmian w planie zadań ochronnych.

W myśl omawianej delegacji - przy wydawaniu tego rozporządzenia Minister Środowiska powinien kierować się koniecznością ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk, uwzględniając ich stan oraz warunki rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru objętego planem zadań ochronnych.

Wykonaniem tej delegacji jest rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 r w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 (Dz. U. 2010, Nr 34, Poz. 186, zm. Dz. U. 2012, poz. 506).

Aby rozporządzenie mogło stanowić element podstawy prawnej działań, zmierzających do nadawania planowi urządzenia lasu funkcji planu zadań ochronnych, w odniesieniu do wielu przepisów wymagało ono na potrzeby zarządzenia dokonania jednoznacznej interpretacji. W szczególności takiej interpretacji wymagał przepis § 3 pkt. 3 rozporządzenia, który aktualnie ma następujące brzmienie:

„ocenę stanu ochrony przedmiotów ochrony, dokonywaną na podstawie dostępnych informacji i niezbędnych prac terenowych uzupełniających inwentaryzację, charakterystyki jakościowe lub rozpoznanie uwarunkowań funkcjonowania przedmiotów ochrony, polegającą na łącznej ocenie stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków”

Na potrzeby realizacji zarządzenia analizowany przepis powinien być interpretowany w sposób następujący:

„Paragraf 3 pkt. 3

Zakres prac koniecznych do sporządzenia projektu planu zadań ochronnych dla obszaru obejmuje m.in. ocenę stanu ochrony przedmiotów ochrony.

Ocena stanu ochrony przedmiotów ochrony jest dokonywana:

- a) na podstawie dostępnych informacji,
- b) na podstawie niezbędnych prac terenowych uzupełniających inwentaryzację,
- c) na podstawie charakterystyki jakościowej lub rozpoznania uwarunkowań funkcjonowania przedmiotów ochrony.

Ocena stanu ochrony przedmiotów ochrony polega na łącznej ocenie stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków.

W odniesieniu do siedlisk przyrodniczych łączna ocena stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków polega na:

- 1) ustaleniu parametru powierzchni i rozmieszczeniu siedlisk przyrodniczego w obszarze, z uwzględnieniem:
 - a) fragmentacji obszaru,
 - b) trendu zachodzących zmian,
 - c) fragmentacji poszczególnych wydziałów siedlisk przyrodniczych;
- 2) ustaleniu parametru struktury poszczególnych wydziałów siedliska przyrodniczego, z uwzględnieniem stanu ochrony jego typowych gatunków oraz procesów ekologicznych zachodzących w tym wydziale, w porównaniu ze strukturą i procesami typowymi dla właściwego stanu ochrony siedliska;
- 3) ocenie parametru szans zachowania siedliska przyrodniczego w przyszłości

W odniesieniu do gatunków łączna ocena stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków polega na:

- 1) ustaleniu parametru stanu populacji, z uwzględnieniem
 - a) liczebności i rozmieszczenia gatunku w obszarze
oraz
 - b) trendu zachodzących zmian liczebności gatunku w obszarze,
- 2) oszacowaniu oraz uwzględnieniu w ocenie cech populacji gatunku, właściwych dla danej populacji gatunku,
- 3) ustaleniu parametru siedliska gatunku, z uwzględnieniem wielkości i jakości poszczególnych wydziałów siedliska gatunku w porównaniu z cechami siedliska gatunku typowymi dla właściwego stanu ochrony,
- 4) ocenę parametru szans zachowania gatunku w przyszłości.

Zdecydowanie bardziej skomplikowana wydaje się sprawa przepisu § 3 pkt. 2 rozporządzenia, albowiem, wynikający z tego przepisu, **szczegółowy rozbiór prac polegających na gromadzeniu, weryfikowaniu i uzupełnianiu informacji o obszarze**

– będących pracami koniecznymi do sporządzenia projektu planu zadań ochronnych dla obszaru przedstawia się następująco:

Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o obszarze, istotnych dla jego ochrony, dotyczących uwarunkowań geograficznych planu zadań ochronnych.
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o obszarze, istotnych dla jego ochrony dotyczących uwarunkowań przyrodniczych planu zadań ochronnych.
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnień informacji o obszarze, istotnych dla jego ochrony dotyczących uwarunkowań społecznych planu zadań ochronnych.
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o obszarze, istotnych dla jego ochrony dotyczących uwarunkowań gospodarczych planu zdań ochronnych.
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o obszarze, istotnych dla jego ochrony dotyczących uwarunkowań kulturowych planu zadań ochronnych.
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o obszarze, istotnych dla jego ochrony, dotyczących uwarunkowań kierunków rozwoju społecznego planu zadań ochronnych.
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o obszarze , istotnych dla jego ochrony, dotyczących uwarunkowań kierunków rozwoju gospodarczego planu zadań ochronnych.
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o obszarze, istotnych dla jego ochrony, dotyczących uwarunkowań planu zadań ochronnych wynikających z istniejących form ochrony przyrody innych niż obszar
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o obszarze, istotnych dla jego ochrony, dotyczących występowania przedmiotów ochrony
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o obszarze, istotnych dla jego ochrony, dotyczących opisu stanu przedmiotów ochrony
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o obszarze, istotnych dla jego ochrony, dotyczących zagrożeń dla przedmiotów ochrony
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o obszarze, istotnych dla jego ochrony, dotyczących wymogów co do ochrony przedmiotów ochrony
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o obszarze, istotnych dla jego ochrony, dotyczących wymogów co do możliwości ochrony przedmiotów ochrony
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o obszarze, istotnych dla jego ochrony, dotyczących istniejących i projektowanych planów, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, strategii i programów odnoszących się do obszaru lub mogących mieć na niego wpływ
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o przedmiotach ochrony, istotnych dla ich ochrony, dotyczących uwarunkowań geograficznych planu zadań ochronnych.
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o przedmiotach ochrony, istotnych dla ich ochrony dotyczących uwarunkowań przyrodniczych planu zadań ochronnych.
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnień informacji o przedmiotach ochrony, istotnych dla ich ochrony dotyczących uwarunkowań społecznych planu zadań ochronnych.
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o przedmiotach ochrony, istotnych dla ich ochrony, dotyczących uwarunkowań gospodarczych planu zdań ochronnych.
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o przedmiotach ochrony, istotnych dla ich ochrony dotyczących uwarunkowań kulturowych planu zadań ochronnych.
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o przedmiotach ochrony, istotnych dla ich ochrony, dotyczących uwarunkowań kierunków rozwoju społecznego planu zadań ochronnych.
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o przedmiotach ochrony, istotnych dla ich ochrony, dotyczących uwarunkowań kierunków rozwoju gospodarczego planu zadań ochronnych.
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o przedmiotach ochrony, istotnych dla ich ochrony, dotyczących uwarunkowań planu zadań ochronnych wynikających z istniejących form ochrony przyrody innych niż obszar
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o przedmiotach ochrony, istotnych dla ich ochrony, dotyczących występowania przedmiotów ochrony
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o przedmiotach ochrony, istotnych dla ich ochrony, dotyczących opisu stanu przedmiotów ochrony
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o przedmiotach ochrony, istotnych dla ich ochrony, dotyczących zagrożeń dla przedmiotów ochrony
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o przedmiotach ochrony, istotnych dla ich ochrony, dotyczących wymogów co do ochrony przedmiotów ochrony
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o przedmiotach ochrony, istotnych dla ich ochrony, dotyczących wymogów co do możliwości ochrony przedmiotów ochrony
Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o przedmiotach ochrony, istotnych dla ich ochrony, dotyczących istniejących i projektowanych planów, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, strategii i programów odnoszących się do obszaru lub mogących mieć na niego wpływ

[9]

Wydział właściwy w DGLP do spraw ochrony przyrody dokona wewnątrzinstytucjonalnej interpretacji wyżej wymienionego przepisu rozporządzenia.

Poniżej – w formie tabelarycznej (Tab.1.) zawarto regulacje prawne zawarte w: (1) ustawie o ochronie przyrody, (2) ustawie zawierającej przepisy o udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz w rozporządzeniu – definiujące dziewiętnaście działań, jakie należy wykonać, aby projekt planu urządzenia lasu zawierający program ochrony przyrody mógł wypełniać funkcję planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000.

[10]

Na mocy zarządzenia wydział właściwy w DGLP ds. ochrony przyrody został zobowiązany do wypełnienia ostatniej kolumny tego zestawienia, aby mogło być ono poradnikiem co do postępowania prowadzącego do wypełniania przez plan urządzenia lasu funkcji planu zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000.

Tab.1. Wyszczególnienie działań prowadzących do opracowania projektu planu zadań ochronnych dla danego obszaru Natura 2000
(plan zadań ochronnych dla obszaru zatwierdzonego przez Komisję Europejską jako: (1) obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty /art. 28 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody/, (2) obszaru specjalnej ochrony ptaków /art. 28 ust.1 ustawy o ochronie przyrody/, (3) obszaru, znajdującego się na liście, o której mowa w art. 27 ust. 3 pkt. 1 ustawy o ochronie przyrody)

L.p. działania	Działanie	Praktyczne uwagi co do realizacji działań, jeżeli substytutem planu zadań ochronnych ma być plan urządzenia lasu zawierający program ochrony przyrody
1	2	3
1	Ustalenie terenu objętego projektem planu zadań ochronnych (wynika z § 2 pkt.1. rozporządzenia), przy czym zgodnie z § 4. ust. 1. Rozporządzenia, ustalając teren objęty projektem planu zadań ochronnych, o którym mowa w § 2 pkt 1 rozporządzenia , sprawdza się przesłanki do nieobjętość części obszaru projektem planu zadań ochronnych, o których mowa w art. 28 ust. 11 ustawy o ochronie przyrody	
2	Ustalenie przedmiotów ochrony obszaru (§ 2 pkt.1 rozporządzenia), przy czym zgodnie z § 4. ust. 2. ustalenie przedmiotów ochrony obszaru, o których mowa w § 2 pkt 1, polega na przeanalizowaniu danych o obszarze przekazywanych do Komisji Europejskiej, z uwzględnieniem ich znaczenia dla zachowania lub odtworzenia zasobów siedlisk przyrodniczych lub gatunków, dla których wyznaczono obszar . Ponadto należy mieć na względzie, że ustalenie, o których mowa w zdaniu poprzedzającym mogą być zmienione w toku prac nad projektem planu zadań ochronnych, jeżeli wynikają z nowych danych.	
3	Sformułowanie założeń do sporządzenia projektu planu zadań ochronnych (§ 2 pkt.2 rozporządzenia)	
4	Podanie do publicznej wiadomości informacji o zamiarze przystąpienia do sporządzenia projektu planu zadań ochronnych (wynika z § 2 pkt.3 rozporządzenia)	
5	Doprowadzenie do zidentyfikowania osób i podmiotów zainteresowanych pracami prowadzących działalność w obrębie siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, dla których ochrony wyznaczono obszar (wynika z § 2 pkt.4 rozporządzenia)	
6	Umożliwienie zainteresowanym osobom i podmiotom prowadzącym działalność w obrębie siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000, udział w pracach związanych ze sporządzaniem projektu zadań ochronnych, o których mowa w art., 28 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody (wynika z art. 28 ust.3. ustawy o ochronie przyrody)	

7	<p>Zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa (na zasadach i w trybie określonym w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko) w postępowaniu, którego przedmiotem jest sporządzenie projektu planu zadań ochronnych, o którym mowa w art. 28 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody (wynika z art. 28 ust. 4 ustawy o ochronie przyrody)</p>	<p>Doprowadzenie do zapewnienia możliwości udziału społeczeństwa w sporządzaniu projektu planu zadań ochronnych przed przyjęciem tego projektu lub jego zmianą (wynika z art. 30 ustawy zawierającej przepisy o udziale społeczeństwa w ochronie środowiska) poprzez podanie, bez zbędnej zwłoki, do publicznej wiadomości informacji o : (1) przystąpieniu do opracowywania projektu planu zadań ochronnych, (2) możliwościach zapoznania się z niezbędną dokumentacją sprawy oraz o miejscu, w którym jest ona wyłożona do wglądu;(3) możliwości składania uwag i wniosków; (4) sposobie i miejscu składania uwag i wniosków, wskazując jednocześnie co najmniej 21-dniowy termin ich składania; (5) podmiocie właściwym do rozpatrzenia uwag i wniosków; (6) postępowaniu w sprawie transgranicznego oddziaływania na środowisko, jeżeli jest prowadzone.</p> <p>(wynika z art. 39. ust.1.1. ustawy zawierającej przepisy o udziale społeczeństwa w ochronie środowiska), przy czym do dokumentacji niezbędnej należy tu zaliczyć: (1) założenia do projektu planu zadań ochronnych oraz projekt planu zadań ochronnych, (2) wymagane przez przepisy załączniki oraz stanowiska innych podmiotów do projektu zadań ochronnych, jeżeli stanowiska są dostępne w terminie składania uwag i wniosków przez osoby i jednostki zainteresowane (wynika z art. 39 ust.2 ustawy zawierającej przepisy o udziale społeczeństwa w ochronie środowiska).</p>
8	<p>Rozpatrzenie przez podmiot opracowujący projekt planu zadań ochronnych uwag i wniosków zgłoszonych przez podmioty korzystające z prawa udziału społeczeństwa w ochronie środowiska (wynika z art. 42. ustawy, zawierającej przepisy o udziale społeczeństwa w ochronie środowiska)</p>	<p>Rozpatrzenie przez podmiot opracowujący projekt planu zadań ochronnych uwag i wniosków zgłoszonych przez podmioty korzystające z prawa udziału społeczeństwa w ochronie środowiska (wynika z art. 42. ustawy, zawierającej przepisy o udziale społeczeństwa w ochronie środowiska)</p>
9	<p>Dołączenie do projektu planu zadań ochronnych uzasadnienia zawierającego informacje o udziale społeczeństwa w postępowaniu oraz o tym, w jaki sposób zostały wzięte</p>	<p>Dołączenie do projektu planu zadań ochronnych uzasadnienia zawierającego informacje o udziale społeczeństwa w postępowaniu oraz o tym, w jaki sposób zostały wzięte</p>
10	<p>Podanie do publicznej wiadomości informacji o przyjęciu planu zadań ochronnych i o możliwościach zapoznania się z jego treścią oraz:</p>	<p>Podanie do publicznej wiadomości informacji o przyjęciu planu zadań ochronnych i o możliwościach zapoznania się z jego treścią oraz:</p>
11	<p>Prace nad sformulowaniem</p>	<p>Opisanie i umieszczenie w projekcie planu zadań ochronnych opisu granic</p>
		<p>Opisanie granic obszaru powinno nastąpić w formie wektorowej warstwy informacyjnej , w układzie</p>

	projekt planu zadań ochronnych (por. § 2 pkt.5 rozporządzenia)	obszaru Natura 2000 Sporządzenie i umieszczenie w projekcie planu zadań ochronnych mapy obszaru Natura 2000; (wynika z art. 28 ust.10 pkt.1 ustawy o ochronie przyrody)	współrzędnych, o którym mowa w § 3 pkt 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 sierpnia 2000 r. w sprawie państwowego systemu odniesień przestrzennych (Dz. U. Nr 70, poz. 821) (wynika z § 3 pkt.1 rozporządzenia; przepis § 3 stanowi o zakresie prac koniecznych do sporządzenia projektu zadań ochronnych dla obszaru);	
12		Zgromadzenie, zweryfikowanie i uzupełnienie informacji o obszarze i przedmiotach ochrony. Istotnych dla ochrony (wynika z § 3 pkt.2 rozporządzenia; przepis § 3 stanowi o zakresie prac koniecznych do sporządzenia projektu zadań ochronnych dla obszaru)		
13		Przeprowadzenie oceny stanu ochrony przedmiotów ochrony, dokonywanej: a) na podstawie dostępnych informacji, b) na podstawie niezbędnych prac terenowych uzupełniających inwentaryzację, c) na podstawie charakterystyki jakościowej lub rozpoznania uwarunkowań funkcjonowania przedmiotów ochrony. przy czym ocena stanu ochrony przedmiotów ochrony powinna polegać na łącznej ocenie stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków W odniesieniu do siedlisk przyrodniczych ta łączna ocena stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków powinna konkretnie polegać na: 1) ustaleniu parametru powierzchni i rozmieszczeniu siedlisk przyrodniczego w obszarze, z uwzględnieniem: a) fragmentacji obszaru, b) trendu zachodzących zmian, c) fragmentacji poszczególnych wydziałów siedlisk przyrodniczych; 2) ustaleniu parametru struktury poszczególnych wydziałów siedliska przyrodniczego, z uwzględnieniem stanu ochrony jego typowych gatunków oraz procesów ekologicznych zachodzących w tym wydziale. w porównaniu ze strukturą i procesami typowymi dla właściwego stanu ochrony siedliska; 3) ocenie parametru szans zachowania siedliska przyrodniczego w przyszłości W odniesieniu do gatunków ww. łączna ocena stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków polega na: 1) ustaleniu parametru stanu populacji, z uwzględnieniem a) liczebności i rozmieszczenia gatunku w obszarze oraz b) trendu zachodzących zmian liczebności gatunku w obszarze, 2) oszacowaniu oraz uwzględnieniu w ocenie cech populacji gatunku, właściwych dla danej populacji gatunku. 3) ustaleniu parametru siedliska gatunku, z uwzględnieniem wielkości i jakości poszczególnych wydziałów siedliska gatunku w porównaniu z cechami siedliska gatunku		

14		<p>typowymi dla właściwego stanu ochrony.</p> <p>4) ocenę parametru szans zachowania gatunku w przyszłości. Powyższe wynika z analizy treści § 3 pkt. 3 rozporządzenia; przepis § 3 stanowi o zakresie prac koniecznych do sporządzenia projektu zadań ochronnych dla obszaru, z tym, że zgodnie z § 5. W ocenie, o której mowa w § 3 pkt 3, stosuje się skalę oceny stanu ochrony określonej w załączniku do rozporządzenia.</p>	<p>Zgodnie z § 3 pkt. 4 rozporządzenia ocena istniejących i potencjalnych zagrożeń dla utrzymania lub osiągnięcia właściwego stanu przedmiotów ochrony powinna być dokonywana z uwzględnieniem oceny, o której mowa w § pkt 3, oraz z uwzględnieniem oceny prawdopodobnych kierunków zmian uwarunkowań przyrodniczych, społecznych, gospodarczych i ich możliwego wpływu na parametry.</p>	
15		<p>Zidentyfikowanie i zawarcie w projekcie planu zadań ochronnych istniejących i potencjalnych zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk będących przedmiotami ochrony (wynika z art. 28 ust.10 pkt. 2 ustawy o ochronie przyrody)</p> <p>Ustalenie i zawarcie w projekcie planu zadań ochronnych celów działań ochronnych (wynika z art. 28 ust.10 pkt.3. ustawy o ochronie przyrody)</p>	<p>Zgodnie z § 3 pkt. 5. rozporządzenia cele działań ochronnych powinny być osiągane w okresie, na jaki jest sporządzany plan zadań ochronnych, przy czym powinna być stworzona możliwość monitoringu i weryfikacji osiągnięcia (osiągnięcia) tychże celów. Przy ustalaniu celów należy mieć na względzie: (a) konieczność utrzymania właściwego stanu ochrony, likwidacji, ograniczenia istniejących lub potencjalnych zagrożeń dla przedmiotu ochrony lub zapobieżenia im — jeżeli obecny stan przedmiotów ochrony w obszarze został oceniony jako właściwy, (b) potrzebę osiągnięcia właściwego stanu ochrony, konieczność likwidacji, ograniczenia istniejących lub potencjalnych zagrożeń odpowiedzialnych za niewłaściwy stan ochrony przedmiotu ochrony lub zapobieżenia im — jeżeli obecny stan przedmiotów ochrony w obszarze został oceniony jako niezadawalający lub zły, c) konieczność uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiocie ochrony i konieczności likwidacji, ograniczenia zagrożeń dla przedmiotu ochrony lub zapobieżenia im — jeżeli stan ochrony przedmiotu ochrony nie jest możliwy do oceny.</p>	

16		<p>Ustalenie i określenie w planie zadań ochronnych działań ochronnych ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie i obszarów ich wdrażania, w tym w szczególności działań dotyczących:</p> <p>(a) czynnej ochrony siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk, (b) monitoringu stanu przedmiotów ochrony oraz monitoringu realizacji celów działań ochronnych, (c) uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony (wynika z art. 28 ust. 10, pkt. 4 ustawy o ochronie przyrody);</p>	<p>Zgodnie z § 3 pkt. 6 rozporządzenia w toku prac nad projektem planu zadań ochronnych należy ustalić działania ochronne wynikające z ustalonych celów działań ochronnych, w tym należy wskazać: (a) działania ochronne zapewniające monitoring osiągnięcia celów działań ochronnych, a zwłaszcza monitoring przyjętych parametrów stanu ochrony przedmiotów ochrony (przy czym dla obszaru znajdującego się na terenie gospodarstwa rolnego lub jego części działania te powinny być poddane podziałowi na działania obligatoryjne i fakultatywne), (b) zakres prac przewidzianych do realizacji, (c) teren lub miejsca realizacji, (d) termin oraz częstotliwość realizacji, (e) podmiot odpowiedzialny za wykonanie i monitoring, (f) szacowane koszty realizacji działań, (g) techniczne uwarunkowania realizacji działań, (h) podmioty, których współdziałanie przy realizacji działań ochronnych jest niezbędne.</p>	
17		<p>Ustalenie i zawarcie w projekcie planu zadań ochronnych wskazania co do zmian w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, planach zagospodarowania przestrzennego województw oraz planach zagospodarowania przestrzennego morskich wód włącznej strefy ekonomicznej i wyłącznej strefy ekonomicznej dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych, jeżeli są niezbędne dla utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar</p>	<p>Zgodnie z § 3 pkt. 7 rozporządzenia w toku prac nad projektem planu zadań ochronnych należy ustalić (w oparciu o analizę obowiązujących studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, planów zagospodarowania przestrzennego województw oraz planów zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej) wskazania co do zmiany tych studiów lub planów, których realizacja narusza lub stwarza ryzyko naruszenia zakazu, o którym mowa w art. 33 ustawy o ochronie przyrody (chodzi o zakaz działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000)</p>	

18		<p>Natura 2000 (wynika z art. 28 ust. 10. pkt. 5 ustawy o ochronie przyrody)</p> <p>Ustalenia i wskazania w projekcie planu zadań ochronnych terminu sporządzenia, w razie potrzeby, planu ochrony dla części lub całości obszaru (wynika z art. 28 ust. 10 pkt. 6 ustawy o ochronie przyrody).</p>	<p>Zgodnie z § 3 pkt. 8 rozporządzenia na potrzeby prac nad projektem planu zadań ochronnych powinna być dokonana ocena potrzeby sporządzenia planu ochrony dla części lub całości obszaru oraz określenie terminu jego sporządzenia. Przy dokonywaniu tej oceny należy uwzględnić konieczność: (a) przeprowadzenia inwentaryzacji lub badań przedmiotów ochrony lub (b) zaplanowania ochrony w okresie 20 lat, lub (c) unormowania zagadnień wchodzących w zakres planu ochrony, a niemieszczących się w zakresie planu zadań ochronnych, lub (d) zmiany granic obszaru lub przedmiotu ochrony;</p>	
19		<p>Zgodnie z § 3 pkt 9 rozporządzenia, dokumentacja projektu planu zadań ochronnych powinna być sporządzona w formie elektronicznej, opracowanej w formie opisu tekstowego, zestawień tabelarycznych, przedstawień graficznych, map, baz danych, w tym cyfrowych warstw informacyjnych.</p>		

12. Ocena naturalności biologicznej określonego, wyodrębnionego terytorialnie, obszaru geograficznego

Ocena stanu ochrony obszarów Natura 2000 polega w istocie na ocenie stopnia ich naturalności biologicznej lub/oraz na ocenie zaburzenia naturalnych cech populacji roślin i zwierząt tworzących „naturalną” biocenozę tychże obszarów.

Rodzi to fundamentalne pytanie o znaczenie pojęcia naturalności biologicznej jakiegoś, wyodrębnionego terytorialnie, obszaru geograficznego.

Poszukiwanie odpowiedzi na tak sformułowane pytanie stwarza potrzebę odniesienia się do pojęcia krajobrazu oraz do klasyfikacji krajobrazów.

Pojęcie krajobrazu; klasyfikacja krajobrazów

Jakkolwiek w polskim porządku prawnym nie ma ustawowej definicji krajobrazu w ujęciu ekosystemu, to na podstawie piśmiennictwa na ten temat¹ można przyjąć, iż konkretny krajobraz to oznaczony co do granic przestrzennych i stanowiący nadsystem (t. j. rozpatrywany jako nadsystem) **obszar**

lądowy lub/i wodny (kompleks lądowy lub/i wodny), powstały i zmieniający się w wyniku wzajemnego oddziaływania na siebie m.in. takich czynników, jak wody powierzchniowe (w określonym zakresie także wody podziemne), warunki klimatyczne (w tym mikroklimatyczne), świat roślinny i zwierzęcy oraz czynniki antropogeniczne:

- 1) mający swoją fizjonomię i cechujący się i cechujący się możliwością jednoznacznego scharakteryzowania za pomocą atrybutów o charakterze przyrodniczym i antropogenicznym (w tym za pomocą: /1/opisu form rzeźby terenu i wód oraz innych elementów struktury danego obszaru, /2/ procesów wymiany, przemiany /przekształcania/ i przepływu materii, energii i informacji w ramach ww. obszaru, jak również – w określonym zakresie i stopniu, na zasadach sprzężenia zwrotnego - poza jego granicami. /3/ stopnia i struktury zurbanizowania i związanych z tym oddziaływań o charakterze sprzężeń zwrotnych, /4/oddziaływań antropogenicznych, związanych w szczególności ze zindustrializowaniem danego terenu itd.),
- 2) obejmujący m.in. skały, gleby, wody, roślinność oraz atmosferę ziemską i inne elementy przyrodnicze,
- 3) będący naturalnie kształtującym się zintegrowanym zbiorem przestrzennym ekosystemów (zbiorem układów ekologicznych), pozostających w interaktywnych powiązaniach ekologicznych wewnętrznych (i zewnętrznych) oraz w interaktywnych powiązaniach z działalnością ludzką i jej efektami,
- 4) cechujący się określoną zdolnością do samoregulacji i pozostawania (w poszczególnych interwałach czasowych) w stanie przyrodniczej równowagi dynamicznej,
- 5) podlegający przy tym zmianom sezonowym i ewolucyjnym.

W innym ujęciu (w ujęciu, mianowicie, bardziej syntetycznym i zindywidualizowanym) – konkretny krajobraz to wyodrębniony przestrzennie zasób przyrody, obejmujący m.in. określone materialne składniki i twory przyrody, wchodzące w skład tego zasobu, będący zintegrowanym, naturalnie kształtującym się (w danych warunkach geograficznych i klimatycznych) zbiorem sąsiadujących ekosystemów (układów ekologicznych), modyfikowanym jednak w następstwie działalności człowieka – rozpatrywany (pojmowany) w podejściu systemowym, tj. wraz ze wszystkim oddziaływaniami (procesami) przyrodniczymi i antropogenicznymi

¹ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Krajobraz>

wewnętrzny oraz (w określonym stopniu i zakresie) zewnętrznymi, a także wraz ze skutkami tych oddziaływań (w szczególności skutkami, wyznaczającymi stopień zdolności ww. zasobu do samoregulacji i pozostawania tego zasobu w stanie przyrodniczej równowagi dynamicznej, jak również skutkami w postaci zmian sezonowych oraz zmian tego zasobu o charakterze ewolucyjnym).

W świetle ustawowej definicji środowiska przyrodniczego – nie sposób przy tym nie dojść do wniosku, że w ustawie o ochronie przyrody krajobraz (konkretny krajobraz) to w istocie środowisko przyrodnicze (konkretnie środowisko przyrodnicze). Skoro krajobraz należy pojmować w podejściu systemowym (konkretny krajobraz to konkretny nadsystem), to również środowisko przyrodnicze, o którym mowa w ustawie o ochronie przyrody, należy pojmować w takim samym podejściu (konkretnie środowisko przyrodnicze to konkretny nadsystem).

W ustawie o ochronie przyrody, w kontekście zespołów przyrodniczo – krajobrazowych jako jednych z form ochrony przyrody, jest mowa w krajobrazie naturalnym oraz krajobrazie kulturowym

Zgodnie z piśmiennictwem – krajobrazami pierwotnymi *sensu stricto* są krajobrazy pozbawione znamion związanych z aktywnością człowieka (są to - wyżej omówione - zintegrowane zbiory sąsiadujących ekosystemów, jednak ukształtowane i funkcjonujące bez oddziaływań człowieka). Odkąd wszelako na kuli ziemskiej pojawiły się istoty ludzkie – o „idealnym” krajobrazie pierwotnym (o krajobrazie pierwotnym *sensu stricto*) można mówić jedynie, i to nie bezkrytycznie, w odniesieniu do tych części globu ziemskiego, które powstały oraz pozostają poza jakąkolwiek ludzką „ingerencją” oraz „penetracją” (są to na przykład, pozostające praktycznie poza zewnętrznymi oddziaływaniami antropogenicznymi: /1/ niedostępne dla człowieka partie gór, /2/ obszary pustynne niedotknięte stopą ludzką, /3/ bezludne od zarania wyspy). W warunkach globalnego przemieszczania się mas powietrznych oraz mas wodnych jako naturalnych nośników m.in. efektów działalności ludzkiej – możliwość zlokalizowania krajobrazów pierwotnych *sensu stricto* należy rozpatrywać w kategoriach rozważań „czysto” teoretycznych.

Jest oczywiste, że człowiek od zawsze korzystał z krajobrazów, albowiem bez ich wykorzystywania po prostu nie mógłby egzystować. Przeto za („odidealizowane”) **krajobrazy pierwotne** uznaje się te z nich, które ukształtowały się i funkcjonują bez istotnych oddziaływań i skutków oddziaływań człowieka, związanych z prowadzeniem przez niego działalności wytwórczej, w tym zwłaszcza działalności gospodarczej (nie wyłączając odpowiednio rozwiniętej działalności rolnej, rybackiej, leśnej oraz łowieckiej, a ponadto nie wyłączając działalności towarzyszącej działalności gospodarczej, prowadzącej w szczególności do urbanizacji oraz industrializacji terenu). Krajobraz pierwotny powinien cechować się zdolnością do samoregulacji i naturalnych przekształceń „ewolucyjnych” (rozwojowych).

Krajobrazów pierwotnych nie należy mylić z krajobrazami naturalnymi. **Krajobrazami naturalnymi** są krajobrazy, których pierwotny charakter został naruszony ludzką działalnością, jednak w stopniu niepowodującym zaniku ich zdolności do samoregulacji i naturalnego rozwoju. Ponadto krajobrazy naturalne – to takie krajobrazy, które nie zostały istotnie przekształcone poprzez naniesienie na powierzchnię ziemską różnych urządzeń gruntowych, będących technicznymi wytworami rąk ludzkich. Według przeważającego poglądu – definicję krajobrazów naturalnych wyczerpuje m.in. krajobraz pierwotny przekształcony poprzez nieprzerwaną w funkcji czasu gospodarkę leśną prowadzoną w sposób trwale zrównoważony.

Krajobrazy kulturowe z kolei obejmują krajobrazy przekształcone przez człowieka w większym stopniu aniżeli ma to miejsce w odniesieniu do krajobrazów naturalnych, jednak niepoddane: (1) procesom industrializacji (nie wyłączając intensywnego wielkoobszarowego rolnictwa),

(2) urbanizacji (wykraczającej poza ramy urbanizacji związanej z tradycyjnym, zrównoważonym rolnictwem i gospodarką wodną), a także niepoddane (3) (związanym z industrializacją, urbanizacją wykraczającą poza ramy tradycyjne, oraz z nieuchronnym postępem cywilizacyjnym) procesom pokrywania powierzchni ziemskiej - istotnymi w przekształcaniu krajobrazu - urządzeniami gruntowymi (takimi jak: drogi, zwłaszcza ze sztuczną nawierzchnią, tory kolejowe, sieci telekomunikacyjne, urządzenia wodne itd.). Omawiane krajobrazy są nazywane krajobrazami kulturowymi z tego względu, że ich przekształcanie działalnością ludzką powinno być wytłumaczalne tradycyjną lub przeszłą („zamierzchną”) aktywnością ludzką określonych kręgów kulturowych (np. w Polsce tradycyjnym budownictwem wiejskim oraz kulturą i strukturą użytkowania gruntów rolnych na Mazowsza, Warmii, Mazurach, Podlasiu, Kurpiach, na terenach górskich itd.). Wyróżnikiem krajobrazu kulturowego są często pozostałości historycznego budownictwa warownego, budownictwa osadniczego, jak również pozostałości innych naniesień gruntowych. W obrębie krajobrazu kulturowego są nierzadko lokalizowane muzea na otwartej przestrzeni (skanseny oraz poddane ochronie jako zabytek zwarte powierzchniowo obiekty, trwale związane z gruntem, będące pozostałościami miniovych pokoleń, a nawet cywilizacji, w tym obiekty odkryte jako prawie całkowicie znaturalizowane krajobrazy ruderalne, o których mowa poniżej)². Obecnie obserwuje się zjawisko zanieczyszczania krajobrazów kulturowych poprzez unifikację rozwiązań technicznych w zagospodarowaniu przestrzennym terenów, a także poprzez unifikację zwyczajów agrarnych. Zanieczyszczanie krajobrazów kulturowych następuje też np. w następstwie: (1) zakładania na masową skalę farm wiatrowych czy kolektorów słonecznych, (2) wykorzystywania terenu pod linie napowietrzne i naziemne służące do przesyłu paliw i energii, w tym przede wszystkim energii elektrycznej, oraz pod budowlę, związane z tworzeniem telefonicznej sieci komórkowej (ale także w następstwie nieokiełzanej działalności reklamowo – promocyjnej uprawianej z coraz większym zakresem na terenach wiejskich). Stwierdzenie w zdaniu poprzedzającym odnosi się odpowiednio do krajobrazów naturalnych (ale również do krajobrazów pierwotnych). W kontekście zanieczyszczania krajobrazów nie sposób nie wspomnieć o infrastrukturze technicznej w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe, tworzonej, w ramach uprawnionej działalności oraz w wypełnieniu obowiązków tego podmiotu. (infrastruktura ścieżek edukacyjnych, budownictwo administracyjne, sieć dróg leśnych, tzw. parkingi leśne itd.itp.). Bez wątpienia warto w najwyższym możliwym zakresie uwzględnić regionalne uwarunkowania kulturowe przy tworzeniu tej infrastruktury – tak, aby nie stanowiła ona elementu zanieczyszczającego krajobraz kulturowy. Można byłoby to uzyskać poprzez wydanie w tym zakresie oraz efektywne wprowadzenie do praktyki odpowiedniego ogólnego aktu sprawstwa kierowniczego Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych (zarządzenia Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych).

Zarówno krajobrazy naturalne, jak i krajobrazy kulturowe są przedmiotem zanieczyszczania genetycznego, polegającego na:

- 1) wprowadzaniu do nich obcych gatunków roślin, grzybów i zwierząt
- 2) wprowadzaniu lub doprowadzaniu do wystąpienia na danym terenie gatunków roślin, zwierząt i grzybów, stanowiących efekt modyfikacji genetycznych – nie wykluczając zjawisk następczych, związanych z procesem krzyżowania się tych gatunków z gatunkami „rodzimyimi” dla danego krajobrazu naturalnego lub kulturowego.

Na zanieczyszczenia genetyczne (w ramach zjawisk następczych) są oczywiście w sposób nieunikniony narażone również krajobrazy pierwotne.

² z zastrzeżeniem co do krajobrazów pokłeskowych powodujących zniszczenia totalne o nieodwracalnych charakterze (o których dalej) - w obrębie każdego rodzaju krajobrazu mogą występować pozostałości paleontologiczne oraz pozostałości archeologiczne, a także świadectwa martyrologii narodowej (nie wykluczając nieznanymi pojedynczych i zbiorowych mogił), a także zanieczyszczenia, związane z działaniami zbrojnymi (jeżeli nie wyczerpują znamion pozostałości archeologicznych).

Bardziej istotne „zanieczyszczenie” krajobrazów kulturowych (także krajobrazów naturalnych) skutkuje powstaniem krajobrazów przekształconych: (1) **krajobrazów zurbanizowanych**, (2) **krajobrazów zurbanizowanych w określonym stopniu zindustrializowanych**, a także (3) **krajobrazów zindustrializowanych**.

Można przyjąć, że krajobraz zurbanizowany to obszar zurbanizowany ponad poziom tradycyjnej urbanizacji krajobrazów kulturowych. W krajobrazach zurbanizowanych poważnym problemem jest aktualnie ich zanieczyszczenie genetyczne. Z administracyjnego punktu krajobraz zurbanizowany obejmuje tereny w granicach: (1) wsi (jeżeli zabudowa wiejska wykracza poza ramy tradycyjnej urbanizacji w krajobrazie kulturowym) oraz (2) miast (w tym w granicach aglomeracji miejskich w rozumieniu urbanistyki).

Prawie każdy obszar zurbanizowany jest jednocześnie w określonym stopniu zindustrializowany. W przypadku, gdy znaczny areał gruntu jest wykorzystywany pod obiekty przemysłowe (w tym zlokalizowane w granicach administracyjny miast), należy taki obszar identyfikować jako obszar krajobrazu zindustrializowanego.

Sterowaniu procesami urbanizacji, industrializacji oraz zanieczyszczania krajobrazów (naturalnego oraz kulturowego) różnymi urządzeniami gruntowymi służy m.in. ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Jedną z funkcji tego aktu jest bowiem ograniczania przeznaczania tych gruntów na cele nierolnicze i nieleśne.

Ponadto ograniczeniu niekorzystnych dla przyrody skutków przekształcania lub przekształcenia krajobrazów naturalnych oraz kulturowych w krajobrazy zurbanizowane (w tym w określonym stopniu zindustrializowane) oraz zindustrializowane albo zanieczyszczone różnymi urządzeniami gruntowymi służy wykorzystywanie osiągnięć w zakresie urbanistyki (zieleń wiejska i miejska, miasta ogrody, korytarze powietrzne, ciągłość ekologiczna na terenach zurbanizowanych i zindustrializowanych itp.) czy techniki i technologii (urządzenia przeciwdziałające zanieczyszczeniom środowiska oraz likwidujące ich skutki, przejścia dla zwierzyny itp.).

Krajobrazy zurbanizowane oraz zindustrializowane mogą podlegać przekształceniu w **krajobrazy ruderalne** (wskutek trwałego zaprzestania wykorzystywania terenów zurbanizowanych w celach mieszkaniowych lub wskutek trwałego zaprzestania wykorzystywania terenów zindustrializowanych do prowadzenia działalności wytwórczej).

Krajobrazy ruderalne podlegają co do zasady procesowi sukcesji, polegającej najczęściej w naszej strefie klimatycznej na samorzutnym wkraczaniu na takie obszary roślinności drzewiastej i krzewiastej lub innej szaty roślinnej (**krajobrazy ruderalne podlegające quasi naturalizacji**).

Procesowi quasi naturalizacji mogą również podlegać krajobrazy kulturowe wskutek zaniechania prowadzenia działalności rolniczej na stosunkowo rozległych obszarowo gruntach rolnych (**krajobrazy kulturowe podlegające quasi naturalizacji wskutek zaprzestania rolniczego użytkowania gruntów**).

Każdy rodzaj krajobrazu może ulec przekształceniu w **krajobraz pokłeskowy** – przy czym można przyjąć następującą klasyfikację krajobrazów pokłeskowych:

- 1) krajobrazy pokłeskowe związane z wielkoobszarowym działaniem tzw. sił natury (wielkoobszarowe zniszczenia krajobrazu przez: /1/ wiatry, /2/ wody wskutek powodzi, /3/ pożary niemające antropogenicznej genezy /4/ silne trzęsienia ziemi /5/ inne czynniki),
- 2) krajobrazy pokłeskowe związane z działalnością człowieka (zniszczenie krajobrazu wskutek /1/ wielkoobszarowych pożarów spowodowanych działalnością ludzką, /2/ błędów w

gospodarce wodnej terenów, powodujących np. masowe pustynnie obszarów, /3/ błędów w gospodarce leśnej, wywołujących rozpad drzewostanów na wielkich obszarach, np. poprzez wprowadzanie gatunków roślinności drzewiastej niezgodnie z ich naturalnym zasięgiem występowania, /4/ zniekształcenia klimatu globu ziemskiego oraz innego nieodwracalnego przekroczenia granic pojemności ekosystemu Ziemi, /5/ użycia środków masowej zagłady, /6/ braku zapewnienia należytej odporności elektrowni jądrowych na działanie sił natury z następczym radioaktywnym skażeniem znacznych obszarów globu ziemskiego),

- 3) potencjalne krajobrazy pokłękowe w razie ewentualnej katastrofy spowodowanej uderzeniem w powierzchnię globu ziemskiego odpowiednio dużego ciała niebieskiego (oraz w razie wystąpienia na kuli ziemskiej skutków innych potencjalnych katastrof kosmicznych dotychczas przez naukę dostatecznie nierozpoznanych).

Z zastrzeżeniem co do krajobrazów pokłękowych powodujących zniszczenia totalne o nieodwracalnych charakterze (uniemożliwiające lub wręcz unicestwiająca egzystencję człowieka oraz jakiegokolwiek biocenozy) – krajobrazy pokłękowe cechują się określoną zdolnością do quasi naturalizacji (**krajobrazy pokłękowe podlegające procesowi quasi naturalizacji**).

Powyżej jest mowa o procesie quasi – naturalizacji krajobrazów ruderalnych, kulturowych czy pokłękowych, a nie o procesie ich naturalizacji, albowiem wspólnie źródłem „napływu” organizmów (przede wszystkim organizmów roślinnych) zasiedlających te krajobrazy nie są wyłącznie (bo wyłącznie być nie mogą) krajobrazy pierwotne czy naturalne, lecz wyłącznie (czy prawie wyłącznie) krajobrazy w różnym stopniu nienaturalne.

Pojęcie krajobrazu pokłękowego ma (zwłaszcza w funkcji czasu liczonego epokami) bardzo względny charakter. W okresie, w którym na kuli ziemskiej występowały wyłącznie krajobrazy pierwotne czy naturalne, nawet „mega-powierzchniowy” rozpad np. formacji leśnej (dajmy na to wskutek lawinowego rozmnażania się niektórych gatunków owadów), powinien być w istocie interpretowany jako zjawisko naturalne (tj. jako zjawisko, będące przejawem kształtowania się i trwania w ujęciu makroskalowym dynamicznej, naturalnej równowagi przyrodniczej na globie ziemskim – równowagi, gwarantowanej występowaniem na Ziemi wyłącznie krajobrazów pierwotnych).

Współcześnie jednak – wskutek wyspowego co do zasady występowania (zwłaszcza w Europie) krajobrazów uchodzących za pozostałości krajobrazów pierwotnych czy naturalnych, a także w związku z transgranicznym przemieszczaniem się „efektów” działalności gospodarczej człowieka – makroskalowe zjawiska klęskowe nie mogą być interpretowane jak część składowa procesów naturalnych. Powodują one właśnie powstawanie krajobrazów pokłękowych, których **naturalizacja (naturalizacja, a nie quasi naturalizacja)** bez działalności ludzkiej nie jest możliwa.

Zawsze jest przy tym uzasadnione i zawsze stawiać należy pytanie nie tylko o skutki (brak odtwarzania się naturalnej biocenozy), lecz także o „koszty” samoczynnej quasi naturalizacji krajobrazów pokłękowych (zaistnienie biocenozy zastępczej, ale „kosztem” ilu istnień i przy jakiej stratności zasobów leśnych jako wartości autotelicznej).

Wiedza naukowa na temat ustalania oraz oceny naturalności różnorodności biologicznej

Jest oczywiste, że z każdym krajobrazem jest związana określona różnorodność biologiczna. Jest związany określony, pozostający we wzajemnym powiązaniu troficznym i informacyjnym, zestaw gatunków roślin, zwierząt i innych organizmów, tworzących w podejściu systemowym biocenozę tegoż krajobrazu.

W warunkach braku zakłóceń zewnętrznych - z krajobrazami pierwotnymi oraz krajobrazami naturalnymi jest związana naturalna różnorodność biologiczna (w odróżnieniu od różnorodności terenów kulturowych, zurbanizowanych, zindustrializowanych, ruderalnych czy pokłeskowych, a także w odróżnieniu od różnorodności krajobrazów podlegających quasi naturalizacji).

Od razu należy jednak zastrzec, że stwierdzenia zdania poprzedzającego są tylko częściowo prawdziwe – albowiem aktualnie krajobrazy naturalne pozostają pod nieuniknionym wpływem krajobrazów kulturowych, zurbanizowanych, zindustrializowanych, ruderalnych oraz pokłeskowych.

Zasadniczo jest zgoda powszechna (także inkorporowana w różnych aktach prawnych o międzynarodowym charakterze) co do tego, iż w kontekście postępującego procesu urbanizacji oraz industrializacji, w imię bezpieczeństwa ekologicznego Ziemi, nie wolno dopuścić do niebezpiecznego spadku naturalnej różnorodności biologicznej naszej planety (t. j. do niebezpiecznego odchylenia rzeczywistej naturalnej różnorodności biologicznej globu ziemskiego od tej naturalnej różnorodności, z którą mielibyśmy do czynienia, gdyby Ziemia składał się wyłącznie z krajobrazów pierwotnych i naturalnych). Przyjmuje się mianowicie, że dopóki w różnych częściach świata uda się utrzymać określony poziom różnorodności naturalnej, dopóty życie na Ziemi, z zastrzeżeniem braku globalnych katastrof „kosmicznych” czy katastrof z wnętrza Ziemi, będzie względnie bezpieczne.

Niezależnie od tego dążenie do utrzymania różnorodności biologicznej w stanie zbliżonym do natury ma swoje uzasadnienie „pozainstrumentalne” oraz „pozawskaźnikowe”, albowiem na gruncie aksjologii panuje consensus co do tego, że naturalna różnorodność biologiczną globu ziemskiego stanowi wartość autoteliczną (wartość samą w sobie).

Mając wszelako na względzie to (co już podniesiono powyżej), iż współcześnie krajobrazy naturalne pozostają pod wpływem (powiązanych z nimi funkcjonalnie) krajobrazów kulturowych, zurbanizowanych, zindustrializowanych, ruderalnych oraz pokłeskowych – na dzień dzisiejszy nie ma praktycznie możliwości utrzymywania się naturalnej różnorodności biologicznej w ramach naturalnych (czy pierwotnych) krajobrazów bez określonych działań w zakresie ochrony środowiska, w tym ochrony przyrody, w ramach krajobrazów: (1) kulturowych, (2) zurbanizowanych, (3) zindustrializowanych, (4) ruderalnych oraz (5) pokłeskowych, ale także – bez określonych działań w zakresie ochrony przyrody (także bez ochrony przyrody prowadzonej np. metodami gospodarki leśnej w lasach czy bez gospodarki leśnej zintegrowanej z ochroną przyrody) zarówno w obrębie krajobrazów naturalnych, jak i krajobrazów pierwotnych. Powstaje zatem pytanie (w istocie retoryczne), czy można godzić się na zanik naturalnej różnorodności biologicznej (jako wartości samej w sobie) poprzez bezczynność w sytuacji ewidentnego jej (tej różnorodności biologicznej) zaniku.

Niezależnie od stwierdzeń poprzedzających - nie jest bynajmniej niedorzecznością artykułowanie (wbrew wyżej wymienionej zgodzie powszechnej) wątpliwości, czy oby na pewno urzeczywistnianie dążenia ludzkości do utrzymywania na kuli ziemskiej naturalnej, w możliwie największym zakresie, różnorodności biologicznej krajobrazów, jest działaniem zapewniającym obecnie bezpieczeństwo ekologiczne Ziemi na odpowiednio wysokim poziomie; oraz czy, wobec nieodwracalności pośredniego oddziaływania człowieka na zasoby przyrody, w tym nieodwracalności procesów urbanizacyjnych i industrialnych, wyższy stopień bezpieczeństwa ekologicznego globu ziemskiego nie jest (oby) aktualnie związany z różnorodnością biologiczną odbiegającą w określonym stopniu od różnorodności naturalnej.

Wycofanie się człowieka z bezpośredniego oddziaływania na przyrodę jest fundamentalnym postulatem ekocentrystów. Ekocentryści nie twierdzą bynajmniej, że „za wszelką cenę” należy dążyć do przywracania naturalnej różnorodności biologicznej krajobrazów. Uważają jednak, iż współcześnie postępowaniem najbardziej racjonalnym jest zdanie się na procesy samorzutne (spontaniczne) w przyrodzie. Twierdzą, że przy takim postępowaniu wprawdzie nie dochodzi do naturalizacji krajobrazów, lecz do wyżej przywołanej jego quasi – naturalizacji, jednak właśnie proces quasi – naturalizacji to obecnie jedyne rozwiązanie, na jakie zdecydować się musi ludzkość w dążeniu do kształtowania bezpieczeństwa ekologicznego globu ziemskiego. Drugoplanowe znaczenie ma przy tym zagadnienie, czy procesy samorzutne (spontaniczne) prowadzą do przywracania naturalności biologicznej krajobrazu czy do kształtowania się różnorodności biologicznej odbiegającej (nawet znaczenie) od wzorca owej różnorodności naturalnej.

Opozycją do podejścia ekocentrycznego jest podejście zakładające nieodzowność modyfikowania przez człowieka samorzutnego (spontanicznego) funkcjonowania zasobów przyrody (w tym – w odniesieniu do lasów – nieodzowność dokonywania tego modyfikowania za pomocą ochrony przyrody prowadzoną metodami gospodarki leśnej czy za pomocą gospodarki leśnej zintegrowanej poziomo z ochroną przyrody) – przy wzorowaniu się wszakże na owych procesach samorzutnych (spontanicznych) w przyrodzie. Przy takim podejściu przyjmuje się, że w obliczu (niemożliwego do wyeliminowania) faktu występowania krajobrazów kulturowych, zurbanizowanych, zindustrializowanych, ruderalnych czy pokłeskowych (oddziałujących na przykład na krajobraz „leśny”) nie sposób zdać się (np. w odniesieniu do lasów) wyłącznie na „zbawienną rękę” przyrody w kształtowaniu bezpieczeństwa ekologicznego globu ziemskiego (podobnie, jak nie można zdać się wyłącznie na zbawienną rękę wolnego rynku przy kształtowaniu ładu gospodarczego w świecie - co zdaje się powoli docierać do świadomości międzynarodowej) – bowiem przy zdaniu się wyłącznie na procesy samorzutne (spontaniczne) nie da się realizować wszystkich funkcji zasobów przyrodniczych (tak produkcyjnych, jak i pozaprodukcyjnych).

W Polsce urzeczywistnieniem podejścia, o którym mowa w akapicie poprzedzającym, jest obejmowanie lasów - w wykonaniu przepisów ustawy o lasach - trwale zrównoważoną gospodarką leśną. Nie może przy tym ująć uwadze, że w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe wzorowanie się na procesach samorzutnych (spontanicznych) przy wykonywaniu trwale zrównoważonej gospodarki leśnej ma swoją bardzo praktyczną konkretyzację. Otóż w każdym nadleśnictwie ok. 10 % gruntów, będących lasami, jest obecnie pozostawiana poza działalnością ludzką. Są to tereny wypełniające *de facto* funkcję obszarów referencyjnych. Obserwacje procesów spontanicznych (samorzutnych) zachodzących na tych obszarach powinny z założenia służyć weryfikacji *on – line* zasad i szczegółowych sposobów prowadzenia trwale zrównoważonej gospodarki leśnej. Powinny służyć doskonaleniu tychże zasad i sposobów. Innymi słowy procesy samorzutne (spontaniczne) w lasach powinny być źródłem wiedzy dla doskonalenia trwale zrównoważonej gospodarki leśnej, nie mogą jednak być dla tej gospodarki alternatywą.

W tym miejscu nie sposób nie zauważyć oczywistej sprzeczności, do jakiej może dochodzić pomiędzy koncepcją ekocentryzmu a ideą obszarów Natura 2000. Jak zostało to już podniesione w niniejszym załączniku, działania w ramach danego obszaru naturalnego mają służyć zachowaniu należytego stanu ochrony lub (w szczególności poprzez realizację planu zadań ochronnych) przywróceniu należytego stanu ochrony przedmiotów ochrony: gatunków naturalnych rozpatrywanych wraz z ich siedliskami lub siedlisk przyrodniczych – przy czym (powtórzmy to, co już w niniejszym załączniku zostało utrwalone) ocena stanu ochrony obszarów Natura 2000 polega w istocie na ocenie stopnia ich naturalności biologicznej lub/oraz na ocenie zaburzenia naturalnych cech populacji roślin i zwierząt tworzących „naturalną” biocenozę

tychże obszarów. Tymczasem przy ucieleśnianiu koncepcji ekocentryzmu – nie chodzi o utrzymywanie czy o przywracanie „za wszelką cenę” naturalności biologicznej krajobrazu, lecz o „oddanie” tegoż krajobrazu w samorzutne (spontaniczne) siły przyrody. Jeżeli w następstwie oddziaływania tych sił nastąpi rozpad drzewostanów leśnych oraz uwstecznienie lub wręcz zniszczenie leśnych siedlisk przyrodniczych, które zamienią się na przykład w „trzcinnikowiska” – to należy to z „pokorą” przyjąć, skoro „przyroda tak chciała”.

Nie ulega raczej wątpliwości, że po zapytaniu wyznawcy ekocentryzmu, czy dobrze byłoby, gdyby „siły przyrody” „chciały” co do zasady działać w sposób, skutkujący utrzymaniem na terenie obszarów Natura 2000 naturalności biologicznej krajobrazu, każdorazowo uzyskiwalibyśmy odpowiedź pozytywną. Tyle że owe „siły przyrody” (w tym zakresie, w jakim są „silami zewnętrznymi”) w istotnym stopniu są antropogenicznie zmodyfikowane w następstwie działalności ludzkiej w obrębie rolniczych krajobrazów kulturowych, a zwłaszcza w obrębie krajobrazów zurbanizowanych, zindustrializowanych, ruderalnych czy pokłeskowych. Jest oczywiste, że skoro oddziaływania zewnętrzne na zasoby przyrody są nienaturalne w związku z ich nieuchronną antropogeniczną modyfikacją – to bez działalności człowieka w obrębie zasobów przyrody nie jest możliwe utrzymywanie ich aktualnego stopnia naturalności biologicznej. Podejście ekocentryczne do zasobów przyrody co do zasady prowadzi do ich określonej denaturalizacji. Ale według współczesnych ekocentrystów tak właśnie ma być (nawiasem wbrew przepisom prawa nakazującym w obrębie obszarów Natura 2000 realizować plany zadań ochrony czy plany ochrony tych obszarów).

Przenieśmy ten tok rozumowania na populację ludzką. Osoba ludzka (rozpatrywana bez jej duchowości) stanowi bez wątpienia (jakby to nie zabrzmiało) przykład swoistego „ekosystemu” naturalnego. Póki co bowiem jest „powoływana” do życia w następstwie naturalnego rozmnażania płciowego, jej organy wewnętrzne póki co nie są organami sztucznymi. Zapotrzebowania na materię nie zaspokaja póki co poprzez przyjmowanie syntetycznych wytworów. Oddziaływania zewnętrzne na zintegrowany zbiór jednostek ludzkich dalekie są jednak od pierwotności, żeby ograniczyć się do wskazania na zanieczyszczenia powietrza czy obciążenia środowiska hałasem. Naraża to ludzkość na procesy nienaturalne, żeby przywołać tutaj zjawisko nadmiernej otyłości czy nadmiernej zapadalności na choroby nowotworowe. Kierując się ideą ortodoksyjnego ekocentryzmu – populację ludzką należałoby pozostawić bez jakiegokolwiek interwencjonizmu medycznego (wbrew konwencji międzynarodowym czy przepisom kształtującym krajowe porządki prawne w odniesieniu do ochrony zdrowia ludzkiego). Tylko skrajni ekocentryści (choć wprost tego nie artykułują) uważają, że tak w istocie powinno być, choć sami, gdy ich tylko głowa zaboli, „pędzą” do lekarza.

Reasumując – niezależnie od tego, czy jesteśmy wyznawcami ekocentryzmu, czy jesteśmy przywiązani do idei obszarów Natura 2000, czy wreszcie twierdzimy, że (np. lasy) powinny być obejmowane czynną ochroną realizowaną metodami gospodarki leśnej albo (podporządkowaną koncepcji zrównoważonego rozwoju) gospodarką leśną zintegrowaną poziomo z ochroną przyrody, odpowiedź na pytanie, czy na danym obszarze mamy do czynienia z jego naturalnością biologiczną czy też z różnorodnością odbiegającą od wzorca naturalnej różnorodności biologicznej w każdym przypadku ma kluczowe znaczenie.

W tym kontekście nie sposób nie postawić fundamentalnego pytania o aktualny (tu i teraz) wzorzec naturalnej różnorodności biologicznej, związanej z danym krajobrazem, gdyby był to krajobraz pierwotny czy naturalny. Jest to pytanie, na które nie ma bezwzględnie obiektywnej odpowiedzi. Taka bezwzględnie obiektywna odpowiedź byłaby możliwa do udzielenia, gdyby aktualnie kula ziemską stanowiła wyłącznie krajobrazy pierwotne oraz naturalne (oraz ewentualnie zespolone z nimi w niezbędnej ilości krajobrazy kulturowe).

W rozważaniach naukowo – teoretycznych często jest popełniany zasadniczy błąd rozumowania, polegający na twierdzeniu, że gdyby kula ziemską stanowiła nieprzerwanie

zbiór krajobrazów pierwotnych czy choćby naturalnych, to poszczególne, wyodrębnione terytorialnie, ekosystemy, składające się na te krajobrazy, znajdowałyby się dzisiaj w stadium klimaksu czy quasi – klimaksu. Nie jest to zgodne z prawdą „przyrodniczą”. Stan klimaksu czy quasi – klimaksu, charakteryzujący dany, wyodrębniony geograficznie, ekosystem, nie jest stanem wiecznie trwałym. Raczej wcześniej niż później w takim klimaksowym czy quasi – klimaksowym ekosystemie dochodzi mianowicie do naturalnych zaburzeń, skutkujących tym, że w wyodrębnionym geograficznie „dojrzałym” ekosystemie dochodzi do procesów rozpadu – co w funkcji czasu sprawia, że ekosystem ten jest „zastępowany” ekosystemami wczesnych faz sukcesyjnych. A zatem gdyby dzisiaj kula ziemską stanowiła zbiór krajobrazów pierwotnych czy naturalnych – to z całą pewnością nie byłby to zbiór obejmujący wyłącznie zbiory wyodrębnionych terytorialnie ekosystemów klimaksowych czy quasi – klimaksowych. Na ten zbiór obejmujących zbiory ekosystemów pierwotnych czy naturalnych składałyby się zarówno ekosystemy „dojrzałe” („przed-rozpadowe”), jak i „dojrzewające” czy ekosystemy wczesnych faz sukcesyjnych, ale także ekosystemy w fazie rozpadu.

Oznacza to, że biologicznej naturalności krajobrazów nie wolno utożsamiać z różnorodnością biologiczną, charakteryzującą ekosystemy dojrzałe, a tym bardziej znajdujące się w fazie rozpadu.

Nieodpowiedzialne byłoby przy tym twierdzenie, że kierując się wiedzą naukową możliwe jest sformułowanie jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, jaka w poszczególnych częściach kuli ziemskiej byłaby „naturalna” proporcja „powierzchniowa” ekosystemów znajdujących się w różnych fazach rozwojowych (t. j. z podziałem na: /1/ wczesne fazy sukcesyjne, /2/ fazy „dojrzewania”, /3/ fazy quasi – klimaksu oraz /4/ fazy rozpadu), gdyby dzisiaj kula ziemską stanowiła wyłącznie krajobrazy pierwotne czy naturalne. Nie sposób również wiarygodnie stwierdzić, jakie byłoby wzajemne usytuowanie (rozemieszczenie) tychże ekosystemów oraz jakie byłyby ich inne atrybuty.

Każdy wyodrębniony terytorialnie krajobraz pierwotny (czy naturalny) charakteryzuje się nie tylko określonym naturalnym udziałem poszczególnych faz rozwojowych ekosystemów, lecz również m.in. naturalnym udziałem biotopów. W niniejszym załączniku przyjęto, że wyodrębnionym przestrzennie biotopem są :

- 1) nieożywiona (abiotyczna) część atmosfery otwartej, wchodzącej w skład określonych zasobów przyrodniczych,
- 2) nieożywiona (abiotyczna) część hydrosfery powierzchniowej,
- 3) nieożywiona (abiotyczna) część gleby oraz skały macierzystej,
- 4) klimat i mikroklimat, charakteryzujący określoną przestrzeń, zarówno nad gruntem, jak i pod powierzchnią gruntu (w glebie oraz skale macierzystej)

rozpatrywane łącznie z warunkami (warunkami siedliskowymi), jakie wymienione w pkt. 1 do 4 składowe biotopu stwarzają (mogą potencjalnie stwarzać) biocenozie, związanej funkcjonalnie z tym biotopem.

W każdym krajobrazie (w tym w krajobrazie pierwotnym czy naturalnym) biotopy pozostają w funkcjonalnym powiązaniu. Zanik lub istotne przekształcenie choćby jednego biotopu danego krajobrazu może prowadzić do istotnego zakłócenia procesów wymiany, przemiany (przekształcania) i przepływu materii, energii i informacji w obrębie tegoż krajobrazu, sprawiając w szczególności, iż różnorodność biologiczna z nim związana przestaje być różnorodnością naturalną, choćby pozostałe atrybuty tego krajobrazu (w tym występowanie ekosystemów w różnych fazach rozwoju) wskazywały na to, że mamy do czynienia z krajobrazem pierwotnym (czy naturalnym).

Nauka nie jest całkowicie bezbronna w podejmowaniu wysiłku dla stworzenia wzorca naturalnej różnorodności biologicznej, związanej z różnymi krajobrazami. Można mianowicie podejmować próbę dochodzenia do tego poprzez niezwykle skomplikowane badania identyfikujące pyłki roślinne i inne pozostałości roślin i zwierząt „zakonserwowane” w strukturach geologicznych, na przykład w strukturach powiększających swoją miąższość w następstwie procesów sedymentacyjnych itp. zjawisk (żeby przywołać tu dla przykładu zjawisko wzrostu i rozwoju torfowiska czy osadów dennych).

Otóż poprzez pobór prób rdzeniowych z takich struktur i identyfikację gatunków roślin i zwierząt na podstawie ich pozostałości „zakonserwowanych” w poszczególnych (możliwych do poddania datowaniu) warstwach tychże struktur teoretycznie możliwe jest odtwarzania (dla poszczególnych obszarów geograficznych) charakterystyk biocenoz w poszczególnych okresach geologicznych, i na tej podstawie teoretycznie możliwe jest wnioskowanie o tym, jaka byłaby charakterystyka tejże biocenozy współcześnie, gdyby nie występowało zjawisko urbanizacji czy industrializacji, a także obejmowania zasobów przyrodniczych działalnością gospodarczą (a krajobrazy zachowywały swoją pierwotność czy naturalność zbliżoną do pierwotności).

Ale nawet przy zastosowaniu tak skomplikowanych metod badawczych niedorzecznością byłoby utrzymywanie, iż możliwe jest poznanie zestawu, liczebności oraz różnych cech gatunków roślin, zwierząt i innych organizmów, składających się na naturalną biocenozę danego krajobrazu pierwotnego (czy naturalnego) w danym stadium jego ewolucji, nie wyłączając stadium współczesnego (stadium dnia dzisiejszego).

Jest przy tym oczywiste, że rozporządzenie (ze względu na incydentalny i wyłącznie przyczynkarski charakter omawianych badań) nie mogło i z całą pewnością nie bazowało na takim właśnie podejściu naukowych do kreowania wzorców różnorodności naturalnej. Pomimo to w rozporządzeniu jest mowa o tym, że do oceny naturalności lub zaburzenia cech populacji (*gatunków roślin i zwierząt – przyp. autora*) stosuje się odrębne dla każdego gatunku zestawy wskaźników, przyjęte **na podstawie wiedzy naukowej** do celów monitoringu, o którym mowa w art. 112 ust. 2 ustawy (*o ochronie przyrody*), i raportów, o których mowa w art. 38 ustawy.

Główny Inspektorat Ochrony Środowiska jest „autorem” obszernego zestawu podręczników na temat monitoringu siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, a także siedlisk tych gatunków. Są one niewątpliwie źródłem **wiedzy naukowej**, o której mowa w akapicie poprzedzającym, jednak po pierwsze (biorąc to wszystko, co wyluszczone powyżej) nie może to być wiedza absolutnie wiarygodna, po drugie zaś podręczniki te z formalnego punktu widzenia nie mogą być źródłem prawa powszechnego czy wewnętrznego, ani też nie mogą być traktowane jako ogólne akty stosowania prawa.

Powołany art. 38 ustawy o ochronie przyrody stanowi, że „Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska składa do Komisji Europejskiej raporty i notyfikacje dotyczące obszarów Natura 2000 oraz występuje o opinie w sprawie tych obszarów”, natomiast art. 112 ust.2 tejże ustawy stanowi, że „monitoring przyrodniczy polega na obserwacji i ocenie stanu oraz zachodzących zmian w składnikach różnorodności biologicznej i krajobrazowej, w tym typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, ze szczególnym uwzględnieniem typów siedlisk przyrodniczych i gatunków o znaczeniu priorytetowym, a także na ocenie skuteczności stosowanych metod ochrony przyrody.

Przepisy te w żadnym razie nie stanowią delegacji dla jakiegokolwiek organu administracji publicznej (mającego przy tym zdolność prawodawczą) do wydania poradników jako aktów prawa

powszechnie czy wewnętrznie obowiązującego. Nie stanowią też podstawy do wydania poradników jako ogólnych aktów stosowania prawa. Aby poradniki te mogły być traktowane jako ogólne akty stosowania prawa, to zgodnie z linią orzeczniczą Trybunału Konstytucyjnego w akcie prawa powszechnego musiałyby być zawarte niezwykle szczegółowe określenia prawne co do charakterystyki populacji gatunków roślin i zwierząt, będących populacjami naturalnymi. Istotą ogólnych aktów stosowania prawa jest bowiem jedynie konkretyzacja i aktualizacja tego, co w akcie prawa **rangi ustawowej** zostało bardzo szczegółowo określone. Ponadto delegacja do wydania ogólnego aktu stosowania prawa powinna być zawarta w akcie rangi ustawowej. Zabieg redakcyjny użyty w rozporządzeniu w odniesieniu do wiedzy naukowej, używanej przez określony organ do prowadzenia monitoringu przyrodniczego, nie może być uznany za zabieg kreujący poradniki Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska do rangi aktów prawnych obligatoryjnie wiążących. Poradniki te nie mogą też być źródłem prawa wewnętrznego, albowiem do wydania prawa wewnętrznego wymagana jest delegacja ustawowa.

Oczywiście w poradnikach tych są zawarte wypowiedzi dyrektywne, jednak mają one wyłącznie charakter oddziaływania niewładczego na podmioty, które w stosunku do Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska nie pozostają w związku podległości służbowej (bezpośredniej lub pośredniej).

Analizując klasyfikację aktów prawnych, będącą przedmiotem Ryc. 1, w pełni uprawnione jest stwierdzenie, że poradniki te są jedynie oświadczeniami wiedzy o charakterze dyrektywalnym, przy czym (powtórzmy to raz jeszcze z naciskiem) nie ma podstaw teoretyczno – naukowych, aby twierdzić, że jest możliwe opracowanie bezwzględnie prawdziwych modeli różnorodności biologicznej, związanej z poszczególnymi konkretnymi krajobrazami przy założeniu, iż są to krajobrazy pierwotne czy naturalne. (pomijając rozwiązania pozostające póki co w sferze teorii, związanej z koncepcją badań pozostałości organizmów roślinnych i zwierzęcych, zakonserwowanych w, poddających się datowaniu, strukturach geologicznych)

W tym stanie rzeczy (uwzględniając to wszystko, co podniesiono powyżej) – skład gatunkowy, liczebność i inne cechy biocenozy, związanej z poszczególnymi krajobrazami, mogą być traktowane jedynie co najwyżej jako najbardziej prawdopodobne wskaźniki naturalności biologicznej tychże krajobrazów.

13. Istota i cele inwentaryzacji wskaźnikowej

Właśnie na najbardziej prawdopodobnych wskaźnikach naturalności biologicznej krajobrazu został oparty, wprowadzony do praktyki gospodarczej na mocy zarządzenia, system okresowej powszechnej inwentaryzacji i parametryzacji wybranych cech biotopów, gatunków roślin, zwierząt oraz innych organizmów, mających znaczenie dla oceny stanu lasów oraz prognozowania zmian w ekosystemach leśnych. Z tego właśnie względu system ten jest w zarządzeniu przywoływany jako system inwentaryzacji wskaźnikowej.

[11]

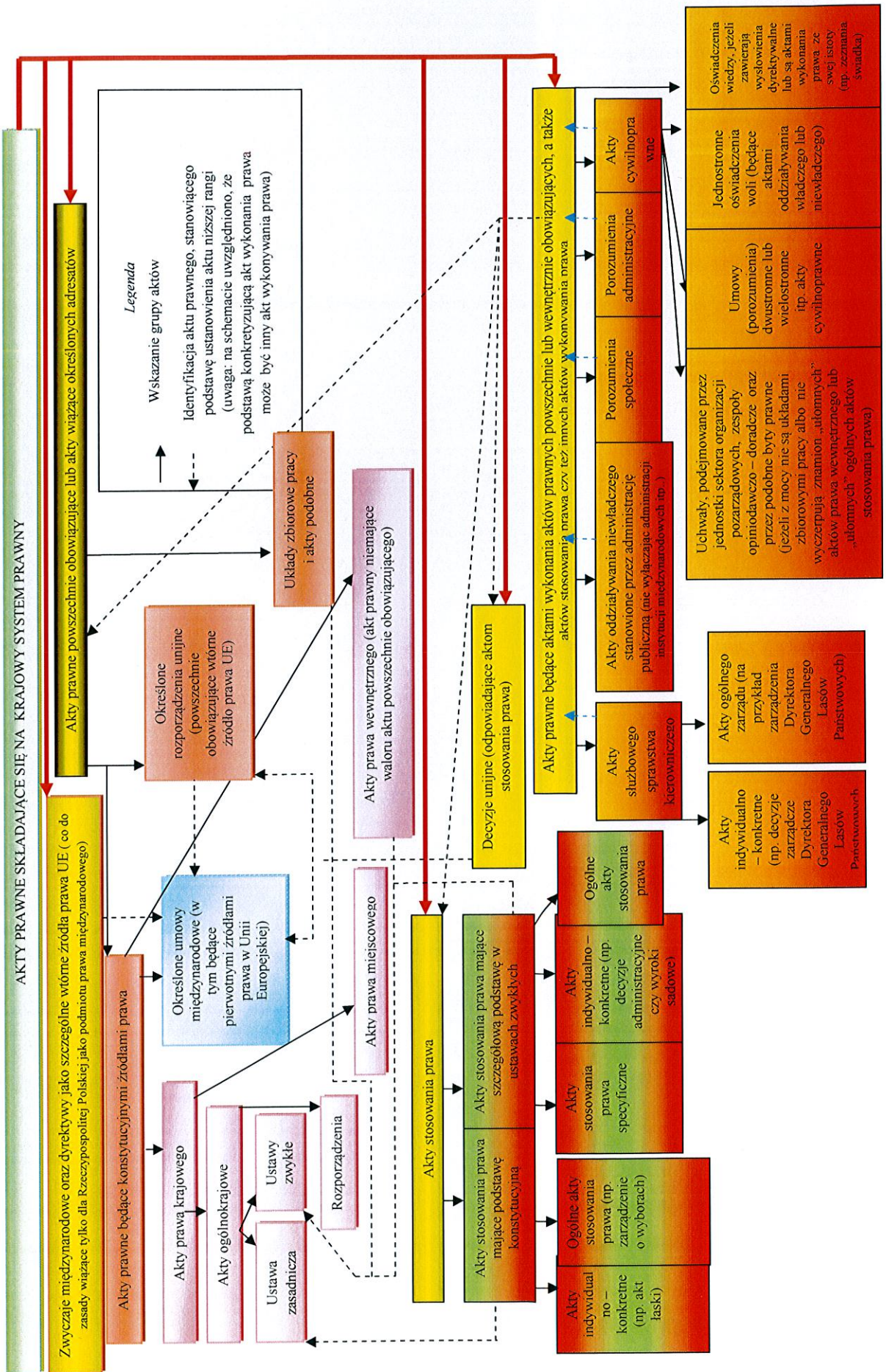
Zgodnie z zarządzeniem celem inwentaryzacji wskaźnikowej jest nie tylko dokonywanie systematycznej oceny, czy działalność w zakresie gospodarki leśnej prowadzonej w nadleśnictwach, skutkuje utrzymaniem i poprawą stopnia zbieżności faktycznej różnorodności biologicznej zasobów leśnych będących w zarządzie nadleśnictw z różnorodnością naturalną, albowiem celem tym jest także :

- 1) wspomaganie oceny procesu stanowienia tych z obszarów Natura 2000, które na terytorium Polski obejmują (głównie) grunty w zarządzie Lasów Państwowych (chodzi m.in.

o rozstrzygnięcie, czy ustalenie poszczególnych obszarów było uzasadnione faktycznym występowaniem w nich przedmiotów ochrony, ze względu na które zostały one ustanowione);

- 2) wspomaganie oceny istniejących planów zadań ochronnych dla ww. obszarów (chodzi m.in. o rozstrzygnięcie, czy, w świetle inwentaryzacji wskaźnikowej, poszczególne plany zadań ochronnych, o ile w ogóle odnoszą się do prawidłowo zidentyfikowanych przedmiotów ochrony, prawidłowo diagnozują stan ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków naturalnych i ich siedlisk);
- 3) dostarczanie wiarygodnych informacji o występowaniu przedmiotów ochrony w obszarach Natura 2000 obejmowanych projektami planów urządzenia lasu lub projektami aneksów do planów urządzenia lasu- wyczerpującymi funkcję planów zadań ochronnych (z następczym wykorzystaniem wyników inwentaryzacji wskaźnikowej do poprawnej diagnozy co do potrzeby podjęcia w odniesieniu do nich określonych działań ochronnych wykraczających poza ramy trwale zrównoważonej wielofunkcyjnej gospodarki leśnej).

Ryc.1. Ogólna klasyfikacja aktów prawnych w szerokim tego pojęcia znaczeniu (opracowanie własne)

14. Postępowanie w ramach inwentaryzacji wskaźnikowej (w tej części, w jakiej jest ona ukierunkowana na ocenę wpływu gospodarki leśnej na kształtowanie się naturalności biologicznej obszarów leśnych)

Podmioty prowadzące inwentaryzację

[12]

Zgodnie z zarządzeniem - inwentaryzacja wskaźnikowa stanowi wspólne przedsięwzięcie jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych, realizowane w ramach prac związanych z oceną i prognozowaniem stanu lasów i zasobów leśnych, z wykorzystaniem środków związanych z funduszem leśnym, i jest przejawem wspomaganie administracji rządowej w wypełnianiu jej obowiązku w sferze dominium (jest wspomaganie administracji rządowej w wypełnianiu jej obowiązku gromadzenia wiedzy o państwie)

[13]

Nie może przy tym ująć uwadze, że w zarządzeniu przyjęto rozwiązanie, polegające na tym, że okresowo (w drodze decyzji zarządczej Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych) ma następować konkretyzacja tego przedsięwzięcia, polegająca m.in. na wskazywaniu zgrupowań nadleśnictw obejmowanych nią w danym roku kalendarzowym, a także na ustalaniu szczegółowego sposobu realizowania inwentaryzacji wskaźnikowej w odniesieniu do każdego z tych zgrupowań.

[14]

Z zastrzeżeniem zdania poprzedzającego – w zarządzeniu przyjęto, że w każdym roku realizacja inwentaryzacji wskaźnikowej będzie wymagała prowadzenia działań przez: (1) Dyрекcję Generalną Lasów Państwowych, (2) określone regionalne dyrekcje Lasów Państwowych oraz przez (3) nadleśnictwa, w tym tworzące wyżej wymienione zgrupowania oraz - stosownie do generalnego podziału obowiązków, ujętego w Tab.2.

Tab.2. Ogólny podział obowiązków w Lasach Państwowych związanych z inwentaryzacją wskaźnikową

Jednostka	Komórka	Działania do wykonywania w realizacji inwentaryzacji wskaźnikowej		
		L.p. działania	Opis działania	Identyfikacja działania na gruncie uprawnionego obszaru działalności LP
Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych (DGLP)	Komórka organizacyjna właściwa ds. inwentaryzacji przyrodniczej	1	Ciągła współpraca ze stałym zespołem doradczo – pomocniczym Dyrektora Generalnego LP właściwym ds. osłony naukowej inwentaryzacji bogactwa przyrodniczego w Lasach Państwowych – współpraca w zakresie doskonalenia systemów funkcjonalnych LP, będących przedmiotem zarządzenia /1/ systemu inwentaryzacji wskaźnikowej, /2/ systemu oceny procesu stanowiącego obszarów Natura 2000 obejmujących grunty w zarządzie Lasów Państwowych. /3/ systemu oceny planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000, /4/ systemu sporządzania planów urządzenia lasu wyczerpujących znamiona planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000)	Miękka działalność rozwojowa (doskonalenie funkcjonalne LP)
		2	Projektowanie pod podpis Dyrektora Generalnego LP nowelizacji zarządzenia (w miarę potrzeb wynikających m.in. z jego oceny kontrolingowej)	
		3	Okresowe (co do zasady coroczne) projektowanie pod podpis Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych decyzji zarządczych ustalających zgrupowania nadleśnictw, obejmowane w danym roku inwentaryzacją wskaźnikową oraz szczegółowy sposób realizacji inwentaryzacji wskaźnikowej w danym roku kalendarzowym; doprowadzanie do bieżącego zorganizowania Lasów Państwowych na potrzeby inwentaryzacji wskaźnikowej w danym roku kalendarzowym (łącznie z załatwianiem spraw związanych z pozyskiwaniem zgód i zezwoleń) [zob. przypis nr 1]	Działalność pomocnicza na rzecz wspomaganie administracji publicznej (działanie polegające na: (1) bieżącym organizowaniu Lasów Państwowych, (2) planowaniu działalności LP, koordynowaniu oraz na (3) ocenie, konkretyzowaniu i korygowaniu działalności polegającej na inwentaryzacji wskaźnikowej w danym roku kalendarzowym
		4	Coroczne projektowanie środków, związanych z funduszem leśnym, potrzebnych do sfinansowania w Lasach Państwowych działań (oraz inne działania w zakresie planowania finansowo – gospodarczego dotyczącego inwentaryzacji wskaźnikowej)	
		5	Udział w koordynowaniu działań składających się na realizację inwentaryzacji wskaźnikowej [zob. przypis nr 2]	
		6	Udział w dokonywaniu oceny, konkretyzowaniu lub korygowaniu na bieżąco działalności w zakresie inwentaryzacji wskaźnikowej z wykorzystaniem wyników działalności analitycznej, w tym kontrolingowej, nadzorczej oraz kontrolnej [zob. przypis nr 3]	

Staty zespół doradczo – pomocniczy osłony naukowej	7	Udział w gospodarowaniu środkami związanymi z funduszem leśnym wykorzystywanymi do finansowania realizacji inwentaryzacji wskaźnikowej [zob. przypis nr 4]	Działalność pomocnicza na rzecz inwentaryzacji wskaźnikowej (udział w gospodarce finansowej LP – w takim zakresie, w jakim gospodarka dotyczy inwentaryzacji wskaźnikowej)
	8	Współpraca z innymi komórkami organizacyjnymi DGLP działającymi na rzecz inwentaryzacji wskaźnikowej	Identyfikacja działalności tożsama z identyfikacją działalności komórek organizacyjnych DGLP działającym na rzecz inwentaryzacji wskaźnikowej
	9	Opracowywanie (pod podpis Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych) corocznych sprawozdań (raportów) z działań w zakresie oceny różnorodności biologicznej, związanej z lasami znajdującymi się w zarządzie Lasów Państwowych (celem ich finalnego przedłożenia ministrowi, właściwemu ds. środowiska)	Działalność wspomagająca administrację publiczną w wypełnianiu jej obowiązków w sferze dominium (obowiązków w zakresie gromadzenia wiedzy o państwie); działalność w zakresie wspomagania ministra właściwego ds. środowiska w wypełnianiu jego obowiązków nadzorowania Lasów Państwowych
	10	Inne uprawnione i konieczne działania dotyczące inwentaryzacji przyrodniczej (powyżej nie wymienione)	Identyfikacja działalności na podstawie zarządzenia w sprawie klasyfikacji uprawnionej działalności LP
	11	Działania stałego zespołu doradczo – pomocniczego Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych właściwego ds. osłony naukowej inwentaryzacji bogactwa przyrodniczego w Lasach Państwowych (<i>działającego w wykonaniu § 1 Zarządzenia nr 10 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 18 lutego 2016 r. w sprawie powołania stałych zespołów osłony naukowej, zwanego dalej zespołem osłonowym</i>), na etapie kształtowania i doskonalenia systemów funkcjonalnych, objętych zarządzeniem, w tym: (1) udzielanie wskazówek naukowych co do organizmów wskaźnikowych (w tym „zaświadczających” o naturalności krajobrazu z punktu widzenia biocenozy); (2) udzielanie wskazówek naukowych co do procedur oceny stanu ochrony przyrody w ramach krajobrazu, (3) ocena projektu zarządzania; (4) przedkładanie propozycji nowelizacji zarządzenia [zob. przypis nr 5]	Miękka działalność rozwojowa (doskonalenie funkcjonalne LP)
	12	Opiniowanie przez zespół osłony rozwiązań metodycznych dotyczących szczegółowego sposobu realizacji inwentaryzacji wskaźnikowej w danym roku kalendarzowym	
	13	Udział zespołu osłonowego w instruktażu przedwykonawczym działań w zakresie inwentaryzacji przyrodniczej	Działalność pomocnicza na rzecz wspomagania administracji publicznej (działanie polegające na bieżącym organizowaniu Lasów Państwowych na potrzeby realizowania inwentaryzacji przyrodniczej w danym roku kalendarzowym)
	14	Opiniowanie przez zespół osłony na potrzeby Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych corocznych sprawozdań (raportów) z działań w zakresie oceny różnorodności biologicznej, związanej z lasami znajdującymi się w zarządzie Lasów Państwowych (celem ich finalnego przedłożenia ministrowi, właściwemu ds. środowiska)	Działalność pomocnicza na rzecz wspomagania administracji publicznej
	15	Inne uprawnione i konieczne działania zespołu osłonowego dotyczące inwentaryzacji przyrodniczej (powyżej niewymienione)	Identyfikacja działalności na podstawie zarządzenia w sprawie klasyfikacji uprawnionej działalności LP

	Zespół Inwentaryzacyjny	16	Dokonywanie przez Zespół Inwentaryzacyjny (o którym mowa w Rozdziale 8 Zarządzenia nr 2 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych /znak GP 0.0070.1.2016/ z dnia 28 stycznia 2016 m.in. w sprawie Stałego Zespołu ds. inwentaryzacji leśnego bogactwa przyrodniczego) działań, ustalanych co do szczegółów w decyzjach zarządczych, o których mowa w L.p. 3, obejmujących w szczególności: (1) opis taksacyjny wydzieleń leśnych; (2) inwentaryzację drewna martwego; (3) dokonywanie zdjęć fitosocjologicznych; (4) zakładanie pułapek żywołownych; (5) dokonywanie zobrazowania fotograficznego wydzieleń; (6) pobór próbek glebowych; (7) identyfikację tzw. osobliwości, będących dziedzictwem kulturowym; (8) inne działania ustalone w ww. decyzjach zarządczych	Działalność w zakresie wspomagania administracji publicznej
	Forum Ekologiczne	17	Opiniowanie przez Forum Ekologiczne (stały zespół doradczo – pomocniczy Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych) na potrzeby Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych corocznych sprawozdań (raportów) z działań w zakresie oceny różnorodności biologicznej, związanej z lasami znajdującymi się w zarządzie Lasów Państwowych (celem ich finalnego przedłożenia ministrowi, właściwemu ds. środowiska)	
Inne komórki		17	Opracowanie i systematyczne doskonalenie przez komórkę organizacyjną właściwą w DGLP ds. informatyki koncepcji modernizacji SILP dla wspomagania realizacji inwentaryzacji wskaźnikowej w Lasach Państwowych	Miękka działalność rozwojowa finansowana z wypłat dokonywanych przez nadleśnictwa
		18	Opracowywanie przez komórkę organizacyjną właściwą w DGLP ds. informatyki projektów porozumień między DGLP a Zakładem Informatyki Lasów Państwowych (ZILP) w sprawie zadań ZILP dotyczących modernizacji SILP na potrzeby informatycznego wspomagania inwentaryzacji wskaźnikowej w Lasach Państwowych	Działalność pomocnicza na rzecz miękkiej działalności rozwojowej
		19	Udział w dokonaniu oceny, konkretyzowaniu lub korygowaniu na bieżąco działalności ZILP w zakresie prowadzonej przez ten zakład modernizacji SILP na potrzeby informatycznego wspomagania inwentaryzacji wskaźnikowej w Lasach Państwowych	
		20	Współpraca komórki organizacyjnej właściwej w DGLP ds. urządzania lasu z komórką organizacyjną właściwą w DGLP ds. ochrony przyrody w zakresie identyfikacji wydzieleń taksacyjnych do obejmowania działaniami inwentaryzacyjnymi	Działalność pomocnicza na rzecz wspomagania administracji publicznej (konkretyzowanie działań)
		21	Współpraca komórki organizacyjnej właściwej w DGLP ds. zleceń badawczych z komórką organizacyjną właściwą ds. ochrony przyrody w zakresie wylaniania podmiotów mających świadczyć usługi ekspercko – badawcze dotyczące inwentaryzacji wskaźnikowej (łącznie z udziałem w ocenie, konkretyzowaniu lub korygowaniu na bieżąco działalności tych podmiotów)	Działalność pomocnicza na rzecz wspomagania administracji publicznej (bieżąco organizowanie LP na potrzeby inwentaryzacji wskaźnikowej) zintegrowana poziomo ze wspomaganiami administracji publicznej (w wyręczaniu jej obowiązku finansowania badań)
		22	Inne działania komórki organizacyjnej właściwych w DGLP ds. urządzania lasu, a także działania pozostałych komórek organizacyjnych DGLP (wchodzących w skład zgrupowania komórek merytorycznych) na rzecz inwentaryzacji wskaźnikowej w Lasach Państwowych lub z wykorzystaniem wyników tej inwentaryzacji	Identyfikacja działalności na podstawie zarządzenia w sprawie klasyfikacji uprawnionej działalności LP
		23	Działania komórek organizacyjnych właściwych w DGLP ds. planowania, udzielania zamówień publicznych, księgowości, gospodarki finansowej, zaopatrzenia i logistyki, jak również kontroli na rzecz inwentaryzacji wskaźnikowej	
RDI.P		24	Wspomaganie DGLP w realizacji działań, związanych z realizacją inwentaryzacji wskaźnikowej, w tym w szczególności działań, mających na celu doprowadzenie do bieżącego zorganizowania Lasów Państwowych na potrzeby inwentaryzacji wskaźnikowej w danym roku kalendarzowym, a także działań, o których mowa w L.p. 5-7 i 16; pozostałe działania wspomagające DGLP w realizacji inwentaryzacji wskaźnikowej	Działalność tożsama z tą działalnością DGLP, która podlega wspomaganie (lub działalność identyfikowana na podstawie zarządzenia w sprawie klasyfikacji uprawnionej działalności LP)

	25	Inicjowanie działań nadleśnictw w sprawach, związanych z inwentaryzacją wskaźnikową; koordynowanie tych działań, kontroling, nadzorowanie oraz kontrolowanie nadleśnictw w związku z udziałem nadleśnictw w realizacji inwentaryzacji wskaźnikowej (oraz ewentualne następce ich korygowanie i konkretyzowanie)	Działalność pomocnicza na rzecz działalności wytwórczej i pomocniczej prowadzonej przez nadleśnictwa (por. L.p.28 i 29)
ZILP	26	Doskonalenie funkcjonalne Systemu Informatycznego Lasów Państwowych (SILP) w takim zakresie, w jakim system ten wspomaga (ma wspomagać) inwentaryzację wskaźnikową (dokumentacja analityczna, dokumentacja techniczna, kodowanie, testowanie, wdrożenia i upowszechnianie)	Miękka działalność rozwojowa (w zakresie, w jakim wiąże się to z zakupami dóbr trwałych – także działalność rozwojowa sensu stricto);
	27	Utrzymanie SILP (w części, w jakiej SILP służy wspomaganiu inwentaryzacji wskaźnikowej) w stanie sprawności funkcjonalnej	Działalność pomocnicza na rzecz działalności w zakresie inwentaryzacji wskaźnikowej (t. j. działalność wspomagająca administrację publiczną) lub działalność pomocnicza na rzecz działalności pomocniczej związanej z inwentaryzacją wskaźnikową
Nadleśnictwa	28	Świadczenie wewnątrzinstytucjonalne w zakresie „podazy” zasobów pracy na potrzeby Zespołu Inwentaryzacyjnego (pracownicy nadleśnictw będący członkami Zespołu Inwentaryzacyjnego; pracownicy nadleśnictw, w tym należący do Służby Leśnej, udzielający pomocy członkom Zespołu Inwentaryzacyjnego lub usługodawcom)	Działalność w zakresie wspomaganie administracji publicznej jako obowiązanej do gromadzenia wiedzy o zasobach przyrodniczych kraju
	29	Świadczenia wewnątrzinstytucjonalne w zakresie szeroko rozumianej logistyki procesu inwentaryzacji wskaźnikowej (zaopatrzenie sprzętowe, zakwaterowanie itd.)	Działalność pomocnicza wynikowo na rzecz wspomaganie administracji publicznej w wypełnianiu jej obowiązków w zakresie gromadzenia wiedzy o zasobach przyrodniczych kraju)
OKL	30	Studia archiwalne, o których mowa w § 26 zarządzenia	Działalność w zakresie wspomaganie administracji publicznej w wypełnianiu jej obowiązków ochrony dziedzictwa kulturowego
PRZYPISY			
Nr przypisu		Treść przypisu	
1		Bieżące organizowanie działalności polega m.in. na akcie kierowniczym: (1) definiującym indywidualnie oznaczone zadanie poprzez jego podział na czynności logiczne, (2) przydzielającym czynności logiczne do poszczególnych stanowisk z uwzględnieniem w miarę możliwości „regulaminowego” podziału zadań; (3) korygującym w razie takiej potrzeby uprawnienia i odpowiedzialność przypisaną do poszczególnych stanowisk; (4) powołującym w razie takiej potrzeby doraźne zespoły robocze; (5) określającym budżet przedsięwzięcia, źródło finansowania, szczegółowy harmonogram czasowy, zasady koordynowania realizacji przedsięwzięcia, zasady rozliczenia się z zadania, zasady bieżącego sprawdzania skuteczności aktu kierowniczego i wprowadzania do niego w razie takiej potrzeby poprawek i uzupełnień. Zakres bieżącego organizowania działalności może również obejmować: (1) ustalenie potrzeby dokonania i przeprowadzenie zatrudnienia pracowników na czas określony, (2) wskazanie potrzeby wyboru i dokonanie wyboru usługodawców w następstwie procesu zamówieniowego i skwitowanie tego wyboru zawarciem umów i porozumień, a także aneksowanie, rozwiązywanie, odstępowanie i zrywanie tych umów i porozumień, (3) wybór innych kooperantów, w tym nabywców wyrobów i usług, i kwitowanie tego wyboru zawarciem umów i porozumień, a także aneksowanie, rozwiązywanie, odstępowanie i zrywanie tych umów i porozumień, (4) przeprowadzenie szczegółowego instruktażu przedwykonawczego co do realizacji poszczególnych zadań	
2		Koordynowanie działalności polega na podejmowaniu działań, mających za przedmiot synchronizowanie oraz zsynchronizowanie działalności podmiotów realizujących wspólnie w czasie i przestrzeni. Koordynowanie działalności można podzielić na (1) przygotowanie kierowniczych decyzji koordynacyjnych; (2) podejmowanie kierowniczych decyzji koordynacyjnych. Komórka organizacyjna właściwa w DGLP ds. ochrony przyrody (w działaniu na rzecz inwentaryzacji wskaźnikowej) jest (w świetle zarządzenia) obowiązana do przygotowywania	

	projektów kierowniczych decyzji koordynacyjnych (stanowionych przez Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych). Problematyce koordynowania działalności w Lasach Państwowych jest poświęcone odrębne studium pt. „STUDIUM NA TEMAT UPRAWNIONEJ DZIAŁALNOŚCI Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych jako kierownika LP”
3	Każda działalność w toku wymaga (co oczywiste) dokonywania jej oceny. Dokonywaniu oceny działalności w toku służy działalność analityczna, w tym działalność kontrolingowa, a także działalność nadzorcza, obejmująca m.in. kontrolę funkcjonalną. W następstwie oceny działalności w toku następuje kwitowanie działalności, jej konkretyzowanie oraz korygowanie. Każda działalność zakończona wymaga oceny kontrolnej z ewentualnymi jej wszystkimi następstwami. Komórka organizacyjna właściwa w DGLP ds. ochrony przyrody (w działaniu na rzecz inwentaryzacji wskaźnikowej) jest (w świetle zarządzenia) obowiązana do prowadzenia ww. działalności, skutkującej w szczególności przygotowaniem projektów kierowniczych decyzji post – ocennych (stanowionych przez Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych). Przedmiotowa działalność obejmuje m.in. odbiór prac wykonywanych (wykonanych) w realizacji inwentaryzacji wskaźnikowej, a także odpowiednie opisywanie dokumentów księgowych wytwarzanych w związku z tą inwentaryzacją. Problematyce oceniania działalności w Lasach Państwowych jest poświęcone odrębne studium pt. „STUDIUM NA TEMAT UPRAWNIONEJ DZIAŁALNOŚCI Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych jako kierownika LP”.
4	Każda jednostka organizacyjna (w ramach przypisanego do niej systemu finansowego) prowadzi gospodarkę finansową. Gospodarka finansowa jest działalnością pomocniczą na rzecz działalności bezpośrednio – wytwórczej lub na rzecz innej działalności pomocniczej. Komórka organizacyjna właściwa w DGLP ds. ochrony przyrody (w realizacji inwentaryzacji wskaźnikowej) jest (w świetle zarządzenia) obowiązana do udziału w gospodarowaniu środkami, związanymi z funduszem leśnym (w zakresie wykorzystywania tych środków do finansowania tej inwentaryzacji)
5	Stały zespół doradczo – pomocniczy Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych właściwy ds. osłony naukowej inwentaryzacji przyrodniczej został powołany na mocy zarządzenia Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych nr 10 z dnia 18 lutego 2016 r w sprawie stałych zespołów osiny naukowej (znak: OR.003.2.2016). Jedną z funkcji tego zespołu jest przyczynianie się do ciągłego doskonalenia (1) systemu inwentaryzacji wskaźnikowej, (2) systemu oceny procesu stanowienia obszarów Natura 2000 obejmujących grunty w zarządzie Lasów Państwowych, (3) systemu oceny planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000, (4) systemu sporządzania planów urzędzenia lasu wyczerpujących znamiona planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 (w szczególności poprzez przedkładanie propozycji nowelizacji zarządzenia)

[15]

Niezależnie od działań jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych, o których mowa w Tab. 2 – realizacja inwentaryzacji wskaźnikowej w wykonywaniu zarządzenia ma następować z wykorzystaniem usług zewnętrznych, w tym usług instytucji naukowych lub ich konsorcjów. Usługi, o których mowa w zdaniu poprzedzającym, będą świadczone na rzecz Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych (lub na rzecz innych jednostek organizacyjnych LP), a ich przedmiotem będzie przede wszystkim inwentaryzacja osobników gatunków wskaźnikowych (a także: inne działania, np. w zakresie: /1/ instruktażu przedwykonawczego co do realizacji poszczególnych zadań, /2/ identyfikacji obiektów dziedzictwa kulturowego, /3/ analiz laboratoryjnych, /4/ informatyzacji inwentaryzacji wskaźnikowej).

Przedmioty inwentaryzacji, zakres prac i ustalanie szczegółowego przebiegu inwentaryzacji wskaźnikowej

[16]

Zgodnie z zarządzeniem – przedmiotem (w pełnym wymiarze działań) inwentaryzacji wskaźnikowej oraz związanego z nią poboru materiału empirycznego oraz studiów archiwalnych są:

- 1) roślinność leśna, w takim m.in. zakresie, w jakim jest to potrzebne do:
 - a) wykonania zdjęć fitosocjologicznych,
 - b) zidentyfikowania gatunków roślin wskaźnikowych, w tym wchodzących w skład runa leśnego,
- 2) poszczególne warstwy lasu, w takim zakresie, w jakim jest to potrzebne do:
 - a) określenia cech taksacyjnych drzewostanów, a także
 - b) pozyskania innych informacji o lesie -
- wymaganych odpowiednio przy ocenie różnorodności biologicznej, identyfikowaniu występowania obiektów dziedzictwa kulturowego, szacowaniu zawartości węgla organicznego w poszczególnych wydzieleniach leśnych oraz odtwarzaniu historii gospodarczej obszarów leśnych,
- 3) gatunki organizmów wskaźnikowych, wypełniających funkcje bioidentyfikacyjne ze względu na wymagania biotyczne oraz pełnienie roli dostatecznie krańcowych ogniw procesów wymiany, przemiany (przekształcania) i przepływu materii, energii i informacji w ekosystemach leśnych i ekosystemach funkcjonalnie powiązanych z ekosystemami leśnymi (tworzących zintegrowany przestrzennie funkcjonalny układ biotyczny), w tym tzw. organizmów krajobrazowych
- 4) gatunki chrząszczy z rodziny biegaczowatych,
- 5) gatunki organizmów o szczególnych funkcjach wskaźnikowych,

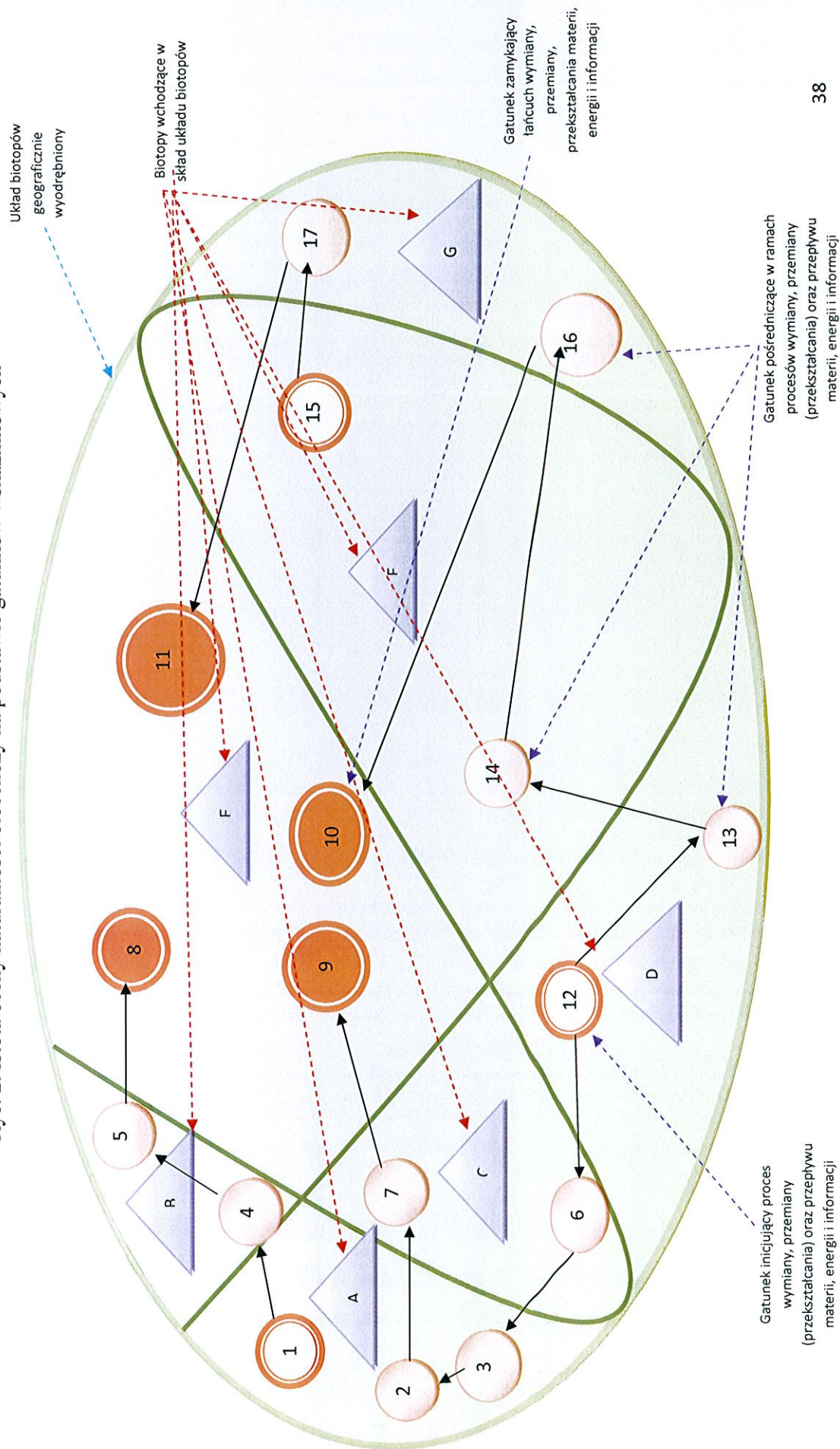
[17]

W zarządzeniu przewidziano, że w uzasadnionych przypadkach działania inwentaryzacyjne mogą być prowadzone poza lasami oraz poza gruntami w zarządzie LP.

[18]

Istotę oceny różnorodności biologicznej dokonywanej w wykonaniu zarządzenia na podstawie gatunków wskaźnikowych objaśnia Ryc.2 (ponizej).

Ryc. 2. Istota oceny naturalności biocenozy na podstawie gatunków wskaźnikowych

Proces wnioskowania o stopniu naturalności krajobrazu X	
Twierdzenia, postępowanie ocenne i treść wniosku	
Faza wnioskowania 1	<p>[Wyartykułowanie hipotezy]</p> <p>Wyodrębniony geograficznie krajobraz X obejmuje zintegrowany zbiór biotopów A, B, C, D, E, F i G, z którymi związane są biocenozy pozostające w różnych fazach rozwojowych. W ramach krajobrazu X część ww. biotopów wykazują określone rozproszenie terytorialne, inne cechują się małą fragmentyzacją, jeszcze inne biotopy - to tzw. nisze ekologiczne (mikro-biotopy). Przedmiotem weryfikacji jest hipoteza, że krajobraz X jest pierwotny (lub co najmniej naturalny)</p>
2	<p>[Charakterystyka biotopu E pod względem gatunków wskaźnikowych końca łańcucha]</p> <p>Badanie naturalności biologicznej krajobrazu X rozpoczyna się od oceny tejsze naturalności z punktu widzenia biotopu E oraz z punktu widzenia gatunków wskaźnikowych końca łańcucha.</p> <p>Ze względu na charakterystykę krajobrazu X - z biotopem E (o ile krajobraz X wyczerpuje znaną pierwotność lub naturalność) powinno wiązać się występowanie w nim gatunków "końca" łańcucha, oznaczonych na schemacie cyframi 8,9,10. (innymi słowy : ze względu na charakterystykę biotopu E oraz charakterystykę pozostałych biotopów układu - biotop E powinien być biotopem podstawowym dla gatunków 8,9 i 10 jako gatunków końcowych ogniu procesów wymiany, przemiany (przekształcania) oraz przepływu materii, energii i informacji w obrębie biocenozy danego układu biotopów, przy czym gatunki te powinny charakteryzować się określoną liczebnością, masą osobniczą i innych cechami).</p> <p>[Inwentaryzacja pod kątem gatunków 8,9 i 10]</p>
3	<p>Wnioskowanie : (1) jeżeli w następstwie prac inwentaryzacyjnych stwierdzi się występowanie gatunków 8,9 i 10 w ramach biotopu E, to będzie to oznaczać, że z punktu widzenia biotopu E układ biotopów jest dostatecznie naturalny, t.j. kształtuje i chroni różnorodność biologiczną, która w naturze powinna charakteryzować biotop E; (2) jeżeli w następstwie prac inwentaryzacyjnych nie stwierdzi się występowania ww. gatunków w ramach biotopu E, to będzie to oznaczać, że z punktu widzenia biotopu E układ biotopów jest zniekształcony; (3) jeżeli w następstwie prac inwentaryzacyjnych stwierdzi się występowanie tylko niektórych z ww. gatunków, to będzie to oznaczać, że z punktu widzenia biotopu E układ biotopu jest w określonym stopniu zniekształcony.</p> <p>Stwierdzenie występowania w ramach biotopu E określonych gatunków wskaźnikowych pozwala na ocenę występowania w ramach danego układu biotopów innych gatunków organizmów roślinnych, zwierzęcych i innych tworzących dany łańcuch. Na przykład stwierdzenie występowania gatunku wskaźnikowego oznaczonego numerem 8 daje podstawę do przyjęcia, że w ramach danego układu biotopów występują również gatunki oznaczone na schemacie numerami 1, 4 i 5 - przy czym należy mieć na względzie, że w określonych przypadkach (czego na schemacie nie uwidoczono) określony proces wymiany, przemiany (przekształcania) oraz przepływu materii, energii i informacji może rozpoczynać się i kończyć w ramach jednego tylko biotopu (np. w ramach biotopu E)</p>
4 - 15	<p>[Ocena naturalności biologicznej krajobrazu z punktu widzenia pozostałych biotopów oraz z punktu widzenia związanymi z nimi gatunkami końca łańcucha]</p> <p>Badanie naturalności biologicznej krajobrazu X z punktu widzenia biotopów A, B, C, D, E, F i G oraz z punktu widzenia gatunków wskaźnikowych końca łańcucha (fazy od czwartej do piętnastej) – postępowanie per analogiam do postępowania w fazach 2 - 3</p>
16 i następne	<p>[Ocena naturalności biologicznej krajobrazu z punktu widzenia poszczególnych biotopów układu oraz z punktu widzenia związanymi z nimi gatunkami wskaźnikowymi początku łańcucha lub związanymi z nimi szczególnymi gatunkami wskaźnikowymi]</p> <p>Postępowanie per analogiam do postępowania w fazach 2-15</p>
faza ostateczna	<p>Ocena generalna danego układu biotopów – po przeprowadzeniu wszystkich faz wnioskowania</p>
UWAGA 1	<p>W praktyce wnioskowanie o naturalności układu biotopów nie musi polegać wyłącznie na identyfikacji gatunków z końca procesów wymiany, przemiany (przekształcania) oraz przepływu materii, energii i informacji łańcuchów przemiany materii, energii i informacji: istotnym uzupełnieniem oceny naturalności może być wnioskowanie o naturalności układu biotopów na podstawie gatunków inicjujących łańcuch przemiany materii, energii i informacji, czy gatunków niektórych gatunków „środką” tych łańcuchów (zwłaszcza jeżeli są to gatunki bardzo rzadkie i są związane z tzw. niszami ekologicznymi).</p>

[19]

W myśl zarządzenia podstawową terytorialnie jednostką prowadzenia inwentaryzacji i związanego z nią poboru materiału empirycznego oraz studiów archiwalnych jest odpowiednio :

- 1) cały teren poszczególnych nadleśnictw danego zgrupowania nadleśnictw,
- 2) wydzielenie leśne
lub
- 3) powierzchnia kołowa w ramach wydzielenia leśnego.

[20]

Zgodnie z zarządzeniem - teren poszczególnych nadleśnictw danego zgrupowania nadleśnictw stanowi podstawową terytorialnie jednostkę do prowadzenia inwentaryzacji gatunków ptaków jako gatunków wskaźnikowych (także innych gatunków końca łańcucha, jeżeli są to tzw. gatunki krajobrazowe, t. j. „poli-biotyczne”) oraz wstępnej identyfikacji obiektów dziedzictwa kulturowego, a także odtwarzania historii gospodarczej tych nadleśnictw.

[21]

Wydzielenia leśne stanowią (w myśl zarządzenia) podstawowe terytorialnie jednostki inwentaryzacyjne:

- 1) przy określaniu części cech taksacyjnych drzewostanów i innych warstw lasu ,
- 2) przy inwentaryzacji gatunków organizmów o szczególnych funkcjach wskaźnikowych,
- 3) przy uzupełnianiu wiedzy o wydzieleniu leśnym uzyskiwanej (uzyskanej) na podstawie działań w ramach powierzchni kołowych,
- 4) przy identyfikacji (w tym w ramach konkretyzacji wyżej wymienionej identyfikacji wstępnej) występowania na terenie obszarów leśnych obiektów dziedzictwa kulturowego,
- 5) przy odtwarzaniu historii gospodarczej poszczególnych wydzieleń leśnych.

[22]

W myśl zarządzenia pozostałe działania inwentaryzacyjne oraz związane z nimi pobór materiału empirycznego do prac „laboratoryjnych” powinny wykonywane na powierzchniach kołowych.

[22a]

Jak wspomniano - na powierzchniach kołowych będą m.in. wykonywane zdjęcia fitosocjologiczne. Wynikowo mają one służyć do przypisania danego wydzielenia leśnego do określonego zespołu przyrodniczego, w tym mają służyć do udzielania odpowiedzi na pytanie, czy w danym wydzieleniu leśnym mamy do czynienia z określoną roślinnością potencjalną (przy czym przez roślinność potencjalną należy tu rozumieć roślinność, która pod względem zestawu gatunków, liczności, sposobu rozmieszczenia , jak również innych cech, powinna w ramach danego biotopu występować, gdyby ekosystem, związany z tym biotopem, stanowił część składową krajobrazu pierwotnego). Ponadto zdjęcia fitosocjologiczne mają służyć identyfikowaniu tzw. roślinnych gatunków wskaźnikowych.

[22 b]

Jakkolwiek wiadomo, że w ramach biocenozy gatunki roślin stanowią początkowe ogniwa procesów wymiany, przemiany (przekształcania) oraz przepływu materii, energii i informacji w krajobrazach – to (mimo to) mogą być one istotnymi wskaźnikami naturalności biologicznej układów biotycznych jako tzw. :

- 1) gatunki wierne,
- 2) gatunki starych lasów.

[23]

W myśl zarządzenia - gatunkami roślin, pełniącymi funkcję gatunków wiernych, są te gatunki roślinności leśnej, których występowanie (w świetle najlepszej wiedzy naukowej i

powszechnie akceptowanych poglądów naukowych) świadczy (z racji szczególnych wymagań biotycznych tych roślin) o naturalności krajobrazu.

[23 a]

Gatunkami zaś starych lasów są takie gatunki roślin, których występowanie (m.in. ze względu m.in. na strategię rozmnażania) świadczy (według powszechnie akceptowanych poglądów) o tym, że na danym terytorium grunty w sposób długotrwały były zajęte przez roślinność leśną oraz pozostawały w biotycznym zintegrowaniu funkcjonalnym.

[24]

W myśl zarządzenia – gatunkami o szczególnych funkcjach wskaźnikowych są te gatunki organizmów (głównie zwierzęcych), które:

- 1) są gatunkami reliktowymi (zanikającymi lub zagrożonymi wyginięciem ze względu na procesy o charakterze ewolucyjnym, skutkujące naturalnym ustępowaniem ze zbioru organizmów współczesnych; ich występowanie w danym miejscu świadczy albo o pierwotności tego miejsca albo o tym, że miejsce to w należyty sposób zastępuje biotopy pierwotne)
lub/oraz
- 2) są przywiązane do biotopów, wchodzących w skład krajobrazów pierwotnych (również w skład krajobrazów pod względem właściwości biotycznych należycie przypominających /zastępujących pod względem funkcjonalnym/ krajobrazy pierwotne), a jednocześnie wykazują bardzo niską adaptacyjność biotyczną, skutkującą nietolerowaniem zmian właściwości tychże krajobrazów pierwotnych oraz semi-pierwotnych, przejawiającym się na przykład zanikającą rozrodczością czy zamieraniem.

Omawiane gatunki mogą być rzadkie (sporadyczne), choć również (w warunkach należytej pierwotności biotopów) pospolite. Sporadyczność występowania tych gatunków może wiązać się z ich naturą (słaba rozrodczość „z natury rzeczy”) lub jest wynikiem reliktowości albo zaniku niektórych cech pierwotności biotopów pierwotnych lub pod względem funkcjonalnym zastępujących biotopy pierwotne. Ponadto omawiane gatunki mogą cechować się małą dyspersyjnością albo zdolnością do przemieszczania się. Jeżeli są to gatunki słabo dyspersyjne – to można je porównać do roślinnych gatunków starych lasów (ich występowanie świadczy o trwałości i ciągłości biotycznej krajobrazu) . Jeżeli są to gatunki dyspersyjne – to można je porównać do roślinnych gatunków wiernych (ich występowanie pozwala na wnioskowanie o pierwotności biotopu lub należyтым podobieństwie danego biotopu do biotopu pierwotnego, choćby w istocie nie był on biotopem pierwotnym).

Jest przy tym ze wszech miar pożądane, aby do roli gatunków o szczególnych funkcjach wskaźnikowych wybierać te z nich, które nie są sporadyczne z natury rzeczy, a jednocześnie są tzw. gatunkami parasolowymi (tzn. takimi gatunkami, których występowanie świadczy o występowaniu całego garnituru innych gatunków organizmów, współtworzących biocenozę, związaną z danym biotopem).

[25]

Inwentaryzacja wskaźnikowa obejmie również oznaczanie gatunków oraz tzw. średniej osobniczej masy chrząszczy z rodziny biegaczowatych (niektóre z tych gatunków same w sobie wypełniają funkcje gatunków o szczególnych funkcjach wskaźnikowych, jednak podstawowe znaczenie bioidentyfikacyjne ma mieć w myśl zarządzenia wskaźnik zwany średnią biologiczną masą osobniczą – SBO, którego wartość mówi o stadium sukcesyjnym danego, wyodrębnionego terytorialnie ekosystemu).

[26]

W zarządzeniu przewidziano, że (w każdym przypadku, w którym będzie to tylko możliwe) w odniesieniu do danego zgrupowania nadleśnictw, obejmowanego inwentaryzacją wskaźnikową (dokonywaną na mocy ww. decyzji zarządczych ustalających m.in. szczegółowy przebieg

prac inwentaryzacyjnych w tymże zgrupowaniu) – będzie wyznaczony obszar leśny stanowiący referencją.

[27]

Do roli takich obszarów referencyjnych w pierwszej kolejności będą pretendowały lasy znajdujące się we władaniu parków narodowych – jako że działalność w parkach narodowych została w naszym porządku prawnym wykreowana do roli najwyższej obszarowej formy ochrony przyrody.

[28]

Z braku parków narodowych w należytej bliskości w stosunku do danego zgrupowania nadleśnictw – obszar referencyjny będzie stanowiony w inny sposób (np. na bazie rezerwatów w zarządzie nadleśnictw) albo nie będzie wyznaczany.

[29]

Dla stworzenia możliwości porównywania kształtowania się różnorodności biologicznej w lasach przy różnych ścieżkach działalności leśnej (w tym przy ścieżce minimalizującej działalność gospodarczą w lasach) – zarządzenie przewidziało możliwość kreowania przez Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych w drodze decyzji zarządczej szczegółowych zasad gospodarki leśnej w wyodrębnionych terytorialnie częściach nadleśnictw danego zgrupowania.

[30]

Dla rozstrzygnięcia co do charakteru krajobrazów współtworzonych przez ekosystemy leśne związane z danym zgrupowaniem nadleśnictw (krajobraz quasi pierwotny, krajobraz naturalny czy krajobraz kulturowy) – inwentaryzacja wskaźnikowa co do zasady będzie obejmować identyfikację materialnych obiektów dziedzictwa kulturowego „przechowywanego” na powierzchni ziemskiej lub pod powierzchnią ziemską gruntów pokrytych roślinnością leśną, stanowiących teren prowadzenia działań inwentaryzacyjnych w odniesieniu do danego zgrupowania nadleśnictw.

[30a]

Chodzi tu w szczególności o (1) pozostałości cmentarzysk, (2) pozostałości osad ludzkich, w tym budynków (oraz ślady działalności ludzkiej, np. ślady rolniczego użytkowania ziemi w przeszłości), (3) pozostałości różnych budowli i innych materialnych efektów minionych technologii, (4) fragmenty lasu, „ucieleśniające” oraz świadczące w sposób szczególny o minionych sposobach prowadzenia gospodarki leśnej, (5) drzewa (w tym drzewa kapliczkowe) oraz różne obiekty, będące świadkami wydarzeń historycznych oraz tradycji leśnych, (6) inne dobra materialne i niematerialne, w tym: (a) krzyże śródleśne, (b) kurhany, (c) inne prawdopodobne stanowiska archeologiczne.

[31]

Szczegółowy sposób identyfikacji ww. obiektów dziedzictwa kulturowego będzie przedmiotem ww. decyzji zarządczych Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych indywidualizujących oraz konkretyzujących inwentaryzację wskaźnikową w odniesieniu do poszczególnych zgrupowań nadleśnictw.

[32]

Dla powiązania różnorodności biologicznej z aktywnością ludzką w przeszłości w poszczególnych częściach lasów, będących przedmiotem inwentaryzacji wskaźnikowej – na podstawie m.in.:

- 1) ewidencji zdarzeń gospodarczych utrwalonej w ramach Systemu Informatycznego Lasów Państwowych,
- 2) zapisów we wszelkiej dostępnej dokumentacji archiwalnej (w tym w starych planach urządzania lasu),
- 3) innych źródeł wiedzy,

zostanie odtworzona historia gospodarcza poszczególnych wydzieleń leśnych, oddziałów, leśnictw, obrębów i nadleśnictw (studia archiwalne).

[33]

Szczegółowy sposób prowadzenia studiów archiwalnych będzie przedmiotem ww. decyzji zarządczych Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych indywidualizujących oraz konkretyzujących te studia w odniesieniu do poszczególnych zgrupowań nadleśnictw.

[34]

W ramach każdej powierzchni glebowej będą pobierane próbki gleby oraz ściółki. Analizy tego materiału będą przeprowadzone m.in. pod kątem zawartości węgla organicznego.

[35]

Dla utrwalania zmiany wyglądu szaty roślinnej w obrębie poszczególnych powierzchni kołowych pomiędzy poszczególnymi inwentaryzacjami wskaźnikowymi – będzie sporządzana i archiwowana dokumentacja fotograficzna (wykonywana z tych samych miejsc każdej z powierzchni).

Częstotliwość inwentaryzacji oraz ich zakres w funkcji czasu

[36]

Inwentaryzacja wskaźnikowa będzie przeprowadzona co najmniej co kilka lat – oczywiście z pominięciem tych działań, które nie będą wymagały powtarzania lub kontynuowania (np. z pominięciem, nie wymagających kontynuowania, studiów archiwalnych czy działań w zakresie identyfikowania ww. obiektów dziedzictwa kulturowego).

Przetwarzania danych, raportowanie oraz

wnioskowanie o stopniu naturalności biologicznej w lasach objętych inwentaryzacją wskaźnikową

[37]

W zarządzeniu przewidziano, że wyniki inwentaryzacji wskaźnikowej przeprowadzonej w danym roku oraz związane z nimi wyniki analiz laboratoryjnych będą wykorzystywane do sporządzania przez Lasy Państwowe sprawozdań (raportów) – przedkładanych Ministrowi Środowiska celem oceny w trybie nadzoru nad Lasami Państwowymi.

[38]

Projekty tych sprawozdań (raportów) będą przedmiotem opinii dokonywanej m.in. zespół osłony naukowej oraz przez Forum Ekologiczne.

[39]

Utrwalana w sprawozdaniach (raportach) identyfikacja obiektów dziedzictwa kulturowego, o której mowa w powyżej, służyć będzie za jedną z przesłanek do oceny krajobrazu (związanego z lasami będącymi przedmiotem działań inwentaryzacyjnych) z punktu widzenia jego pierwotności czy naturalności. Dodatkową przesłanką w tym zakresie będą także wyniki studiów archiwalnych.

[40]

Na podstawie cech taksacyjnych poszczególnych wydzieleń leśnych oraz wyników analiz glebowych, a także analiz ściółki – dla każdego wydzielenia leśnego (dla którego będzie to możliwe) z wykorzystaniem odpowiedniego modelu matematycznego będzie ustalana zawartość węgla organicznego w poszczególnych warstwach lasu oraz łącznie we wszystkich tych warstwach.

[41]

Omawiane sprawozdania (raporty) będą (w miarę możliwości w odniesieniu do wydziełów leśnych) prezentować w formie map, tabel, wykresów i opisów tekstowych identyfikację gatunków wskaźnikowych, ich liczebność oraz inne atrybuty (także zmianę zidentyfikowanych gatunków wskaźnikowych, ich liczebności oraz innych atrybutów w funkcji czasu, t. j. w świetle kolejnych inwentaryzacji wskaźnikowych) – w powiązaniu z przeszłością gospodarczą oraz aktualnym programem działań (ochrona bierna w ramach obszarów referencyjnych, ochrona czynna prowadzona metodami gospodarki leśnej, trwale zrównoważona gospodarka leśna), a także w powiązaniu z charakterystyką poszczególnych wydziełów leśnych (na przykład w powiązaniu z zawartością martwego drewna, jego zmiennością w funkcji czasu czy w powiązaniu z zawartością węgla organicznego w poszczególnych warstwach lasu /także łączną zawartością węgla we wszystkich tych warstwach/ oraz w powiązaniu ze zmiennością tej zawartości w funkcji czasu).

[42]

Częścią składową ww. sprawozdań (raportów) będą konkluzje m.in. co do:

- 1) stopnia naturalności biologicznej krajobrazów, związanych z lasami, wchodzącymi w skład poszczególnych zgrupowań nadleśnictw, objętych inwentaryzacją wskaźnikową (występowanie gatunków wskaźnikowych, w tym w funkcji czasu, ich liczebność i inne atrybuty, w tym w funkcji czasu – w porównaniu do analogicznych danych dotyczących obszarów referencyjnych, także w porównaniu do poglądów naukowych na temat wzorców różnorodności naturalnej)
- 2) wpływu dodatkowej akumulacji węgla w następstwie tzw. działań dodatkowych w leśnictwie na stopień naturalności biologicznej krajobrazów „leśnych” (czy realizacja koncepcji leśnych gospodarstw węglowych wpływa na podniesienie czy obniżenie stopnia naturalności biologicznej krajobrazów „leśnych”).

Rozwój systemu inwentaryzacji wskaźnikowej

[43]

W zarządzeniu przewidziano, że Lasy Państwowe wraz z wprowadzeniem do praktyki gospodarczej systemu inwentaryzacji wskaźnikowej – przystąpią do tworzenia podstaw do jego dalszej profesjonalizacji poprzez zlecenie oraz aktywny udział w realizacji dwóch tematów badawczych:

- 1) tematu badawczego skutkującego na etapie prac wdrożeniowo – pilotażowych zainstalowaniem na przykładzie jednego choćby nadleśnictwa systemu urządzeń, służących do ciągłej inwentaryzacji bogactwa przyrodniczego, w tym systemu automatycznego rejestrowania osobników gatunków wskaźnikowych (powinna to być elementem bardziej kompleksowego tematu badawczego mającego na celu możliwie pełne uzbrojenie przykładowego nadleśnictwa w urządzenia rejestrujące i pomiarowe, w tym rejestrujące obciążenie kompleksów leśnych pobytami wypoczynkowymi, rekreacyjnymi czy turystycznymi),
- 2) tematu badawczego mające na celu wprowadzenie do praktyki gospodarczej systemu identyfikowania gatunków wskaźnikowych na podstawie analizy śladów genetycznych (markerów genetycznych) organizmów wskaźnikowych .

Ponadto rozwój systemu inwentaryzacji wskaźnikowej będzie polegał na zainstalowaniu w ramach SILP Portalu „Inwentaryzacja makroskalowe”.

15. Postępowanie przy opracowywaniu projektów planów zadań ochronnych w formie planów urządzenia lasu lub aneksów do planów urządzenia lasu – uszczegółowienie niektórych działań

Uwagi ogólne

Jak to już podniesiono powyżej - w odniesieniu do istotnej części obszarów Natura 2000, obejmujących grunty znajdujące się w zarządzie Lasów Państwowych, brak jest planów zadań ochronnych.

[44]

Realizacja zarządzenia ma m.in. prowadzić do sukcesywnego usuwania tego braku. Z wykorzystaniem mianowicie (omówionych powyżej) możliwości prawnych, związanych z art. 28 ust. 11 pkt. 3a ustawy o ochronie przyrody, Lasy Państwowe (w wykonaniu zarządzenia za wiedzą Ministra Środowiska) będą sporządzać dokumentacje, wyczerpujące znamiona planów zadań ochronnych danego obszaru Natura 2000 (zwane dalej dokumentacjami przyrodniczymi).

[45]

W myśl zarządzenia dokumentacje przyrodnicze, po przekazaniu do jednostek wykonawstwa urzędniowego, będą odpowiednio wprowadzane do projektu nowo tworzonych planów urzędni lasu lub do projektów aneksów do istniejących planów urzędni lasu. Szczegółowy sposób współdziałania w tym zakresie Lasów Państwowych z jednostkami wykonawstwa urzędniowego każdorazowo będzie regulować umowa pomiędzy właściwym dyrektorem regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych a daną jednostką wykonawstwa urzędniowego.

[46]

Zgodnie z zarządzeniem sporządzanie dokumentacji przyrodniczych powinno być poprzedzone w danym nadleśnictwie inwentaryzacją wskaźnikową, o której mowa w pkt. 14. niniejszego załącznika, przy czym w takim przypadku inwentaryzacja wskaźnikowa (w ramach danego obszaru Natura 2000) powinna być uzupełniona o identyfikację i ustalenie gatunków naturowych, jakie potencjalnie powinny być związane ze siedliskami przyrodniczymi ustalonymi w ramach inwentaryzacji wskaźnikowej.

[47]

Sporządzanie dokumentacji przyrodniczej dla danego obszaru Natura 2000, powinno w myśl zarządzenia przebiegać zgodnie z praktycznymi uwagami, jakie w wykonaniu zarządzenia zostaną utrwalone (w odniesieniu do poszczególnych działań z tym związanych) w kolumnie 3 Tab. I niniejszego załącznika.

[48]

Zgodnie z zarządzeniem dokumentacja przyrodnicza będzie sporządzana w ciężar funduszu leśnego, przy czym każdorazowo podstawą inicjującą oraz konkretyzującą wykonywanie tej dokumentacji będzie decyzja zarządcza odpowiedniego dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych.

Ustalenie przedmiotów ochrony w ramach danego obszaru Natura 2000

[49]

W zarządzeniu ustalono, że opracowanie ostatecznej listy siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i organizmów zwierzęcych (nie wyłączając awifauny), które wraz z ich siedliskami powinny być przedmiotem ochrony w ramach danego obszaru Natura 2000, następować będzie z uwzględnieniem:

- 1) wyników ogólnopolskiej inwentaryzacji bogactwa przyrodniczego lasów będących w zarządzie Lasów Państwowych, jaką podmiot ten przeprowadził w roku 2006 i 2007;
- 2) danych zawartych w programie ochrony przyrody, stanowiącym część składową expirującego lub aneksowanego planu urzędni lasu danego nadleśnictwa;
- 3) danych gromadzonych przez poszczególne nadleśnictwa w ramach permanentnej aktualizacji wiedzy o bogactwie przyrodniczym na gruntach będących w bezpośrednim zarządzie tychże nadleśnictw;
- 4) danych o przedmiotach ochrony utrwalonych na temat danego obszaru Natura 2000 w Standardowym Formularzu Danych o Obszarze Natura 2000;

- 5) danych zawartych w dokumentacji przekazanej na temat danego obszaru Natura 2000 do Komisji Europejskiej w ramach procedury akceptacyjnej;
- 6) wszelkich innych dostępnych danych wskazujących na możliwość występowania siedlisk przyrodniczych oraz gatunków naturowych w ramach danego obszaru Natura 2000,
- 7) informacji potwierdzających lub korygujących przedmioty ochrony do objęcia dokumentacją przyrodniczą w świetle inwentaryzacji wskaźnikowej w danym nadleśnictwie, dla którego jest sporządzana dokumentacja przyrodnicza, zespoły

[50]

W zarządzeniu przyjęto, że projektowana lista przedmiotów ochrony, związana z danym obszarem Natura 2000, będzie z zachowaniem drogi służbowej podawana do wiadomości Ministrowi Środowiska z wnioskiem o poddanie tej listy nadzorowi prewencyjnemu.

Ocena stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz stanu ochrony gatunków i och siedlisk będących przedmiotem ochrony w ramach obszaru Natura 2000

[51]

Zgodnie z zarządzeniem dokumentacja przyrodnicza będzie sporządzana przez nadleśniczego z uwzględnieniem zapisów dyrektywalnych, zawartych w poradnikach opracowanych przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, przy czym nadleśniczowie powinni tu wzorować się na regulacjach zawartych w rozporządzeniu.

[52]

W myśl zarządzenia sporządzenie dokumentacji przyrodniczej powinno być poprzedzone nie tylko ustaleniem ostatecznej listy przedmiotów ochrony, lecz również oceną stanu ochrony tychże przedmiotów ochrony. W tym kontekście nie może ująć uwadze, że w rozporządzeniu, w tym w załączniku do tego rozporządzenia, za atrybuty, służące łącznej ocenie (pozwalające na łączną ocenę) stanu siedlisk przyrodniczych, gatunków i ich siedlisk (związanych z konkretnym obszarem Natura 2000) przyjęto pewne atrybuty przedmiotów ochrony (zwane parametrami). W procesie modelowania jakiegoś fragmentu rzeczywistości jej atrybuty powinny podlegać indywidualizacji poprzez ich wymiarowanie (mierzenie). W załączniku do rozporządzenia indywidualizowanie omawianych parametrów polega na przypisaniu do nich określonych symboli ocennych: symbolu FV (oznaczającego właściwy stan ochrony siedlisk przyrodniczych, gatunków i ich siedlisk w świetle danego parametru); symbolu UI (oznaczającego niezadawalający stan przedmiotu ochrony w świetle danego parametru) oraz U2 (oznaczającego zły stan przedmiotu ochrony w świetle danego parametru).

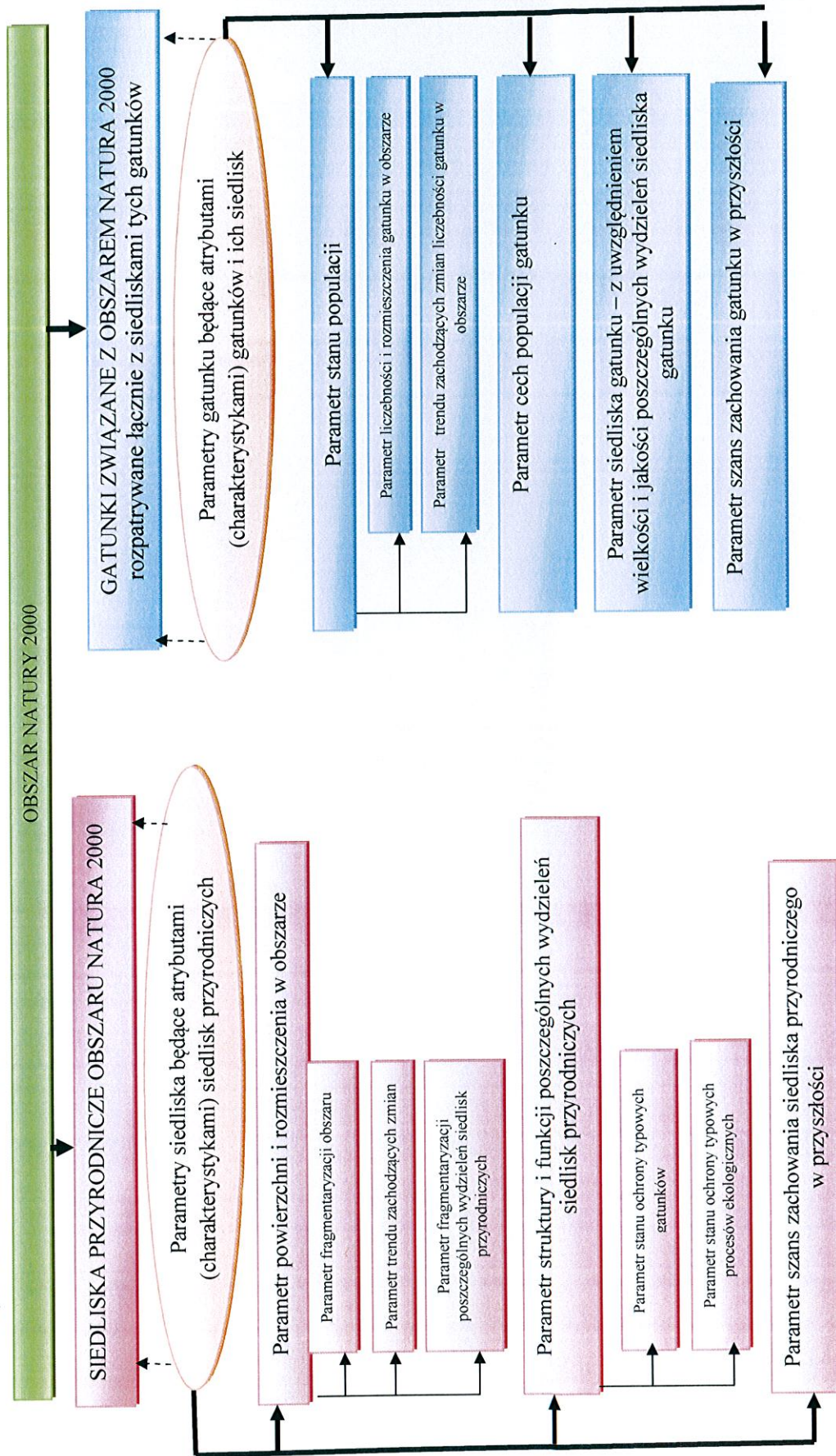
W załączniku do rozporządzenia jest jeszcze mowa o symbolu XX, „zarezerwowanym” dla stanów faktycznych, niepozwalających na przypisanie do danego parametru symbolu ocenego.

Na ryc. 3 zobrazowano klasyfikację parametrów (atrybutów) siedlisk przyrodniczych oraz gatunków i siedlisk gatunków wchodzących w skład obszarów Natura 2000.

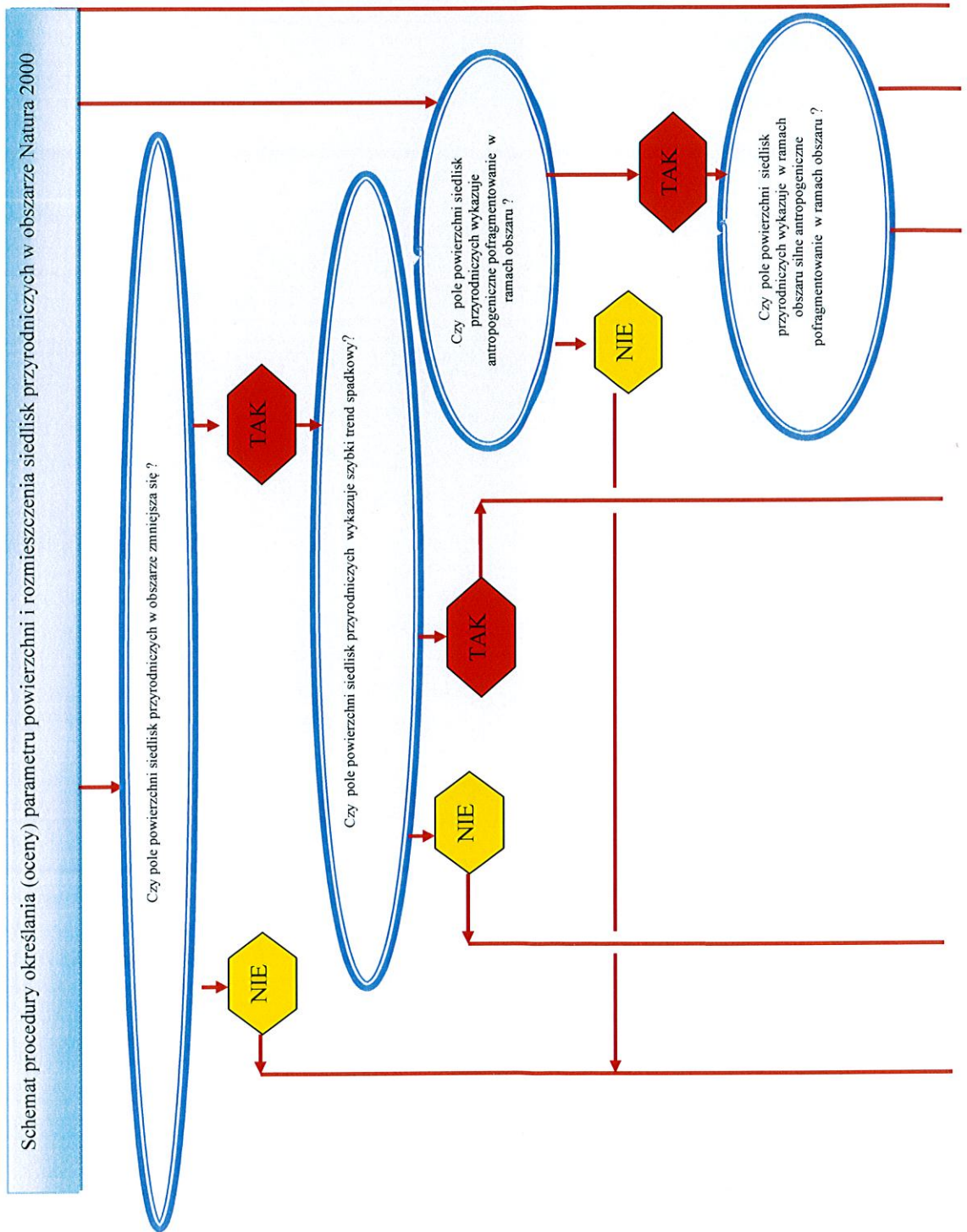
[53]

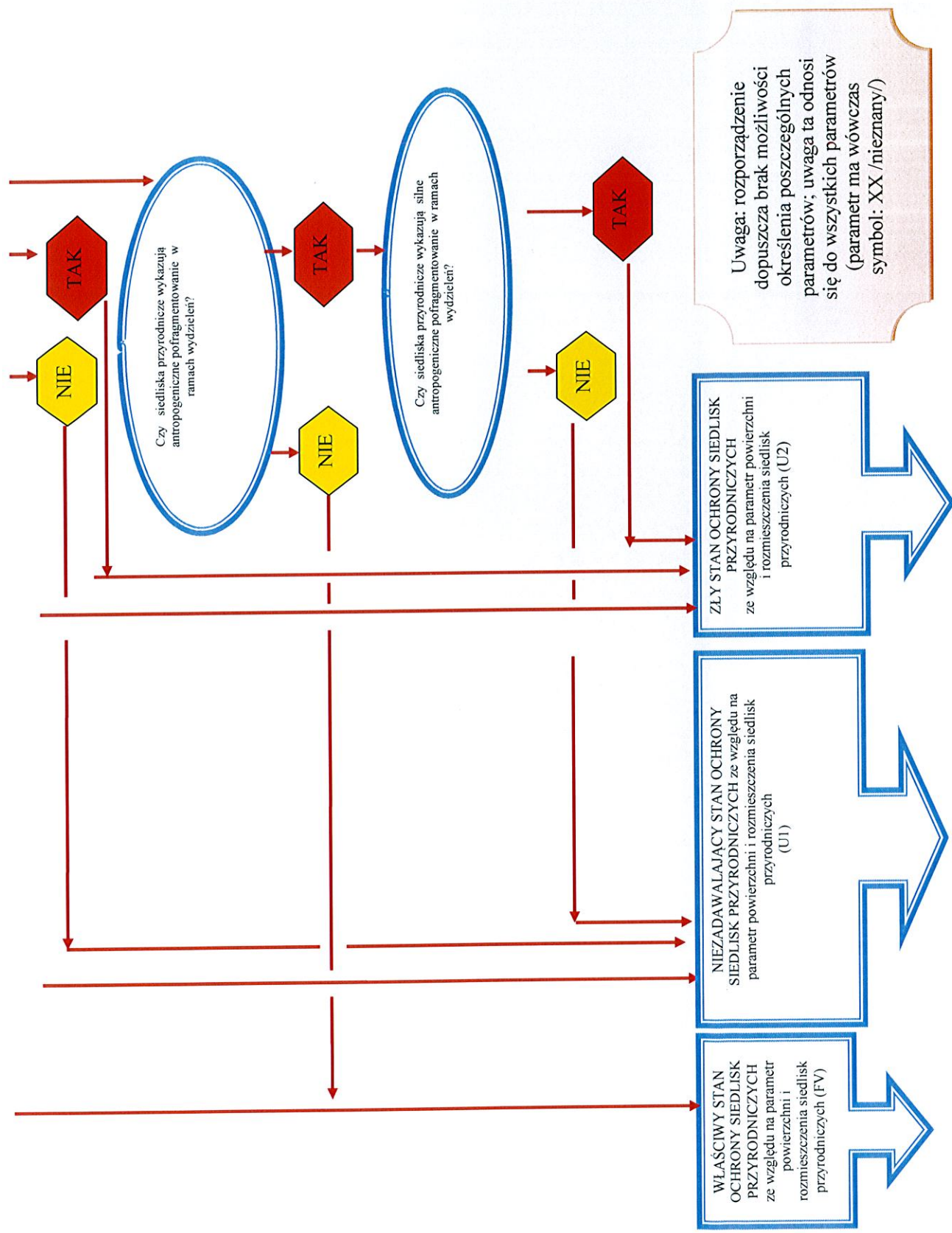
Na ryc. 4 – 11 zobrazowano procedury określania (oceny) poszczególnych ww. parametrów. W myśl zarządzenia nadleśniczowie powinni postępować zgodnie z tymi procedurami.

Ryc. 3 Schemat blokowy parametrów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków i ich siedlisk w danym obszarze Natura 2000

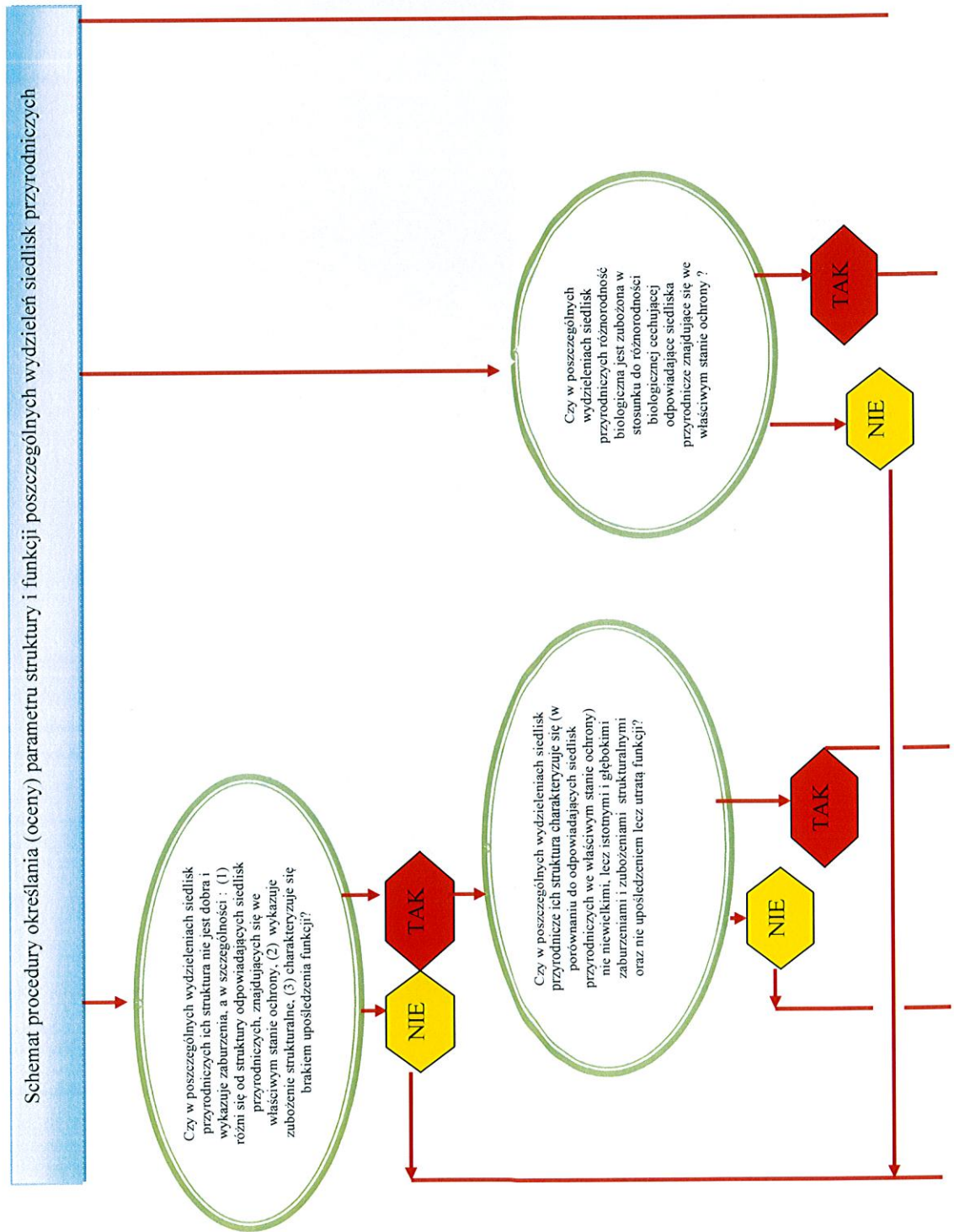
Ryc. 4 Określanie parametrów siedlisk przyrodniczych – parametr powierzchni i rozmieszczenia siedlisk przyrodniczych w obszarze

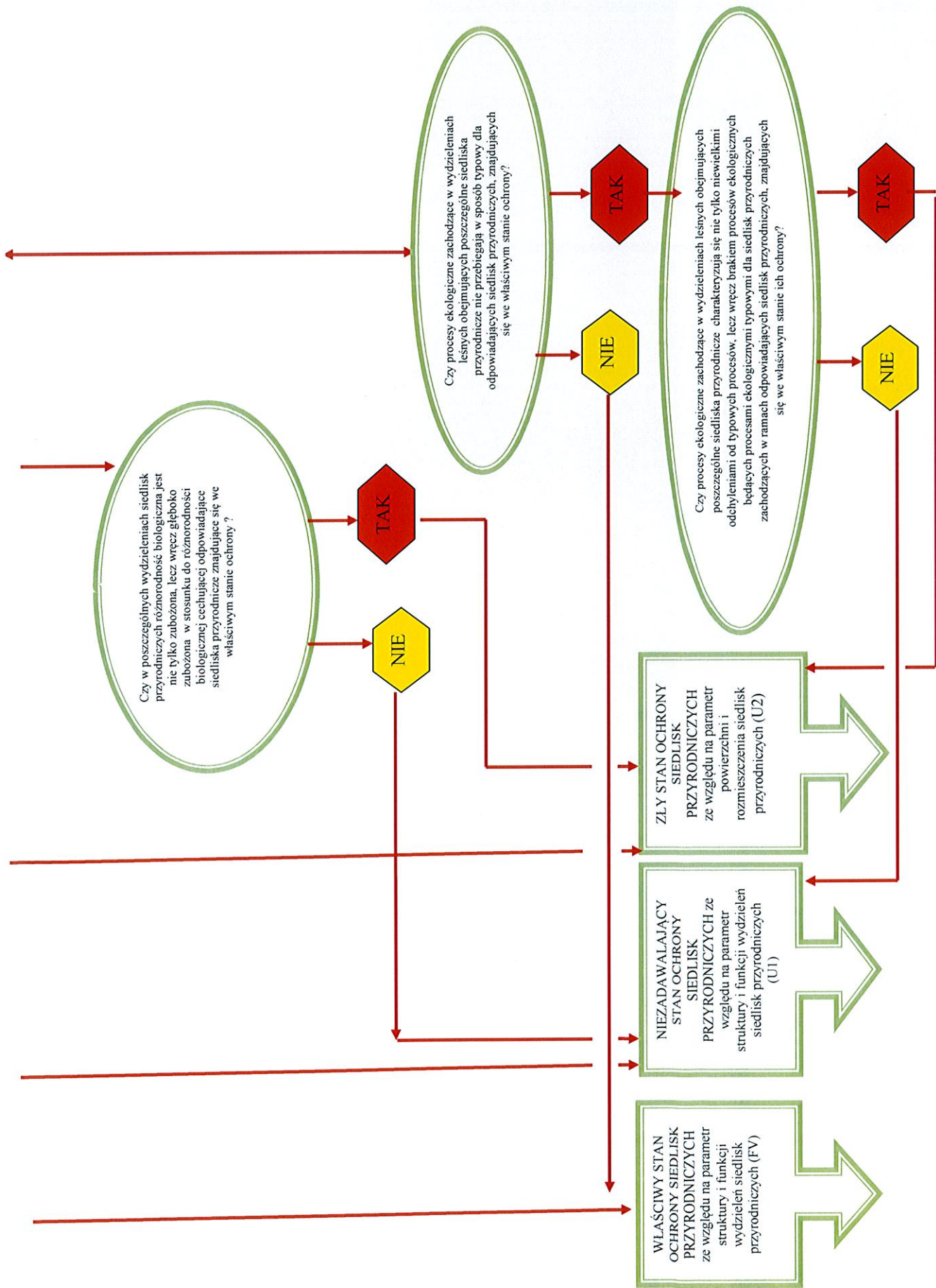

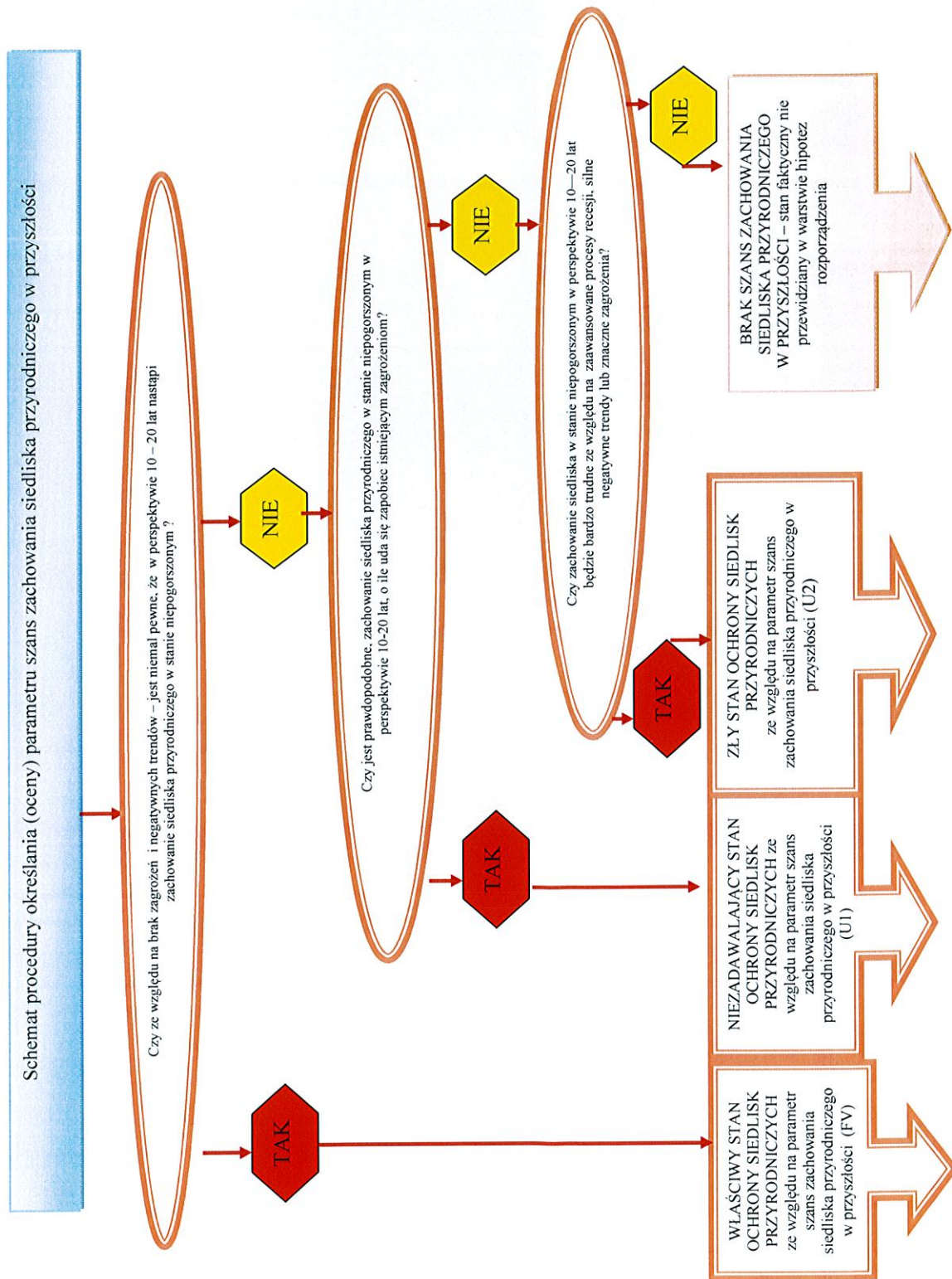
Uwaga: rozporządzenie dopuszcza brak możliwości określenia poszczególnych parametrów; uwaga ta odnosi się do wszystkich parametrów (parametr ma wówczas symbol: XX /nieznany/)

Ryc. 5 Określanie parametrów siedlisk przyrodniczych – parametr struktury i funkcji poszczególnych wydziałów siedlisk przyrodniczych

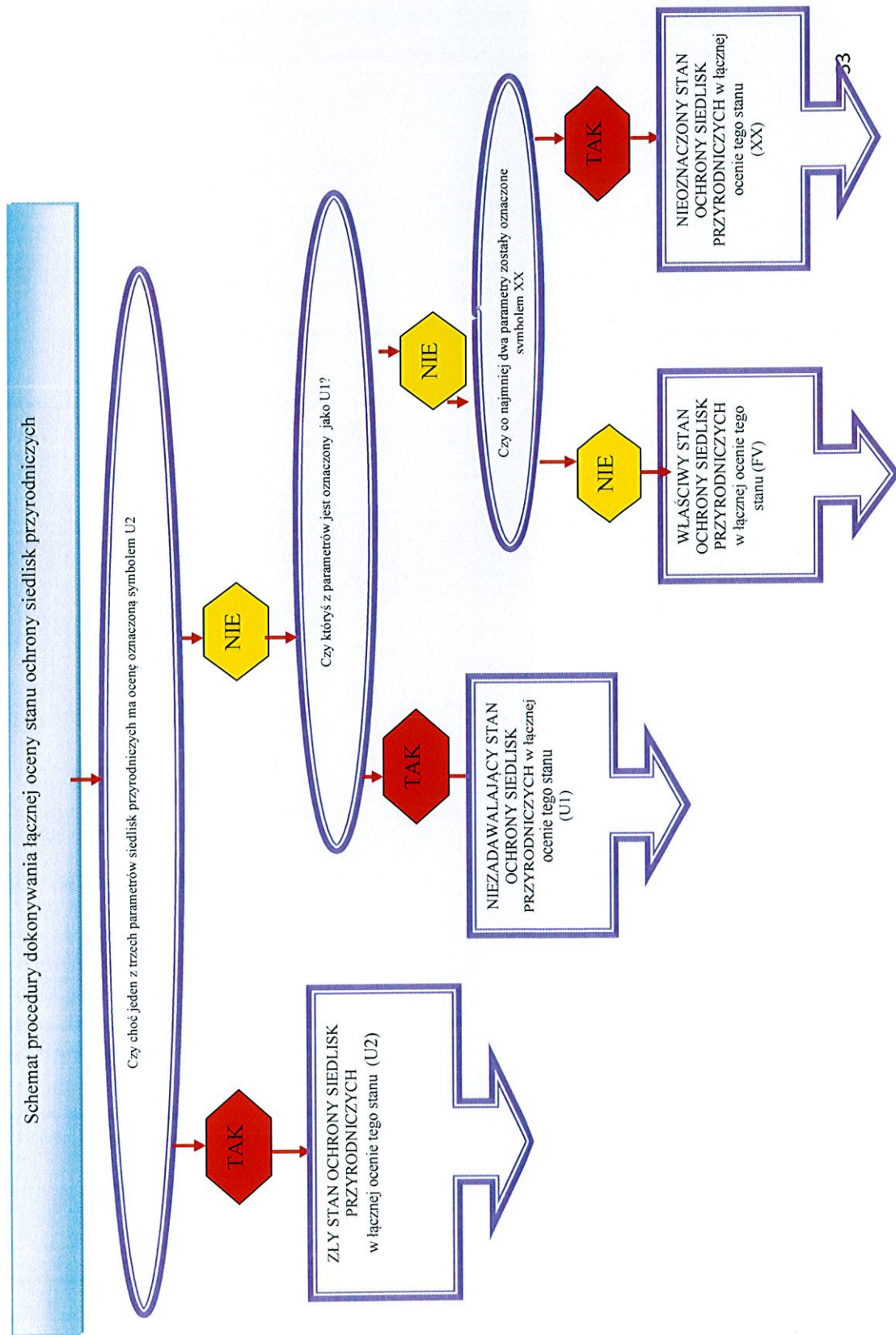

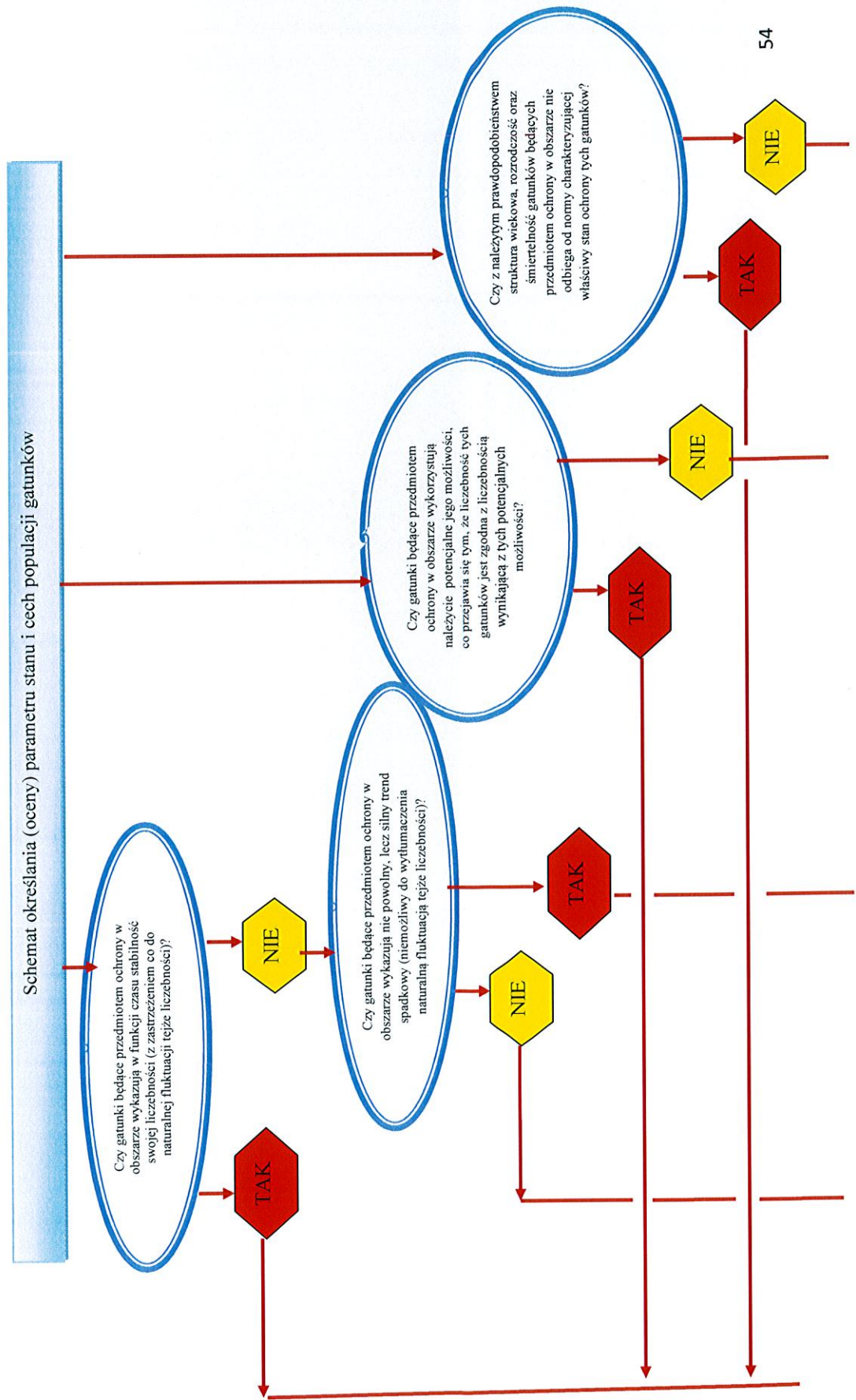
Ryc. 6 Określanie parametrów siedlisk przyrodniczych – parametr szans zachowania siedliska przyrodniczego w przyszłości

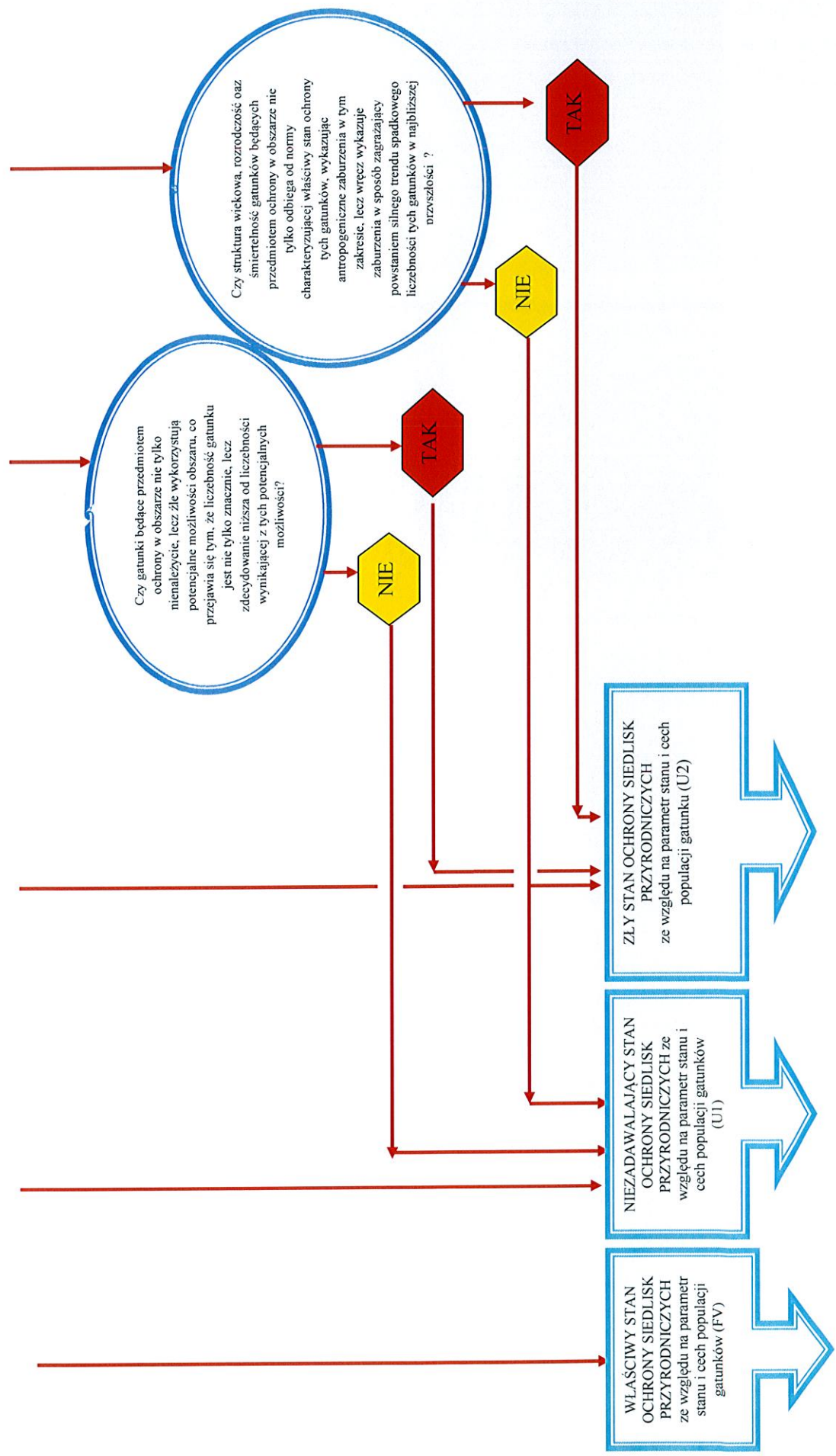

Ryc. 7 Określanie łącznej oceny stanu siedlisk przyrodniczych

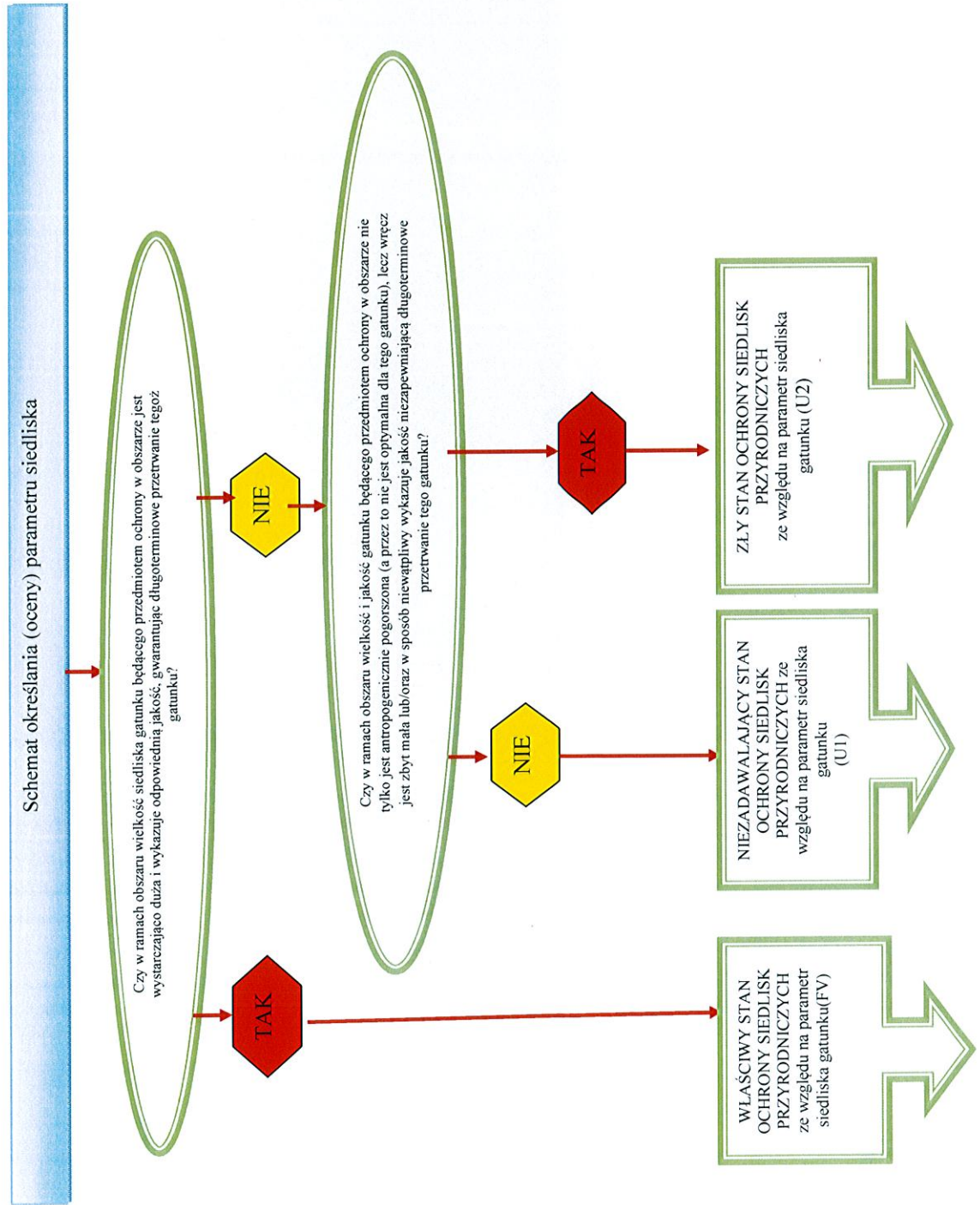

Ryc. 8 Określanie parametrów gatunków i ich siedlisk – parametr stanu i cech populacji gatunków (parametr liczebności i rozmieszczenia gatunku w obszarze; parametr trendu zachodzących zmian liczebności gatunku w obszarze; parametr cech populacji gatunku)

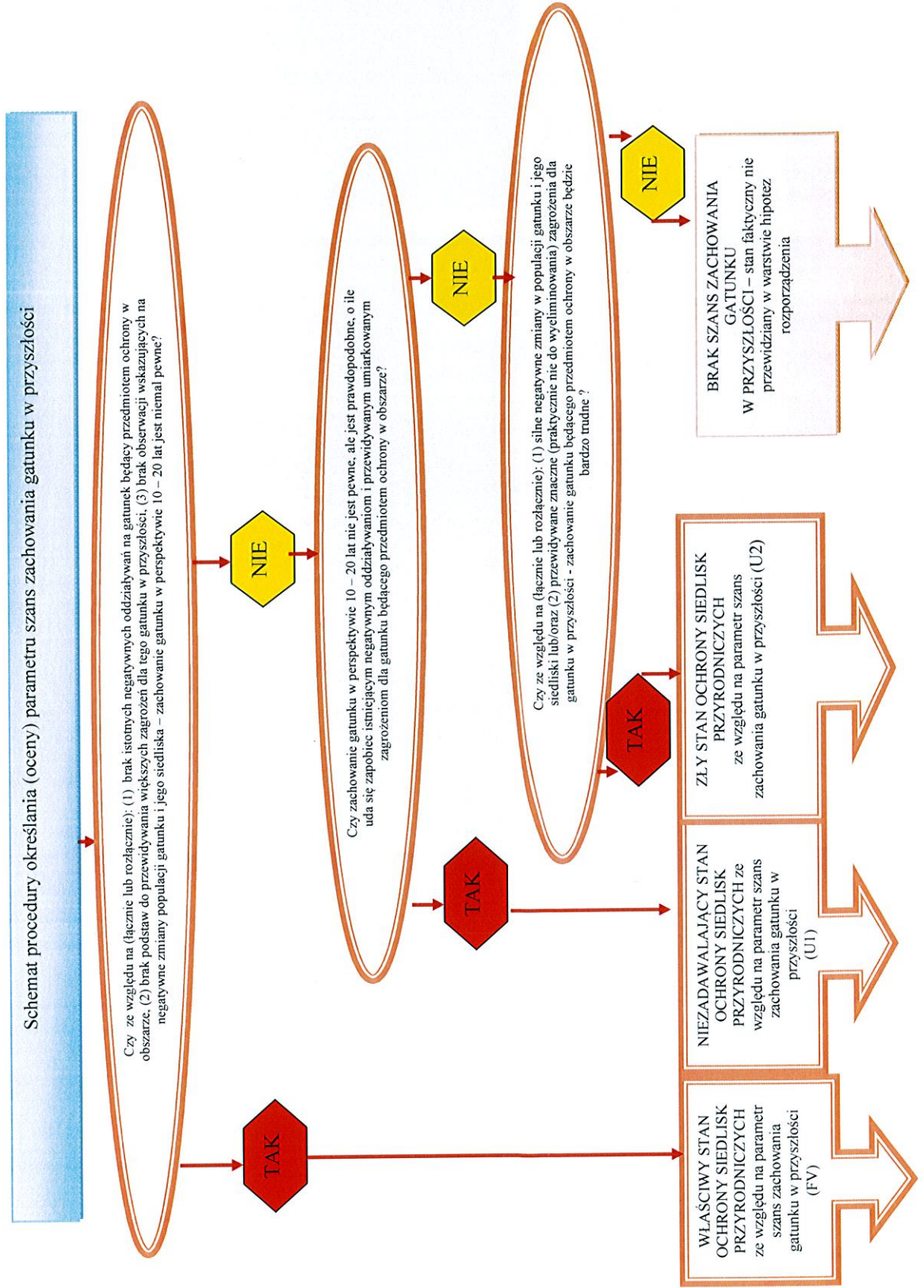

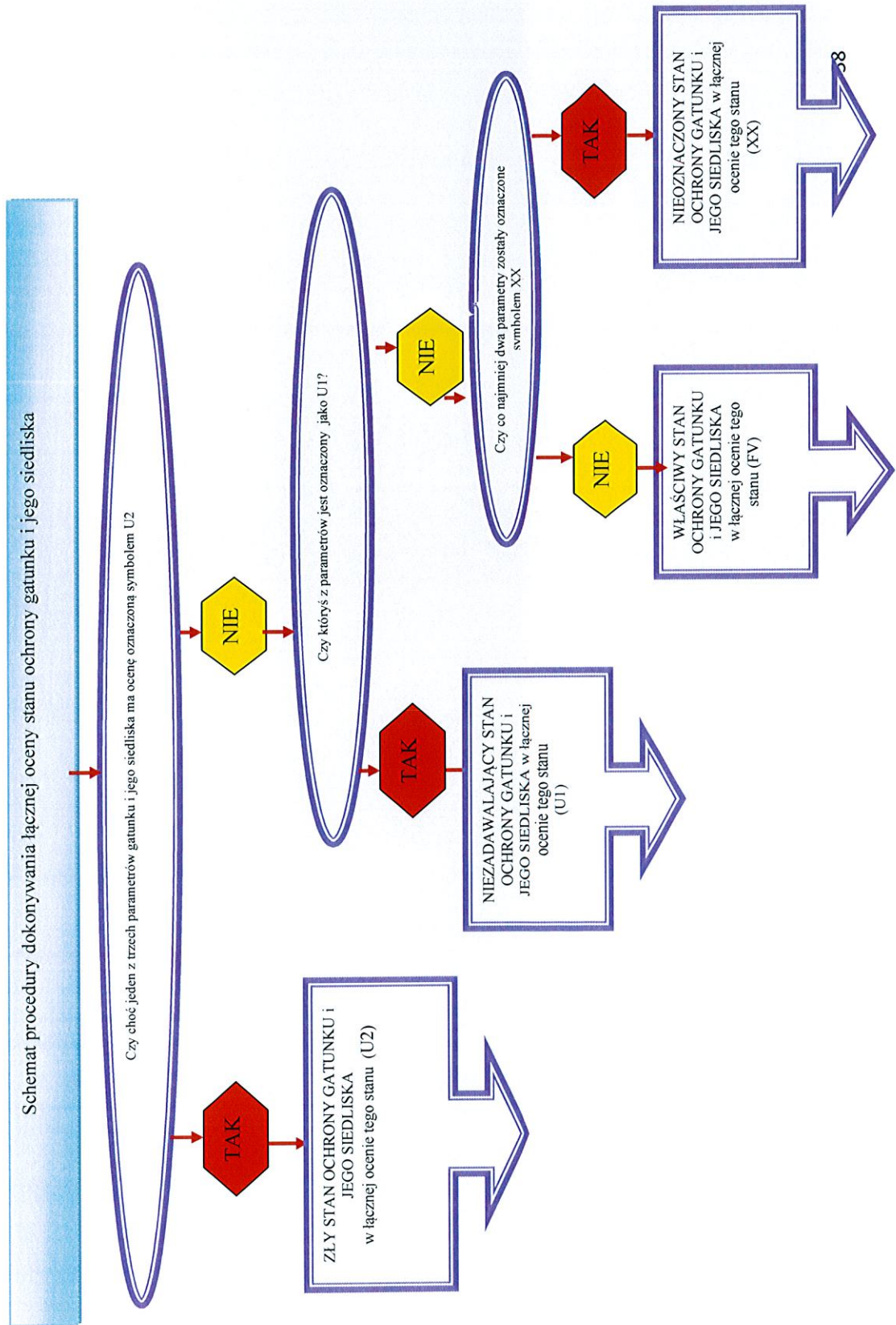
Ryc. 9 Określanie parametrów gatunków i ich siedlisk – parametr siedliska gatunku

Ryc. 10 Określenie parametrów gatunków i ich siedlisk – parametr szans zachowania gatunku w przyszłości

Ryc. 11 Określanie łącznej oceny stanu ochrony gatunku i jego siedliska

Ustalenie działań ochronnych dla poszczególnych przedmiotów ochrony

[54]

Zgodnie z zarządzeniem, nadleśniczowie:

- 1) po ustaleniu listy przedmiotów ochrony (z braku zastrzeżeń do niej ze strony Ministra Środowiska)
oraz
- 2) po dokonaniu (przy wzorowaniu się na przepisach rozporządzenia przy posilkowaniu się poradnikami monitoringu przyrodniczego opracowanymi przez Generalną Inspekcję Ochrony Środowiska) oceny stanu ochrony tychże przedmiotów -
- powinni zanalizować potrzebę zaprojektowania działań ochronnych w odniesieniu do każdego przedmiotu ochrony, jeżeli ww. ocena wskaże na niewłaściwy lub zły stan jego ochrony.

[55]

Jednocześnie w myśl zarządzenia nadleśniczowie zostali w zarządzeniu upoważnieni i zobowiązani do występowania z zachowaniem drogi służbowej z wnioskiem do Ministra Środowiska o poddanie nadzorowi prewencyjnemu zamiaru uznania dotychczasowej działalności gospodarczej w lasach za należycie służącej ochronie przedmiotów ochrony w ramach obszaru Natura 2000 – w każdym przypadku, w którym inwentaryzacja wskaźnikowa, o której mowa w pkt. 14., uzasadni zdaniem nadleśniczego w sposób jednoznaczny, że pejoratywna ocena stanu ochrony przedmiotów ochrony, dokonana przy posilkowaniu się poradnikami monitoringu opracowanymi przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, jest w sposób oczywisty nieprawdziwa (albowiem w świetle inwentaryzacji wskaźnikowej krajobraz „leśny” w nadleśnictwie cechuje się różnorodnością zbliżoną do różnorodności naturalnej).

[56]

Zgodnie z zarządzeniem - nadleśniczy projektuje działania ochronne dla przedmiotów ochrony tego wymagających z uwzględnieniem wniosku, o którym mowa w akapicie poprzedzającym, oraz ewentualnego stanowiska Ministra w reakcji na ten wniosek.

Części składowe dokumentacji przyrodniczej

[57]

W zarządzeniu ustalono, że na dokumentację przyrodniczą składają się:

- 1) dokumentacja służąca ustaleniu listy przedmiotów ochrony w ramach danego obszaru Natura 2000;
- 2) projekt listy przedmiotów ochrony w ramach danego obszaru Natura 2000;
- 3) wystąpienie nadleśniczego z zachowaniem drogi służbowej z wnioskiem o poddanie projektowanej listy przedmiotów ochrony nadzorowi prewencyjnemu ze strony Ministra Środowiska,
- 4) ewentualne stanowisko Ministra Środowiska w reakcji na wniosek, o którym mowa w ppkt. 3,
- 5) ostateczna lista przedmiotów ochrony w ramach danego obszaru Natura 2000;
- 6) dokumentacja oceny stanu ochrony przedmiotów ochrony wykonana z zachowanie procedur utrwalonych powyżej na Ryc. 4 – 11;
- 7) ocena naturalności biologicznej wykonana w realizacji inwentaryzacji wskaźnikowej, o której mowa w powyżej w pkt.14;
- 8) ewentualne wystąpienie nadleśniczego z zachowaniem drogi służbowej z wnioskiem o uznanie w ramach nadzoru prewencyjnego dotychczasowej działalności gospodarczej w nadleśnictwie za działalność służącą utrzymaniu należytego stopnia naturalności biologicznej krajobrazu „leśnego” nadleśnictwa;
- 9) ewentualne stanowisko Ministra Środowiska na wniosek, o którym mowa w ppkt. 8;

10) projekt działań ochronnych prowadzonych metodami gospodarki leśnej ustalony przez nadleśniczego dla przedmiotów ochrony w obszarze Natura 2000.

Postępowanie z dokumentacją przyrodniczą

[58]

Zgodnie z zarządzeniem dokumentacja przyrodnicza będzie przekazywana przez nadleśniczego jednostce wykonawstwa urządzeniowego.

[59]

Na jednostce wykonawstwa urządzeniowego będzie spoczywał w świetle zarządzenia obowiązek dokonywania uzgodnień i wykonywania innych działań, koniecznych do tego, aby plan urządzenia lasu stanowił substytut planu zadań ochronnych.

16. Ocena procesu stanowienia tych z obszarów Natura 2000, które na terytorium Polski obejmują (głównie) grunty w zarządzie Lasów Państwowych oraz ocena istniejących planów zadań ochronnych dla tych obszarów

[60]

Wykonanie zarządzenia powinno doprowadzić do retrospektywnej generalnej oceny przez Lasy Państwowe procesu ustanowienia na terytorium Rzeczypospolitej sieci obszarów Natura 2000 (tych mianowicie obszarów, które objęły w przeważającej części grunty będące w zarządzie Lasów Państwowych. Obszary, o których mowa w zdaniu poprzedzającym (na podstawie Aneksu I do niniejszego załącznika) ustali wydział właściwy w DGLP do spraw ochrony przyrody.

[61]

W myśl zarządzenia ww. generalna ocena będzie polegać na sporządzeniu (celem przekazania Ministrowi Środowiska) raportu, zawierającego odpowiedź na następujące dwa pytania:

- 1) czy i które z wyżej wymienionych obszarów Natura 2000 nie spełniają kryteriów, scharakteryzowane w wersecie nr I do niniejszego załącznika,
a także
- 2) czy i w których z wyżej wymienionych obszarów Natura 2000 nie występowały i nie występują siedliska przyrodnicze oraz gatunki i ich siedliska, które miały być lub mogą być przedmiotem ochrony w ramach tych obszarów.

[62]

Zgodnie z zarządzeniem – projekt wyżej wymienionego raportu, na podstawie:

- 1) uzyskanych wyników inwentaryzacji wskaźnikowej,
- 2) wyników inwentaryzacji siedlisk przyrodniczych oraz gatunków i ich siedlisk – wybranych dla próby z wykazu przedmiotów ochrony, związanych z danymi obszarami Natura 2000,
- 3) ankietyzacji nadleśnictw
oraz
- 4) wszelkich innych dostępnych lub możliwych do uzyskania informacji,
w terminie do końca roku 2016 sporządzi wydział, właściwy w DGLP ds. ochrony przyrody.

[63]

W myśl zarządzenia – przedmiotem oceny (w odniesieniu do obszarów Natura 2000, obejmujących głównie grunty, znajdujące się w zarządzie Lasów Państwowych) ma być ponadto proces stanowienia planów zadań ochronnych dla tychże obszarów.

[64]

Pierwszy raport oceniający plany zadań ochronnych będzie sporządzony do końca roku 2016. Kolejne raporty będą sporządzane corocznie.

[65]

Projekty raportów oceniających plany zadań ochronnych będą sporządzane przez wydział właściwy w DGLP ds. ochrony przyrody na podstawie i z wykorzystaniem:

- 1) zatwierdzonych notatek służbowych, o których mowa w wersetach [2] – [8] niniejszego załącznika,
- 2) stwierdzonych niezgodności między faktycznie występującymi siedliskami przyrodniczymi oraz gatunkami naturowymi i ich siedliskami a danymi zawartymi w Standardowych Formularzu Danych o Obszarze Natura 2000, a ewentualnie także na podstawie:
- 3) ewentualnych ewidentnych rozbieżności między planem zadań ochronnych a oceną naturalności biologicznej danego krajobrazu „leśnego”.

ANEKS

do ZAŁĄCZNIKA NR 1

do Zarządzenia nr. 29

Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych

Aneks do załącznika nr 1
do zarządzenia nr 29 DG LP z dn. 14.06.2016 r.

Obszary mające znaczenie dla Wspólnoty

L.p.	Nazwa obszaru	Kod obszaru	Pow. obszaru [ha]
1	Adelina	PLH060084	483,73
2	Aleja Pachnicowa	PLH140054	1,09
3	Aleje Pojezierza Iławskiego	PLH280051	377,25
4	Armeria	PLH120091	7,39
5	Bachus	PLH060056	84,24
6	Bagna Celestynowskie	PLH140022	1 036,97
7	Bagna Izbickie	PLH220001	786,35
8	Bagna Orońskie	PLH140023	921,45
9	Bagno Bruch koło Pyrzowic	PLH240035	38,87
10	Bagno Chlebowo	PLH300016	465,31
11	Bagno i Jezioro Ciemino	PLH320036	787,35
12	Bagno w Korzonku	PLH240029	12,21
13	Baranie Góry	PLH140002	180,63
14	Baranów	PLH300035	12,27
15	Barłóżnia Wolsztyńska	PLH300028	22,02
16	Bednarka	PLH120033	1 291,93
17	Beskid Mały	PLH240023	7 186,16
18	Beskid Śląski	PLH240005	26 405,25
19	Beskid Żywiecki	PLH240006	35 276,05
20	Bezlist koło Gniewowa	PLH220102	19,70
21	Będlewo-Bieczyny	PLH300039	751,98
22	Biała	PLH220016	418,83
23	Biała Góra	PLH120061	12,89
24	Biała Łądecka	PLH020035	73,14
25	Biała Tarnowska	PLH120090	957,46
26	Białe Błota	PLH140038	31,43
27	Białe Błoto	PLH220002	43,42
28	Białka Lelowska	PLH240031	7,23
29	Białogóra	PLH220003	1 132,80
30	Białowodzka Góra nad Dunajcem	PLH120096	67,65
31	Biedrusko	PLH300001	9 938,09
32	Bielawa i Bory Bażynowe	PLH220063	1 341,51
33	Bieńkowo	PLH280009	122,71
34	Bierutów	PLH020065	223,53
35	Bieszczady	PLC180001	111 519,44
36	Błota Klócieńskie	PLH040031	3 899,28
37	Bobolickie Jeziora Lobeliowe	PLH320001	4 759,27
38	Borowa Góra	PLH060070	3,30
39	Borowina	PLH080030	512,22
40	Bory Babimojskie	PLH080063	619,66
41	Bory bagienne i torfowiska Karaska	PLH140046	558,83

42	Bory Bagienne nad Bukową	PLH180048	532,20
43	Bory Chrobotkowe Karaska	PLH140047	1 124,52
44	Bory Chrobotkowe koło Brzózki	PLH080031	891,95
45	Bory Chrobotkowe koło Bytomca	PLH080048	615,29
46	Bory Chrobotkowe Puszczy Noteckiej	PLH080032	2 309,03
47	Bory Niemodlińskie	PLH160005	4 541,34
48	Bór Jodłowy w Goli	PLH020107	11,90
49	Broniszów	PLH080033	629,98
50	Brożek	PLH080051	65,13
51	Bródek	PLH060085	208,72
52	Brzeziczno	PLH060076	97,97
53	Brzeźnicka Węgorza	PLH320002	592,16
54	Buczyna Gałkowska	PLH100016	103,41
55	Buczyna Janinowska	PLH100017	528,96
56	Buczyna Szprotawsko-Piotrowicka	PLH080007	1 423,30
57	Buczyna w Długiej Goślinie	PLH300056	703,49
58	Buczyny Łagowsko-Sulęcińskie	PLH080008	6 771,02
59	Buczyny w Szypowicach i Las Niwiski	PLH240034	256,09
60	Budwity	PLH280010	450,93
61	Bukowy Las Górki	PLH320062	964,60
62	Bunkier w Oliwie	PLH220055	0,13
63	Bystrzyca Jakubowicka	PLH060096	456,18
64	Bystrzyno	PLH320061	893,69
65	Bytnica	PLH080034	33,89
66	Bytowskie Jeziora Lobeliowe	PLH220005	2 490,32
67	Cedron	PLH120060	216,51
68	Chłodnia w Cieszkowie	PLH020001	18,54
69	Chmiel	PLH060001	25,77
70	Chodów - Falniów	PLH120063	7,27
71	Ciechocinek	PLH040019	13,23
72	Cieszyńskie Źródła Tufowe	PLH240001	266,89
73	Cisy w Jasieniu	PLH100018	19,68
74	Cybowa Góra	PLH120049	18,15
75	Cyprianka	PLH040013	109,28
76	Cytadela Grudziądz	PLH040014	222,81
77	Czarna Orawa	PLH120002	183,99
78	Czarne Urwisko koło Lutyni	PLH020033	36,14
79	Czarny Las	PLH060002	19,85
80	Czerna	PLH120034	76,39
81	Czerwona Woda pod Babilonem	PLH220056	821,12
82	Czerwony Bór	PLH200018	5 052,22
83	Dalkowskie Jary	PLH020088	40,10
84	Dąbie	PLH120064	4,01
85	Dąbrowa Grotnicka	PLH100001	101,48
86	Dąbrowa koło Zaklikowa	PLH180019	4,99
87	Dąbrowa Radziejowska	PLH140003	52,20
88	Dąbrowa Świetlista w Pernie	PLH100002	40,06
89	Dąbrowy Ceranowskie	PLH140024	161,79

90	Dąbrowy Gubińskie	PLH080069	1 534,62
91	Dąbrowy Janikowskie	PLH020089	15,59
92	Dąbrowy Kliczkowskie	PLH020090	552,91
93	Dąbrowy Obrzyckie	PLH300003	885,17
94	Dąbrowy Seroczyńskie	PLH140004	552,56
95	Dąbrowy Świetliste koło Redzenia	PLH100019	44,29
96	Dąbrowy w Marianku	PLH100027	72,70
97	Dąbrówka	PLH220088	504,59
98	Debry	PLH060003	179,46
99	Dębniańskie Mokradła	PLH020002	5 233,27
100	Dębnicko-Tyniecki obszar łąkowy	PLH120065	282,86
101	Dębowa Góra	PLH300055	586,82
102	Dębowe Aleje w Gryżynie i Zawiszach	PLH080035	29,71
103	Dębówka nad rzeką Uszewką	PLH120066	844,28
104	Diabelski Staw koło Radomicka	PLH080056	7,31
105	Diabelskie Pustacie	PLH320048	3 232,08
106	Dobromierz	PLH020034	1 514,58
107	Dobromyśl	PLH060033	636,82
108	Dobryń	PLH060004	87,78
109	Dobużek	PLH060039	199,30
110	Dolina Białej Nidy	PLH260013	5 116,84
111	Dolina Białki	PLH120024	716,03
112	Dolina Biebrzy	PLH200008	121 206,23
113	Dolina Bielawy	PLH320053	456,29
114	Dolina Bobrzy	PLH260014	612,69
115	Dolina Bukówki	PLH300046	776,10
116	Dolina Bystrzycy Łomnickiej	PLH020083	951,70
117	Dolina Cybiny	PLH300038	2 424,72
118	Dolina Czarnej	PLH260015	5 780,60
119	Dolina Czarnej Nidy	PLH260016	1 191,51
120	Dolina Debrzynki	PLH300047	920,87
121	Dolina Dolnego Bobru	PLH080068	1 730,05
122	Dolina Dolnego Sanu	PLH180020	10 176,64
123	Dolina Dolnej Baryczy	PLH020084	3 165,81
124	Dolina Dolnej Kwisy	PLH020050	5 972,18
125	Dolina Dolnej Pilicy	PLH140016	31 821,57
126	Dolina Dolnej Tanwi	PLH060097	8 518,01
127	Dolina Drwęcy	PLH280001	12 561,56
128	Dolina Górnej Łeby	PLH220006	2 550,07
129	Dolina Górnej Mierzawy	PLH260017	912,44
130	Dolina Górnej Pilicy	PLH260018	11 193,22
131	Dolina Górnej Rospudy	PLH200022	4 070,69
132	Dolina Górnej Siniochy	PLH060086	596,96
133	Dolina Grabowej	PLH320003	8 255,34
134	Dolina Ilanki	PLH080009	2 232,83
135	Dolina Iny koło Recza	PLH320004	4 471,82
136	Dolina Kakaju	PLH280036	1 427,97
137	Dolina Kamiennej	PLH260019	2 586,45

138	Dolina Kamionki	PLH300031	847,68
139	Dolina Kłodawy	PLH220007	10,51
140	Dolina Krasnej	PLH260001	2 384,10
141	Dolina Krapieli	PLH320005	232,76
142	Dolina Krzyny	PLH060066	202,99
143	Dolina Leniwej Obry	PLH080001	7 137,66
144	Dolina Lubszy	PLH080057	724,52
145	Dolina Łachy	PLH020003	991,24
146	Dolina Łętowni	PLH060040	1 134,99
147	Dolina Łobzonki	PLH300040	5 894,45
148	Dolina Łupawy	PLH220036	5 508,63
149	Dolina Małej Panwi	PLH160008	1 106,27
150	Dolina Miały	PLH300042	514,58
151	Dolina Mierzawy	PLH260020	1 320,15
152	Dolina Mogielnicy	PLH300033	1 161,26
153	Dolina Noteci	PLH300004	50 531,99
154	Dolina Oleśnicy i Potoku Boguszyckiego	PLH020091	1 118,81
155	Dolina Osy	PLH040033	2 183,69
156	Dolina Piławy	PLH320025	2 204,28
157	Dolina Pisy	PLH200023	3 223,21
158	Dolina Pliszki	PLH080011	5 033,85
159	Dolina Płoni i Jezioro Miedwie	PLH320006	20 755,90
160	Dolina Prądnika	PLH120004	2 160,93
161	Dolina Radwi, Chocieli i Chotli	PLH320022	21 861,73
162	Dolina Rawki	PLH100015	2 525,38
163	Dolina Reknicy	PLH220008	66,34
164	Dolina Rurzycy	PLH300017	1 766,04
165	Dolina rzeki Gróbki	PLH120067	999,78
166	Dolina Sanki	PLH120059	22,46
167	Dolina Sieniochy	PLH060025	2 693,09
168	Dolina Skrzy Lewej	PLH140051	129,02
169	Dolina Słupi	PLH220052	6 991,48
170	Dolina Stropnej	PLH220037	963,39
171	Dolina Swędrni	PLH300034	1 290,72
172	Dolina Szczyry	PLH220066	346,98
173	Dolina Szeszupy	PLH200016	1 701,35
174	Dolina Średzkiej Strugi	PLH300057	557,04
175	Dolina Środkowego Świdra	PLH140025	1 475,69
176	Dolina Środkowego Wieprza	PLH060005	1 523,34
177	Dolina Środkowej Pilicy	PLH100008	3 787,43
178	Dolina Środkowej Wietcisy	PLH220009	430,88
179	Dolina Tywy	PLH320050	3 754,86
180	Dolina Warkocza	PLH260021	337,91
181	Dolina Welny	PLH300043	1 446,98
182	Dolina Widawy	PLH020036	2 053,22
183	Dolina Wieprzy i Studnicy	PLH220038	14 349,03
184	Dolina Wierzycy	PLH220094	4 618,33
185	Dolina Wkry	PLH140005	24,00

186	Dolina Wolicy	PLH060058	938,28
187	Dolina Zwoleński	PLH140006	2 379,34
188	Dolinki Jurajskie	PLH120005	886,51
189	Doliny Brdy i Chociny	PLH220058	1 455,76
190	Doliny Brdy i Stążki w Borach Tucholskich	PLH040023	3 948,35
191	Doliny Erozyjne Wysoczyzny Elbląskiej	PLH280029	2 260,45
192	Doliny Łabuńki i Topornicy	PLH060087	2 054,72
193	Dolna Odra	PLH320037	30 458,09
194	Dolna Soła	PLH120083	500,97
195	Dolna Wisła	PLH220033	10 374,19
196	Dolna Wisłoka z Dopływami	PLH180053	453,69
197	Dolny Dunajec	PLH120085	1 293,94
198	Dolny Wieprz	PLH060051	8 182,30
199	Dorzecze Górnego Sanu	PLH180021	1 578,67
200	Dorzecze Parsęty	PLH320007	27 710,43
201	Dorzecze Regi	PLH320049	14 827,82
202	Drewniki	PLH060059	65,49
203	Duży Okoń	PLH220059	21,51
204	Dybowska Dolina Wisły	PLH040011	1 392,02
205	Dziczy Las	PLH320060	1 765,72
206	Dzierzkowice	PLH060079	247,08
207	Dzika Orlica	PLH020061	539,73
208	Dzwonecznik w Kisielanach	PLH140026	45,72
209	Enklawy Puszczy Sandomierskiej	PLH180055	7 952,49
210	Fort Salis Soglio	PLH180008	51,72
211	Forty Modlińskie	PLH140020	157,25
212	Forty Nyskie	PLH160001	55,43
213	Forty w Toruniu	PLH040001	12,91
214	Fortyfikacje w Poznaniu	PLH300005	137,39
215	Galuszki w Chocianowie	PLH020087	29,54
216	Gązwa	PLH280011	499,14
217	Giebułtów	PLH120051	6,38
218	Gierłoż	PLH280002	56,95
219	Glinianki w Lenartowicach	PLH300048	7,45
220	Gliniska	PLH060006	16,59
221	Gogolice-Kosa	PLH320038	1 451,72
222	Golesz	PLH180031	260,85
223	Gole Łąki	PLH140027	49,59
224	Gołobórz	PLH140028	186,53
225	Gościeradów	PLH060007	1 752,64
226	Góra Dębowa koło Mławy	PLH280057	386,60
227	Góra Świętej Anny	PLH160002	5 084,28
228	Góra Wapienna	PLH020095	119,86
229	Górkowski Las	PLH220045	99,30
230	Górny Dunajec	PLH120086	150,24
231	Góry Bardzkie	PLH020062	3 379,67
232	Góry Białskie i Grupa Śnieżnika	PLH020016	19 038,47
233	Góry i Pogórze Kaczawskie	PLH020037	35 005,30

234	Góry Kamienne	PLH020038	24 098,85
235	Góry Opawskie	PLH160007	5 583,29
236	Góry Orlickie	PLH020060	2 798,07
237	Góry Pieprzowe	PLH260022	76,95
238	Góry Stołowe	PLH020004	10 983,57
239	Góry Złote	PLH020096	7 128,90
240	Grabia	PLH100021	1 670,48
241	Grabinka	PLH140044	45,80
242	Graniczny Meander Odry	PLH240013	156,63
243	Grądy Bytyńskie	PLH300051	1 300,65
244	Grądy nad Jeziorami Zduńskim i Szpeęgawskim	PLH220067	236,33
245	Grądy nad Lindą	PLH100022	54,92
246	Grądy w Czarniejewie	PLH300049	1 212,87
247	Grądy w Dolinie Odry	PLH020017	8 756,34
248	Grodeczyn i Homole koło Dusznik	PLH020039	287,87
249	Grzymałów	PLH120053	15,23
250	Guzówka	PLH060071	741,46
251	Guzy	PLH220068	115,23
252	Hopowo	PLH220010	5,44
253	Horodysko	PLH060060	2,89
254	Horodyszcze	PLH060101	25,43
255	Horyniec	PLH180017	11 633,03
256	Hubale	PLH060008	34,40
257	Hubert	PLH240036	33,74
258	Huta Dolna	PLH220089	66,03
259	Irysowy Zagon koło Gromadzynia	PLH020051	37,93
260	Izbicki Przełom Wieprza	PLH060030	1 778,06
261	Jaćmierz	PLH180032	174,45
262	Jadowniki Mokre	PLH120068	704,22
263	Janiewickie Bagno	PLH320008	162,20
264	Jar Rzeki Raduni	PLH220011	85,82
265	Jaroszowiec	PLH120006	584,81
266	Jasiołka	PLH180011	686,73
267	Jata	PLH060108	1 188,34
268	Jeleniewo	PLH200001	5 910,07
269	Jelino	PLH060095	8,37
270	Jelonek Przemkowski	PLH020097	62,64
271	Jelonka	PLH200019	2 479,90
272	Jeziora Brodzkie	PLH080052	829,18
273	Jeziora Choczewskie	PLH220096	1 120,03
274	Jeziora Czaplinskie	PLH320039	31 949,30
275	Jeziora Gościmskie	PLH080036	2 995,77
276	Jeziora Kistowskie	PLH220097	367,45
277	Jeziora Lobeliowe koło Soszycy	PLH220039	132,40
278	Jeziora Szczecineckie	PLH320009	6 479,19
279	Jeziora Uściwierskie	PLH060009	2 065,57
280	Jeziora Wdzydzkie	PLH220034	13 583,75
281	Jeziorka Chośnickie	PLH220012	214,31

282	Jezioro Bobięcińskie	PLH320040	3 383,26
283	Jezioro Bukowo	PLH320041	3 263,03
284	Jezioro Długie	PLH280030	642,91
285	Jezioro Dobropolskie	PLH320070	397,87
286	Jezioro Dymno	PLH220069	114,67
287	Jezioro Gopło	PLH040007	13 459,42
288	Jezioro Janiszowice	PLH080053	206,07
289	Jezioro Kaliszzańskie	PLH300044	719,08
290	Jezioro Karaś	PLH280003	814,84
291	Jezioro Kopań	PLH320059	1 166,48
292	Jezioro Kozie	PLH320010	179,36
293	Jezioro Krasne	PLH220035	95,61
294	Jezioro Krąg	PLH220070	424,40
295	Jezioro Księżę w Lipuszu	PLH220104	15,38
296	Jezioro Kubek	PLH300006	1 048,78
297	Jezioro Lubie i Dolina Drawy	PLH320023	15 046,70
298	Jezioro Mnich	PLH300029	46,00
299	Jezioro Piasek	PLH220013	54,83
300	Jezioro Stolsko	PLH320063	139,68
301	Jezioro Śmiadowo	PLH320042	213,43
302	Jezioro Wicko i Modelskie Wydmy	PLH320068	2 469,94
303	Jezioro Wielki Bytyń	PLH320011	2 011,15
304	Jezioro Woszczelskie	PLH280034	313,67
305	Jezioro Wukśniki	PLH280038	326,17
306	Jodłowice	PLH020106	9,37
307	Jodły Ostrzeszowskie	PLH300059	8,58
308	Jonkowo-Warkaly	PLH280039	226,53
309	Józefów - Wola Dębowiecka	PLH180033	60,51
310	Kaczmarowe Doły	PLH120062	12,62
311	Kalina Mała	PLH120054	25,64
312	Kalina-Lisiniec	PLH120007	5,68
313	Kamień	PLH060067	97,98
314	Kamień Śląski	PLH160003	832,40
315	Kamionki	PLH020005	71,96
316	Kampinoska Dolina Wisły	PLH140029	20 659,11
317	Kantor Stary	PLH140007	97,01
318	Kargowskie Zakola Odry	PLH080012	3 070,28
319	Karkonosze	PLH020006	18 204,91
320	Karsibórz Świdwiński	PLH320043	587,99
321	Karszówek	PLH020098	486,26
322	Karwickie Źródlika	PLH220071	371,78
323	Kaszubskie Klify	PLH220072	227,61
324	Kaszuny	PLH280040	263,96
325	Kazimierówka	PLH060088	165,45
326	Kąty	PLH060010	23,98
327	Kemy Rymańskie	PLH320012	2 644,84
328	Kępie na Wyżynie Miechowskiej	PLH120070	54,17
329	Kielczyn	PLH020099	2,75

330	Kiszewo	PLH300037	2 301,11
331	Klify i Rify Kamienne Orłowa	PLH220105	335,68
332	Klify Poddębskie	PLH220100	594,44
333	Klonówka	PLH180022	136,75
334	Kołacznia	PLH180006	0,10
335	Koło Grobli	PLH120008	599,63
336	Komaszyce	PLH060063	127,82
337	Komorów	PLH120055	4,91
338	Kopalnie w Złotym Stoku	PLH020007	170,05
339	Kopanki	PLH300008	0,53
340	Kornelówka	PLH060091	28,58
341	Kościół w Dydni	PLH180034	198,01
342	Kościół w Górkach Wielkich	PLH240008	0,39
343	Kościół w Konradowie	PLH020008	0,41
344	Kościół w Nowosielcach	PLH180035	0,28
345	Kościół w Radziechowach	PLH240007	0,06
346	Kościół w Równem	PLH180036	1,36
347	Kościół w Skalniku	PLH180037	350,62
348	Kościół w Śliwicach	PLH040034	0,11
349	Kościół w Węglówce	PLH120046	88,56
350	Kozioróg w Czernej	PLH020100	142,77
351	Kras Staszowski	PLH260023	1 743,48
352	Krogulec	PLH140008	113,11
353	Krośnieńska Dolina Odry	PLH080028	19 202,47
354	Krowie Bagno	PLH060011	535,24
355	Krynica	PLH120039	163,80
356	Krzemionki Opatowskie	PLH260024	691,12
357	Krzyszowice	PLH120044	39,83
358	Krzewiny	PLH040022	498,98
359	Kumaki Dobrej	PLH020078	2 094,03
360	Kumów Majoracki	PLH060072	137,19
361	Kurze Grzędy	PLH220014	1 586,59
362	Kwiatówka	PLH120056	46,96
363	Ladzin	PLH180038	50,14
364	Las Baniewicki	PLH320064	611,54
365	Las Bielański	PLH140041	129,84
366	Las Dębowiec	PLH100023	47,04
367	Las Hrabeński	PLH180039	125,60
368	Las Jana III Sobieskiego	PLH140031	115,15
369	Las koło Tworkowa	PLH240040	115,08
370	Las nad Braciejową	PLH180023	1 440,17
371	Las Natoliński	PLH140042	103,73
372	Las Niegłowicki	PLH180040	30,76
373	Las Orłowski	PLH060061	367,25
374	Las Pileczycki	PLH020069	119,56
375	Las Wolność	PLH220060	335,29
376	Las Żaliński	PLH060102	784,08
377	Las Żarski	PLH080070	1 245,13

378	Lasy Barucickie	PLH160009	4 394,49
379	Lasy Bierzwnickie	PLH320044	8 792,30
380	Lasy Cisowsko-Orłowińskie	PLH260040	10 406,87
381	Lasy Dobrosułowskie	PLH080037	11 192,86
382	Lasy Dohobyczowskie	PLH060103	472,88
383	Lasy Gorzkowickie	PLH100020	61,53
384	Lasy Grędzińskie	PLH020081	3 087,53
385	Lasy Leżajskie	PLH180047	2 656,40
386	Lasy Mirczańskie	PLH060104	153,04
387	Lasy Rekowski	PLH220098	2 288,54
388	Lasy Sieniawskie	PLH180054	18 015,42
389	Lasy Skarżyskie	PLH260011	2 383,50
390	Lasy Smardzewickie	PLH100024	286,52
391	Lasy Sobiborskie	PLH060043	9 709,35
392	Lasy Spalskie	PLH100003	2 016,40
393	Lasy Suchedniowskie	PLH260010	19 120,89
394	Lasy Żerkowsko-Czeszewskie	PLH300053	7 158,23
395	Lemańskie Jodły	PLH240045	151,30
396	Leniec nad Wierzycą	PLH220073	24,96
397	Leniec w Barbarce	PLH040043	4,11
398	Leniec w Chorągiewce	PLH040044	12,09
399	Leśne Stawki koło Goszcza	PLH020101	111,92
400	Lipickie Mokradła	PLH100025	369,51
401	Lipienniki w Dąbrowie Górniczej	PLH240037	296,50
402	Lipówka	PLH120010	25,39
403	Lisi Kąt	PLH040026	1 061,33
404	Liwocz	PLH180046	327,66
405	Lubiaszów w Puszczy Pilickiej	PLH100026	202,81
406	Lubieszyn	PLH220074	671,41
407	Lubogoszcz	PLH120081	16,73
408	Luboń Wielki	PLH120043	33,63
409	Lubski Łęg Śnieżycowy	PLH080065	64,98
410	Ludów Śląski	PLH020073	82,14
411	Łabowa	PLH120036	3 251,19
412	Łabunie	PLH060080	311,41
413	Łąka w Bęczkowicach	PLH100004	191,18
414	Łąki Ciebłowickie	PLH100035	475,34
415	Łąki Dąbrowskie	PLH240041	384,84
416	Łąki Gór i Pogorza Izerskiego	PLH020102	6 433,41
417	Łąki Kazuńskie	PLH140048	340,02
418	Łąki koło Kasiny Wielkiej	PLH120082	24,36
419	Łąki nad Młynówką	PLH180041	51,02
420	Łąki nad Szyszłą	PLH060042	981,05
421	Łąki nad Wojkówką	PLH180051	9,62
422	Łąki Nowohuckie	PLH120069	59,75
423	Łąki Ostrówieckie	PLH140050	954,58
424	Łąki Soleckie	PLH140055	222,06
425	Łąki Trzęślicowe w Foluszu	PLH040027	2 130,84

426	Łąki w Jaworznie	PLH240042	36,45
427	Łąki w Komborni	PLH180042	13,14
428	Łąki w okolicach Chrzastowic	PLH160010	795,02
429	Łąki w okolicach Karłowic nad Stobrawą	PLH160012	933,45
430	Łąki w okolicach Kluczborka nad Stobrawą	PLH160013	356,65
431	Łąki w Sławkowie	PLH240043	50,97
432	Łąki Żukowskie	PLH140053	173,36
433	Łebskie Bagna	PLH220040	211,47
434	Łęg Zdziechowicki	PLH160011	619,90
435	Łęgi Czarnej Strugi	PLH140009	38,78
436	Łęgi koło Chałupek	PLH020104	127,21
437	Łęgi koło Wymiarek	PLH080059	159,16
438	Łęgi nad Bystrzycą	PLH020103	2 084,43
439	Łęgi nad Nysą Łużycką	PLH080038	449,91
440	Łęgi Odrzańskie	PLH020018	20 223,04
441	Łęgi Ślubickie	PLH080013	825,10
442	Łęgi w lasach nad Liswartą	PLH240027	234,68
443	Łękawica	PLH140030	1 468,86
444	Łopiennik	PLH060081	157,71
445	Łososina	PLH120087	345,39
446	Łukawiec	PLH180024	2 270,18
447	Łysa Góra	PLH180015	2 743,79
448	Łysogóry	PLH260002	8 081,27
449	Małe Pieniny	PLH120025	1 875,94
450	Małomickie Łęgi	PLH080046	992,97
451	Mamerki	PLH280004	162,09
452	Masyw Chełmca	PLH020057	1 432,45
453	Masyw Ślęży	PLH020040	5 059,25
454	Maśluchy	PLH060105	91,57
455	Mazurska Ostoja Żółwia Baranowo	PLH280055	4 305,10
456	Mazurskie Bagna	PLH280054	1 569,32
457	Mechowiska Sulęczyńskie	PLH220017	45,58
458	Mechowiska Żęblewskie	PLH220075	107,86
459	Mechowisko Manowo	PLH320057	55,47
460	Mętne	PLH220061	523,71
461	Miasteczkie Jeziora Lobeliowe	PLH220041	1 372,46
462	Michałowiec	PLH120011	20,35
463	Mierkowskie Wydmy	PLH080039	609,78
464	Mierzeja Sarbska	PLH220018	1 882,90
465	Mieszkowicka Dąbrowa	PLH320051	26,39
466	Mikołajki Pomorskie	PLH220076	132,44
467	Minokąt	PLH060089	177,92
468	Miroslawiec	PLH320045	6 566,62
469	Młosino-Lubnia	PLH220077	2 469,49
470	Moczary	PLH180026	1 181,79
471	Modraszki koło Opczki	PLH020094	31,41
472	Mokradła Kolneńskie i Kurpiowskie	PLH200020	1 446,57
473	Mopkowy tunel koło Krzystkowic	PLH080024	48,05

474	Mrowle Łąki	PLH180043	294,08
475	Mszar Płociczno	PLH040035	181,81
476	Murawy Gorzowskie	PLH080058	79,85
477	Murawy koło Pasłęka	PLH280031	642,70
478	Murawy na Pojezierzu Elckim	PLH280041	77,22
479	Murawy na Poligonie Orzysz	PLH280056	1 298,35
480	Murawy w Haćkach	PLH200015	157,34
481	Muszkowicki Las Bukowy	PLH020068	206,36
482	Myszynieckie Bory Sasankowe	PLH140049	1 936,98
483	Na Policy	PLH120012	765,75
484	Nad Husowem	PLH180025	3 347,70
485	Narwiańskie Bagna	PLH200002	6 823,05
486	Nawojowa	PLH120035	1 993,97
487	Niebieskie Źródła	PLH100005	25,24
488	Niecka Skaliska	PLH280049	11 385,70
489	Niedzica	PLH120045	25,75
490	Niedzieliska	PLH060044	17,86
491	Niedzieliski Las	PLH060092	267,24
492	Niedźwiedzie Wielkie	PLH280050	89,14
493	Nieszawska Dolina Wisły	PLH040012	3 891,72
494	Nietoperek	PLH080003	7 377,37
495	Nowa Brda	PLH220078	10 020,88
496	Nowa Sikorska Huta	PLH220090	174,71
497	Nowogrodzkie Przygielkowisko	PLH080054	31,46
498	Nowosiółki (Julianów)	PLH060064	33,48
499	Nowosolska Dolina Odry	PLH080014	6 040,33
500	Nowy Wiśnicz	PLH120048	325,68
501	Obuwik w Uroczysku Świdów	PLH060106	36,55
502	Ochotnica	PLH120050	0,16
503	Olszanka	PLH060012	10,97
504	Olszyny Rumockie	PLH140010	149,66
505	Opalińskie Buczyny	PLH220099	355,67
506	Opalonki	PLH120071	2,40
507	Opole Lubelskie	PLH060054	2 724,43
508	Opolska Dolina Nysy Kłodzkiej	PLH160014	1 439,64
509	Orle	PLH220019	269,92
510	Ostoja Augustowska	PLH200005	107 068,74
511	Ostoja Babiogórska	PLH120001	3 350,43
512	Ostoja Bagno Całowanie	PLH140001	3 447,51
513	Ostoja Barcińsko-Gąsawska	PLH040028	3 456,41
514	Ostoja Barcza	PLH260025	1 523,48
515	Ostoja Barlinecka	PLH080071	26 596,41
516	Ostoja Borecka	PLH280016	25 340,14
517	Ostoja Borzyszkowska	PLH220079	6 454,19
518	Ostoja Brodnicka	PLH040036	4 176,86
519	Ostoja Brzeźnicka	PLH260026	811,79
520	Ostoja Czarnorzecka	PLH180027	1 946,60
521	Ostoja Drużno	PLH280028	3 088,79

522	Ostoja Dylewskie Wzgórza	PLH280043	3 430,62
523	Ostoja Gaj	PLH260027	466,64
524	Ostoja Golczewska	PLH320052	845,13
525	Ostoja Goleniowska	PLH320013	8 418,97
526	Ostoja Gorczańska	PLH120018	17 997,89
527	Ostoja Góry Słonne	PLH180013	46 071,46
528	Ostoja Itawska	PLH280053	21 029,35
529	Ostoja Jaślińska	PLH180014	29 252,10
530	Ostoja Jeleniowska	PLH260028	3 589,24
531	Ostoja Knyszyńska	PLH200006	136 084,43
532	Ostoja koło Promna	PLH300030	1 399,01
533	Ostoja Kozubowska	PLH260029	4 256,77
534	Ostoja Kroczycka	PLH240032	1 391,16
535	Ostoja Lidzbarska	PLH280012	8 866,93
536	Ostoja Magurska	PLH180001	20 104,73
537	Ostoja Masłowiczki	PLH220062	1 679,99
538	Ostoja Międzychodzko-Sierakowska	PLH300032	7 591,08
539	Ostoja na Zatoce Pomorskiej	PLH990002	243 058,55
540	Ostoja nad Baryczą	PLH020041	82 026,38
541	Ostoja nad Bobrem	PLH020054	15 372,98
542	Ostoja nad Oświnem	PLH280044	3 356,70
543	Ostoja Nadbużańska	PLH140011	46 036,74
544	Ostoja Nadliwiecka	PLH140032	13 622,72
545	Ostoja Nadwarciańska	PLH300009	26 653,07
546	Ostoja Napiwodzko-Ramucka	PLH280052	32 612,78
547	Ostoja Narwiańska	PLH200024	18 604,96
548	Ostoja Nidziańska	PLH260003	26 515,64
549	Ostoja Nietoperzy Gór Sowich	PLH020071	21 324,86
550	Ostoja Nowodworska	PLH140043	51,06
551	Ostoja Olsztyńsko-Mirowska	PLH240015	2 210,88
552	Ostoja Parczewska	PLH060107	3 591,53
553	Ostoja Piłska	PLH300045	3 068,62
554	Ostoja Piska	PLH280048	57 826,61
555	Ostoja Poleska	PLH060013	10 159,15
556	Ostoja Pomorzany	PLH260030	906,00
557	Ostoja Popradzka	PLH120019	57 930,98
558	Ostoja Północnomazurska	PLH280045	14 573,01
559	Ostoja Przedborska	PLH260004	11 605,21
560	Ostoja Przemęcka	PLH300041	4 396,48
561	Ostoja Przemyska	PLH180012	39 656,77
562	Ostoja Radomno	PLH280035	929,37
563	Ostoja Sieradowicka	PLH260031	7 847,37
564	Ostoja Sławniowicko-Burgrabicka	PLH160004	771,56
565	Ostoja Słowińska	PLH220023	32 955,30
566	Ostoja Sobkowsko-Korytnicka	PLH260032	2 204,05
567	Ostoja Stawiany	PLH260033	1 194,49
568	Ostoja Suwalska	PLH200003	6 349,51
569	Ostoja Szaniecko-Solecka	PLH260034	8 072,86

570	Ostoja Środkowojurajska	PLH240009	5 767,55
571	Ostoja w Dolinie Górnego Nurca	PLH200021	5 524,05
572	Ostoja w Dolinie Górnej Narwi	PLH200010	19 090,18
573	Ostoja w Paśmie Brzanki	PLH120047	788,90
574	Ostoja w Ujściu Wisły	PLH220044	883,51
575	Ostoja Welska	PLH280014	3 384,37
576	Ostoja Weltyńska	PLH320069	1 470,92
577	Ostoja Wielkopolska	PLH300010	8 427,12
578	Ostoja Wierzejska	PLH260035	224,64
579	Ostoja Wigierska	PLH200004	16 072,11
580	Ostoja Zapceńska	PLH220057	3 804,86
581	Ostoja Zgierzyniecka	PLH300007	574,87
582	Ostoja Złotopotocka	PLH240020	2 748,06
583	Ostoja Żyznów	PLH260036	4 480,03
584	Ostoje Nietoperzy Beskidu Wyspowego	PLH120052	5 706,13
585	Ostoje Nietoperzy okolic Bukowca	PLH120020	586,33
586	Ostoje Nietoperzy Powiatu Gorlickiego	PLH120094	2 824,56
587	Ostrzyca Proboszczowicka	PLH020042	74,03
588	Osuwiska w Lipowicy	PLH180044	13,51
589	Otyń	PLH080040	0,11
590	Pakosław	PLH140015	668,63
591	Panieńskie Skały	PLH020009	1,06
592	Pasmo Krowiarki	PLH020019	5 423,19
593	Pastwiska nad Huczwą	PLH060014	149,51
594	Patria nad Odrzechową	PLH180028	572,89
595	Pawłów	PLH060065	870,95
596	Pątnów Legnicki	PLH020052	837,78
597	Pelcznica	PLH220020	253,06
598	Piaśnickie Łąki	PLH220021	1 084,99
599	Piekielna Dolina koło Polanicy	PLH020010	142,52
600	Pieniny	PLC120002	2 336,43
601	Pieńska Dolina Nysy Łużyckiej	PLH020086	2 353,39
602	Pierściec	PLH240022	1 702,07
603	Piotrowo	PLH220091	483,03
604	Pleszczotka	PLH120092	4,92
605	Płaskowyż Nałęczowski	PLH060015	1 080,69
606	Pływające wyspy pod Rekowem	PLH220022	107,94
607	Poczesna koło Częstochowy	PLH240030	39,17
608	Podeblocie	PLH140033	1 275,78
609	Podkowce w Szczawnicy	PLH120037	569,15
610	Podpakule	PLH060048	10,69
611	Podziemia Tarnogórsko-Bytomskie	PLH240003	3 490,80
612	Pojezierze Gnieźnieńskie	PLH300026	15 922,12
613	Pojezierze Ińskie	PLH320067	10 229,90
614	Pojezierze Myśliborskie	PLH320014	4 406,84
615	Pojezierze Sejneńskie	PLH200007	13 630,94
616	Polana Biały Potok	PLH120026	53,42
617	Polany Puszczy Bolimowskiej	PLH100028	132,28

618	Poleska Dolina Bugu	PLH060032	8 173,24
619	Police - kanały	PLH320015	100,25
620	Polichna	PLH060078	368,40
621	Poligon Rembertów	PLH140034	241,93
622	Poligon w Okonku	PLH300021	2 180,21
623	Pomlewo	PLH220092	177,41
624	Popówka	PLH060016	55,70
625	Poradów	PLH120072	11,30
626	Posadów	PLH060073	3,15
627	Pradolina Bzury-Neru	PLH100006	21 886,17
628	Prokowo	PLH220080	885,64
629	Przełom Lubrzanki	PLH260037	272,62
630	Przełom Nysy Kłodzkiej koło Morzyszowa	PLH020043	330,66
631	Przełom Warty koło Mstowa	PLH240026	100,64
632	Przełom Wisły w Małopolsce	PLH060045	15 116,37
633	Przełomowa Dolina Nysy Łużyckiej	PLH020066	1 661,73
634	Przełomowa Dolina Rzeki Wel	PLH280015	1 259,68
635	Przełomy Pełcznicy pod Książem	PLH020020	240,28
636	Przeplatki nad Bystrzycą	PLH020055	843,69
637	Przygielkowska Koło Gozdnicy	PLH080055	1 767,70
638	Przyłęk nad Białą Głucholaską	PLH160016	166,00
639	Przymorskie Błota	PLH220024	1 688,87
640	Przywidz	PLH220025	953,12
641	Pstroszyce	PLH120073	19,44
642	Puławy	PLH060055	1 156,97
643	Pustynia Błędowska	PLH120014	1 963,90
644	Puszcza Białowieska	PLC200004	63 147,58
645	Puszcza Bieniszewska	PLH300011	953,96
646	Puszcza Kampinoska	PLC140001	37 640,49
647	Puszcza Kozienicka	PLH140035	28 230,37
648	Puszcza Rominecka	PLH280005	14 754,34
649	Putnowice	PLH060074	50,57
650	Raba z Mszanką	PLH120093	249,27
651	Rogalińska Dolina Warty	PLH300012	14 753,62
652	Rogoźnica	PLH140036	153,23
653	Rogów	PLH060062	12,00
654	Roztocze Środkowe	PLH060017	8 472,80
655	Rozumicki Las	PLH160018	96,58
656	Równina Szubińsko-Labiszyńska	PLH040029	2 825,85
657	Rudawy Janowickie	PLH020011	6 635,04
658	Rudniańskie Modraszki - Kajasówka	PLH120077	447,24
659	Rudno	PLH120058	72,37
660	Rymanów	PLH180016	5 240,99
661	Rynna Dłużnicy	PLH220081	353,43
662	Rynna Gryżyny	PLH080067	1 336,84
663	Rynna Jezior Obrzańskich	PLH080002	15 305,73
664	Rynna Jezior Rzepińskich	PLH080049	293,93
665	Rynna Jezior Torzyskich	PLH080073	306,13

666	Rzeka Pastęka	PLH280006	8 418,46
667	Rzeka San	PLH180007	1 374,76
668	Sandr Brdy	PLH220026	7 492,59
669	Sandr Wdy	PLH040017	6 320,75
670	Sanisko w Bykowcach	PLH180045	79,77
671	Sasanki w Kolimagach	PLH200025	2,54
672	Sawin	PLH060068	7,17
673	Schrony Brzeskiego Rejonu Umocnionego	PLH200014	117,07
674	Serniawy	PLH060057	38,03
675	Siennica Różana	PLH060090	133,73
676	Sieraków	PLH300013	1,05
677	Sikórz	PLH140012	204,54
678	Silne Błota	PLH100032	67,37
679	Skalki Stoleckie	PLH020012	6,31
680	Skawiński obszar łąkowy	PLH120079	44,13
681	Skoroszowskie Łąki	PLH020093	1 359,69
682	Skroda	PLH080064	378,62
683	Skwierzyna	PLH080041	0,25
684	Sławice Duchowne	PLH120074	4,41
685	Ślone Łąki w Dolinie Zgłowiączki	PLH040037	151,91
686	Ślone Łąki w Pelczyskach	PLH100029	34,97
687	Słowińskie Błoto	PLH320016	192,61
688	Solecka Dolina Wisły	PLH040003	7 030,08
689	Solniska Szubińskie	PLH040030	361,88
690	Sporysz	PLH220064	481,08
691	Staniszewskie Błoto	PLH220027	917,17
692	Stara Dąbrowa w Korytach	PLH080042	1 630,39
693	Starodub w Pełkiniach	PLH180050	574,82
694	Stary Bukowiec	PLH220082	308,39
695	Stary Zagaj	PLH040038	307,47
696	Stawiska	PLH240024	6,63
697	Stawska Góra	PLH060018	4,98
698	Stawy Karpnickie	PLH020075	211,34
699	Stawy Kiszzkowskie	PLH300050	477,49
700	Stawy Łęczczok	PLH240010	586,10
701	Stawy Sobieszowskie	PLH020044	239,58
702	Stawy w Borowej	PLH020045	188,73
703	Stawy w Żabieńcu	PLH140039	105,28
704	Sterczów-Ścianka	PLH120015	10,96
705	Struga Białośliwka	PLH300054	251,68
706	Strzaliny koło Tuczna	PLH320021	17,27
707	Strzebla Błotna w Zielonce	PLH140040	2,20
708	Studzienickie Torfowiska	PLH220028	175,27
709	Suchy Młyn	PLH240016	524,27
710	Sulechów	PLH080043	0,13
711	Suśle Wzgórza	PLH060019	27,23
712	Swajnie	PLH280046	1 186,51
713	Szachownica	PLH240004	13,14

714	Szczecyn	PLH060083	932,52
715	Szczodrowo	PLH220101	223,56
716	Szczypiorniak i Kowaliki	PLH100033	28,54
717	Sztolnia w Młotach	PLH020070	12,42
718	Sztolnie w Leśnej	PLH020013	30,22
719	Sztolnie w Senderkach	PLH060020	80,60
720	Szumskie Pole	PLH220087	571,93
721	Szumirad	PLH160020	99,10
722	Szumleś	PLH220086	976,47
723	Środkowy Dunajec z dopływami	PLH120088	755,83
724	Świdnik	PLH060021	122,83
725	Świeciechów	PLH060082	130,09
726	Świetliste dąbrowy i grądy w Jablonnej	PLH140045	1 816,03
727	Święte Ługi	PLH100036	151,23
728	Święty Roch	PLH060022	202,36
729	Tarnawka	PLH120089	139,95
730	Tarnobrzaska Dolina Wisły	PLH180049	4 059,69
731	Tarnoszyn	PLH060100	368,09
732	Tatry	PLC120001	21 017,80
733	Teklusia	PLH160017	316,48
734	Terespol	PLH060053	24,93
735	Torfowiska Chełmskie	PLH060023	2 124,17
736	Torfowiska Czernik	PLH140037	53,80
737	Torfowiska Gór Izerskich	PLH020047	4 764,96
738	Torfowiska Gór Sudawskich	PLH200017	98,51
739	Torfowiska nad Prosną	PLH100037	95,55
740	Torfowiska Orawsko-Nowotarskie	PLH120016	8 255,62
741	Torfowiska Sułowskie	PLH080029	44,32
742	Torfowiska źródłiskowe koło Łabędnika	PLH280047	26,95
743	Torfowiska Żytno - Ewina	PLH100030	45,33
744	Torfowisko Chłopiny	PLH080004	498,49
745	Torfowisko Linie	PLH040020	5,27
746	Torfowisko Mieleńskie	PLH040018	146,06
747	Torfowisko Młodno	PLH080005	239,36
748	Torfowisko Pobłockie	PLH220042	111,63
749	Torfowisko pod Zieleńcem	PLH020014	225,83
750	Torfowisko Poradz	PLH320065	567,53
751	Torfowisko przy Dolinie Kocinki	PLH240025	5,64
752	Torfowisko Reptowo	PLH320056	605,55
753	Torfowisko Rzezińskie	PLH300019	236,36
754	Torfowisko Sobowice	PLH060024	175,42
755	Torfowisko Sosnowiec-Bory	PLH240038	2,01
756	Torfowisko Trzebielino	PLH220085	99,87
757	Torfowisko Wielkie Błoto	PLH120080	347,89
758	Torfowisko Zocie	PLH280037	65,78
759	Trzciana	PLH180018	2 285,53
760	Trzezińskie Mokradła	PLH020105	75,29
761	Trzebiatowsko-Kołobrzeczki Pas Nadmorski	PLH320017	17 468,79

762	Trzy Młyny	PLH220029	765,88
763	Twierdza Wisłoujście	PLH220030	16,17
764	Tylmanowa	PLH120095	0,26
765	Ujście Ilanki	PLH080015	1 958,74
766	Ujście Noteci	PLH080006	3 994,54
767	Ujście Odry i Zalew Szczeciński	PLH320018	52 611,99
768	Ujście Warty	PLC080001	33 297,37
769	Uniejów Parcele	PLH120075	3,70
770	Uroczyska Borów Dolnośląskich	PLH020072	8 067,76
771	Uroczyska Borów Zasięckich	PLH080060	4 375,36
772	Uroczyska Kujawskie	PLH300052	1 018,16
773	Uroczyska Lasów Adamowskich	PLH060094	1 100,77
774	Uroczyska Lasów Janowskich	PLH060031	34 544,25
775	Uroczyska Lasów Starachowickich	PLH260038	2 349,18
776	Uroczyska Lasów Strzeleckich	PLH060099	3 598,64
777	Uroczyska Łąckie	PLH140021	1 620,44
778	Uroczyska Płyty Krotoszyńskiej	PLH300002	34 225,20
779	Uroczyska Pojezierza Kaszubskiego	PLH220095	3 922,30
780	Uroczyska Puszczy Drawskiej	PLH320046	74 416,30
781	Uroczyska Puszczy Solskiej	PLH060034	34 671,49
782	Uroczyska Puszczy Zielonki	PLH300058	1 238,35
783	Uroczyska Roztocza Wschodniego	PLH060093	5 809,99
784	Uroczyska w Lasach Stepnickich	PLH320033	2 749,74
785	Uroczysko Łopień	PLH120078	44,63
786	Uroczysko Markowo	PLH280032	1 453,64
787	Uroczysko Pięty	PLH260012	753,36
788	Waćmierz	PLH220031	388,27
789	Wałaszczuki w Częstochowie	PLH240028	23,46
790	Wały	PLH120017	9,25
791	Warmińskie Buczyny	PLH280033	1 525,85
792	Warnie Bagno	PLH320047	1 012,00
793	Wejherowo	PLH220084	0,16
794	Wiązogóra	PLH320066	489,50
795	Widnica	PLH120076	7,86
796	Widowo	PLH220054	99,14
797	Wielki Klincz	PLH220083	288,23
798	Wielkopole - Jodły pod Czartorią	PLH100031	41,91
799	Wierzchowiska	PLH060069	4,15
800	Wilcze Błota	PLH220093	8,98
801	Wilki nad Nysą	PLH080044	12 226,92
802	Wisłok Środkowy z Dopływami	PLH180030	1 064,64
803	Wisłoka z dopływami	PLH180052	2 651,03
804	Wiśliska	PLH120084	48,68
805	Włocławska Dolina Wisły	PLH040039	4 763,76
806	Wodny Dół	PLH060026	188,35
807	Wola Cyrusowa	PLH100034	92,35
808	Wolin i Uznam	PLH320019	30 791,95
809	Wrzosowiska Świętoszowsko-Ląszowskie	PLH020063	10 141,62

810	Wrzosowisko Przemkowskie	PLH020015	6 663,70
811	Wrzosowisko w Orzechowie	PLH060098	18,84
812	Wydmy Kotliny Toruńskiej	PLH040041	5 289,91
813	Wydmy Lucynowsko-Mostowieckie	PLH140013	300,48
814	Wygon Grabowiecki	PLH060027	8,37
815	Wzgórza Bukowe	PLH320020	12 011,05
816	Wzgórza Chęcińsko-Kieleckie	PLH260041	8 616,46
817	Wzgórza Kiełczyńskie	PLH020021	403,64
818	Wzgórza Krzymowskie	PLH320054	1 179,31
819	Wzgórza Kunowskie	PLH260039	1 868,67
820	Wzgórza Moryńskie	PLH320055	588,00
821	Wzgórza Niemczańskie	PLH020082	3 237,16
822	Wzgórza Strzebińskie	PLH020074	3 836,16
823	Wzgórza Warzęgowskie	PLH020079	660,92
824	Zachodnie Pojezierze Krzywińskie	PLH300014	5 494,83
825	Zachodniokurpiowskie Bory Sasankowe	PLH140052	2 214,06
826	Zachodniowołyńska Dolina Bugu	PLH060035	1 556,11
827	Zagórzyckie Łąki	PLH020053	359,79
828	Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana	PLH280007	40 862,31
829	Załęczański Łuk Warty	PLH100007	9 317,24
830	Zamek Świecie	PLH040025	17,48
831	Zamorze Pniewskie	PLH300036	305,34
832	Zarośle	PLH060028	391,83
833	Zatoka Pucka i Półwysep Helski	PLH220032	26 566,43
834	Zbiornik Goczalkowicki - Ujście Wisły i Bajerki	PLH240039	1 650,26
835	Zbocza Płutowskie	PLH040040	1 002,42
836	Zielenina	PLH220065	643,83
837	Zimna Woda	PLH080062	86,33
838	Źródlika koło Zimnej Wody	PLH020092	156,01
839	Źródlika Wisłoki	PLH120057	181,84
840	Źródlika Wzgórz Sokólskich	PLH200026	49,11
841	Źródła Pijawnika	PLH020076	157,39
842	Źródła Rajecznicy	PLH240033	194,27
843	Żerkowice-Skała	PLH020077	84,85
844	Żmudź	PLH060075	44,13
845	Żurawce	PLH060029	35,76
846	Żurawie Bagno Sławskie	PLH080047	41,70
847	Żwirownie w Starej Olesznej	PLH020049	41,80
848	Żywocickie Łęgi	PLH160019	101,72
		Pole powierzchni (ha)	3 770 949,38
		Pole powierzchni (km ²)	37 709,49
		Pole powierzchni Polski (km ²)	312 679,00
		specjalne obszary ochrony siedlisk w % pola powierzchni Polski	11,2

Obszary specjalnej ochrony ptaków

L.p.	Nazwa obszaru	Kod obszaru	Pow. obszaru [ha]
1	Babia Góra	PLB120011	4 915,65
2	Bagienna Dolina Drwęcy	PLB040002	3 366,06
3	Bagienna Dolina Narwi	PLB200001	23 471,09
4	Bagna Nietlickie	PLB280001	4 080,76
5	Bagna Rozwarowskie	PLB320001	4 249,65
6	Bagno Bubnów	PLB060001	2 187,60
7	Bagno Całowanie	PLB140011	4 214,92
8	Bagno Pulwy	PLB140015	4 112,40
9	Bagno Wizna	PLB200005	14 470,97
10	Beskid Niski	PLB180002	151 966,63
11	Beskid Żywiecki	PLB240002	34 988,82
12	Bielawskie Błota	PLB220010	1 101,29
13	Bieszczady	PLC180001	111 519,46
14	Błota Rakutowskie	PLB040001	4 437,93
15	Bory Dolnośląskie	PLB020005	172 093,39
16	Bory Tucholskie	PLB220009	322 535,87
17	Chelmskie Torfowiska Węglanowe	PLB060002	4 309,42
18	Dąbrowy Krotoszyńskie	PLB300007	34 245,28
19	Delta Świny	PLB320002	11 008,45
20	Dolina Baryczy	PLB020001	55 516,83
21	Dolina Dolnego Bugu	PLB140001	74 309,93
22	Dolina Dolnej Narwi	PLB140014	26 527,92
23	Dolina Dolnej Noteci	PLB080002	24 943,56
24	Dolina Dolnej Odry	PLB320003	61 648,42
25	Dolina Dolnej Skawy	PLB120005	7 081,88
26	Dolina Dolnej Soły	PLB120004	4 023,55
27	Dolina Dolnej Wisły	PLB040003	33 559,04
28	Dolina Górnego Nurca	PLB200004	3 995,02
29	Dolina Górnej Łabuńki	PLB060013	1 906,98
30	Dolina Górnej Narwi	PLB200007	18 384,08
31	Dolina Górnej Wisły	PLB240001	24 740,19
32	Dolina Kostrzynia	PLB140009	14 376,13
33	Dolina Liwca	PLB140002	27 431,51
34	Dolina Małej Wełny pod Kiszkowem	PLB300006	1 252,35
35	Dolina Nidy	PLB260001	19 956,08
36	Dolina Pasłęki	PLB280002	20 669,89
37	Dolina Pilicy	PLB140003	35 356,26
38	Dolina Samicy	PLB300013	2 390,98
39	Dolina Słupi	PLB220002	37 471,84
40	Dolina Sołokiji	PLB060021	13 667,76
41	Dolina Szyszły	PLB060018	2 557,21

42	Dolina Środkowego Bugu	PLB060003	28 096,59
43	Dolina Środkowej Noteci i Kanału Bydgoskiego	PLB300001	32 672,07
44	Dolina Środkowej Odry	PLB080004	33 677,79
45	Dolina Środkowej Warty	PLB300002	57 104,36
46	Dolina Środkowej Wisły	PLB140004	30 777,88
47	Dolina Tyśmienicy	PLB060004	7 363,66
48	Doliny Omulwi i Płodownicy	PLB140005	34 386,66
49	Doliny Przysowy i Słudwi	PLB100003	3 980,66
50	Doliny Wkry i Mławki	PLB140008	28 751,54
51	Gorce	PLB120001	6 824,85
52	Góry Izerskie	PLB020009	20 346,50
53	Góry Słonne	PLB180003	55 036,88
54	Góry Stołowe	PLB020006	19 816,75
55	Grądy Odrzańskie	PLB020002	19 999,28
56	Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry	PLB080005	14 793,28
57	Jeziora Weltyńskie	PLB320018	2 811,18
58	Jezioro Dobskie	PLB280012	6 985,25
59	Jezioro Drużno	PLB280013	5 995,69
60	Jezioro Łuknajno	PLB280003	1 380,25
61	Jezioro Miedwie i okolice	PLB320005	16 510,98
62	Jezioro Oświn i okolice	PLB280004	2 516,11
63	Jezioro Świdwie	PLB320006	7 196,24
64	Jezioro Zgierzynieckie	PLB300009	552,77
65	Karkonosze	PLB020007	18 578,43
66	Lasy Iławskie	PLB280005	25 218,53
67	Lasy Janowskie	PLB060005	60 235,75
68	Lasy Łęborskie	PLB220006	8 565,33
69	Lasy Łukowskie	PLB060010	11 488,44
70	Lasy Mirachowskie	PLB220008	8 232,38
71	Lasy Parczewskie	PLB060006	14 024,30
72	Lasy Puszczy nad Drawą	PLB320016	190 279,05
73	Lasy Skaliskie	PLB280011	12 644,73
74	Lasy Strzeleckie	PLB060007	8 749,48
75	Łąki Skoszewskie	PLB320007	9 083,40
76	Łęgi Odrzańskie	PLB020008	17 999,42
77	Małopolski Przełom Wisły	PLB140006	6 972,78
78	Nadnoteckie Łęgi	PLB300003	16 058,11
79	Ostoja Biebrzańska	PLB200006	148 509,33
80	Ostoja Cedyńska	PLB320017	20 871,24
81	Ostoja Drawska	PLB320019	153 906,15
82	Ostoja Ińska	PLB320008	87 710,94
83	Ostoja Kozienicka	PLB140013	68 301,20
84	Ostoja Nadgoplańska	PLB040004	9 815,84
85	Ostoja Nieliska	PLB060020	3 135,26
86	Ostoja Poligon Orzysz	PLB280014	21 207,98
87	Ostoja Rogalińska	PLB300017	21 763,12
88	Ostoja Tyszowiecka	PLB060011	11 029,41
89	Ostoja Warmińska	PLB280015	145 342,00

90	Ostoja Witnicko-Dębniańska	PLB320015	46 993,07
91	Ostoja Wkrzańska	PLB320014	14 575,73
92	Pasmo Policy	PLB120006	1 190,10
93	Pieniny	PLC120002	2 336,43
94	Pobrzeże Słowińskie	PLB220003	21 819,43
95	Pogórze Przemyskie	PLB180001	65 366,35
96	Pojezierze Sławskie	PLB300011	39 144,83
97	Polesie	PLB060019	18 030,91
98	Pradolina Warszawsko-Berlińska	PLB100001	23 412,42
99	Przełomowa Dolina Narwi	PLB200008	7 649,17
100	Przybrzeżne wody Bałtyku	PLB990002	194 626,73
101	Puszcza Augustowska	PLB200002	134 377,73
102	Puszcza Barlinecka	PLB080001	26 505,63
103	Puszcza Biała	PLB140007	83 779,74
104	Puszcza Białowieska	PLC200004	63 147,60
105	Puszcza Borecka	PLB280006	18 962,76
106	Puszcza Darżlubska	PLB220007	6 452,63
107	Puszcza Goleniowska	PLB320012	25 039,24
108	Puszcza Kampinoska	PLC140001	37 640,49
109	Puszcza Knyszyńska	PLB200003	139 590,23
110	Puszcza nad Gwdą	PLB300012	77 678,90
111	Puszcza Napiwodzko-Ramucka	PLB280007	116 604,69
112	Puszcza Niepołomicka	PLB120002	11 762,31
113	Puszcza Notecka	PLB300015	178 255,76
114	Puszcza Piska	PLB280008	172 802,21
115	Puszcza Sandomierska	PLB180005	129 115,59
116	Puszcza Solska	PLB060008	79 349,09
117	Roztocze	PLB060012	103 503,34
118	Staw Boćków	PLB060016	326,20
119	Stawy Przemkowskie	PLB020003	4 605,42
120	Stawy w Brzeszczach	PLB120009	3 066,02
121	Stawy Wielką i Las Tworkowski	PLB240003	914,49
122	Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie	PLB020010	31 577,92
123	Tatry	PLC120001	21 018,13
124	Torfowiska Orawsko-Nowotarskie	PLB120007	8 218,52
125	Ujście Warty	PLC080001	33 297,37
126	Ujście Wisły	PLB220004	1 748,12
127	Uroczysko Mosty-Zahajki	PLB060014	5 061,74
128	Wielki Łęg Obrzański	PLB300004	23 431,11
129	Wielki Sandr Brdy	PLB220001	37 106,25
130	Wybrzeże Trzebiatowskie	PLB320010	31 757,59
131	Zalew Kamieński i Dziwna	PLB320011	12 506,91
132	Zalew Szczeciński	PLB320009	47 194,57
133	Zalew Wiślany	PLB280010	32 224,12
134	Zatoka Pomorska	PLB990003	309 154,92
135	Zatoka Pucka	PLB220005	62 430,43
136	Zbiornik Jeziorsko	PLB100002	10 186,30
137	Zbiornik Mietkowski	PLB020004	1 193,89

138	Zbiornik Nyski	PLB160002	2 127,81
139	Zbiornik Otmuchowski	PLB160003	2 027,01
140	Zbiornik Podedwórze	PLB060015	283,71
141	Zbiornik Turawski	PLB160004	2 124,90
142	Zbiornik Wonieść	PLB300005	2 802,13
143	Zlewnia Górnej Huczwy	PLB060017	6 504,60
144	Żwirownia Skoki	PLB040005	166,32
		Pole powierzchni (ha)	5 495 112,48
		Pole powierzchni (km ²)	54 951,12
		Pole powierzchni Polski (km ²)	312 679,00
		Obszary specjalnej ochrony ptaków w % pola powierzchni Polski	17,6